

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Kultur i demokratis tjänst

En utvärdering av satsningen Äga rum
Rapport 2019:2

Postadress:

Box 1001
405 21 Göteborg

Besöksadress:

Södra Vägen 54

Telefon:

031-395 20 00

E-post:

info@kulturanalys.se

Webbplats:

www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2019

Formgivning: Bazooka

Tryck: Taberg Media Group AB, 2019

ISBN: 978-91-87046-59-9

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Kultur i demokratins tjänst

En utvärdering av satsningen Äga rum

Innehåll

Förord	7
Sammanfattning.....	8
Satsningen i korthet.....	8
Resultat och bedömning.....	9
<i>Regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar</i>	<i>9</i>
<i>Utformning och genomförande av satsningen.....</i>	<i>10</i>
Kulturanalys rekommendationer.....	12
Metod och material.....	12
Summary	13
The initiative in brief	13
Results and assessment	14
<i>The Government's assignments and the outer settings of the initiative</i>	<i>15</i>
<i>Design and implementation of the initiative</i>	<i>16</i>
Recommendations by the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis	17
Method and materials	18
Inledning	19
Utvärderingens syfte och avgränsning	20
Tillvägagångssätt och material.....	21
<i>Undersökning av satsningens utformning och genomförande</i>	<i>22</i>
<i>Undersökning av genomförande och lokalt utfall</i>	<i>22</i>
Rapportens disposition.....	23
Kultur i vissa bostadsområden - en del av svensk kulturpolitik	24
Kulturrådets och Statens konstråds olika uppdrag.....	25
Äga rum – gemensamma utgångspunkter	26
Kultur, demokrati och delaktighet i svensk kulturpolitik från 1960-talet och framåt ...	27
Sammanfattning	29
Utformningen av Kreativa platser	30
Kulturrådets tolkning av uppdraget.....	30
Huvuddragen i Kreativa platser	31

<i>Ett riktat bidrag utanför kultursamverkansmodellen</i>	<i>32</i>
<i>Treårig satsning med ettåriga bidrag.....</i>	<i>33</i>
<i>Modell för partnerskap och lokal förankring.....</i>	<i>34</i>
<i>Valdeltagande, socioekonomi och geografisk bredd.....</i>	<i>34</i>
<i>Lärande, erfarenhetsutbyte, långsiktighet och uppföljning</i>	<i>35</i>
Kreativa platser – ansökan, beslut och projekt.....	37
<i>Handläggning och beslut.....</i>	<i>38</i>
<i>Kort om fördelningen och projekten.....</i>	<i>40</i>
Kulturrådets egna erfarenheter och lärdomar	41
Sammanfattning	45
Kreativa platser – från projektens perspektiv	46
Övergripande om satsningen	46
<i>Fokuset på delaktighet, partnerskap och lärande</i>	<i>46</i>
<i>Synen på resultat och konstnärlig kvalitet.....</i>	<i>48</i>
<i>Ett tidsbegränsat bidrag med årlig ansökan</i>	<i>49</i>
<i>Kulturrådet som bidragsgivare.....</i>	<i>50</i>
Partnerskap och kultur för delaktighet.....	52
<i>Partnerskapet i praktiken.....</i>	<i>52</i>
<i>Att arbeta med kultur för demokrati och delaktighet.....</i>	<i>53</i>
Lokal förankring och de boendes behov	56
<i>Betydelsen av lokal förankring.....</i>	<i>56</i>
<i>De boendes behov och roll i projekten</i>	<i>61</i>
Parternas syn på projektens effekter och framtid.....	64
<i>Kulturintresse och nätverksbyggande</i>	<i>64</i>
<i>Självkänsla och platskänsla.....</i>	<i>65</i>
<i>Osäker framtid för projekten</i>	<i>66</i>
Sammanfattning	69
Utformningen av Konst händer.....	71
Statens konstråds tolkning av uppdraget	71
Huvuddragen i Konst händer.....	72
<i>Samarbete kring konst i miljonprogrammen</i>	<i>73</i>
<i>Fyra aktörer och en omvänd beställarordning.....</i>	<i>74</i>
<i>Tydlighet, närvaro och långsiktighet.....</i>	<i>76</i>
<i>Uppföljning, följeforskning och kunskapsspridning.....</i>	<i>77</i>
Konst händer – ansökan, beslut och projekt	78
<i>Kort om de sökande och om projekten.....</i>	<i>79</i>

Statens konstråds erfarenheter och lärdomar	80
<i>Statens konstråds utformning</i>	80
<i>Satsningens yttre ramar</i>	83
Sammanfattning	85

Konst händer – från projektens perspektiv86

Övergripande om satsningen	86
<i>Satsning på demokrati och konst i miljonprogrammen</i>	86
<i>Utllysningen och ansökningsprocessen</i>	89
Statens konstråd, lokala samarbetspartners och konstnärer – roller, makt och relationer	91
<i>Valet av konstnär, konstnärens roll och lokala förankring</i>	91
<i>Relationen till Statens konstråd</i>	94
De boendes roll och inflytande i projekten	98
Parternas syn på projektens effekter och framtid?	102
<i>Upplevda effekter av Konst händer</i>	103
<i>Vad kan och ska konst göra?</i>	104
Sammanfattning	106

Kulturanalys bedömning108

Regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar	109
Utformning och genomförande av satsningarna	111
<i>Vad betyder delaktighet?</i>	111
<i>Det sammansatta kvalitetsbegreppet</i>	112
<i>Betydelsen av tydlighet</i>	113
<i>Delaktighet, inflytande och effekter på lokal nivå</i>	114
<i>Strategiska beslut kring riktade statsbidrag och uppföljning</i>	115
Är Äga rum rätt väg att gå?	116
Kulturanalys rekommendationer	117

Referenser119

Bilaga 1 Intervjuguider125

Bilaga 2 Intervjuer129

Bilaga 3 Projekt inom Äga rum130

Förord

Myndigheten för kulturanalys har fått i uppdrag att utvärdera regeringssatsningen ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden”. Utvärderingen behandlar i praktiken två olika satsningar genomförda av Statens kulturråd (Kreativa platser) och Statens konstråd (Konst händer), men under den gemensamma beteckningen Äga rum. Satsningen som helhet knyter an till centrala delar av de kulturpolitiska målen, särskilt formuleringarna om att alla ska ha möjlighet att ”delta i kulturlivet” och ”utveckla sina skapande förmågor”. Kulturanalys ser därför detta som en viktig kulturpolitisk satsning att analysera, värdera och ta lärdom av. Utvärderingen är gjord i ett förhållandevis tidigt skede i relation till satsningens målsättningar och uttalar sig därför i mindre utsträckning om satsningens långsiktiga eller permanenta effekter.

I arbetet med utvärderingen har Kulturanalys anlitat Lena Sohl, fil. dr i sociologi och lektor vid Södertörns högskola, där hon är knuten till forskningscentret Reinvent. Lena Sohl har för utvärderingen genomfört en intervjustudie med ett urval av projekt inom Kreativa platser och Konst händer. De analyser och slutsatser som presenteras i rapporten är dock myndighetens egna.

Göteborg i juni 2019

Sverker Härd

Myndighetschef

Sammanfattning

I den här rapporten presenterar Myndigheten för kulturanalys sin utvärdering av regeringssatsningen Äga rum. År 2015 fick Statens kulturråd och Statens konstråd i uppdrag att utforma och genomföra varsin satsning (ibland kallad delsatsning) på kulturverksamheter i vissa utvalda bostadsområden. Satsningen som helhet syftade till att skapa goda villkor för ökat inflytande och ökad delaktighet i kulturlivet, och till ökat utbud av konst och kultur i de utvalda bostadsområdena. Satsningen skulle nå alla åldersgrupper och lanserades också i syfte att öka den demokratiska delaktigheten. Därför skulle den rikta sig till områden med lågt valdeltagande.

Kulturanalys utvärderar om Äga rum har svarat mot regeringens syfte med satsningen. Satsningen undersöks på tre nivåer: 1) regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar analyseras, 2) myndigheternas tolkning, utformning och genomförande av satsningen studeras och 3) satsningens upplevda resultat och effekter följs upp.

Satsningen i korthet

Satsningen fick det övergripande namnet Äga rum och löpte 2016–2018. Kulturrådets delsatsning fick namnet Kreativa platser och Statens konstråds delsatsning fick namnet Konst händer. Gemensamt för Kreativa platser och Konst händer var att de skulle utgå från de boendes behov, och de boende skulle också ha en aktiv roll i utformandet av de konst- och kulturverksamheter som etablerades. Satsningen som helhet tilldelades 130 miljoner kronor, varav 104 miljoner kronor fördelades via Kulturrådet och 26 miljoner kronor via Statens konstråd.

Kreativa platser utformades som ett specialdestinerat sökbart bidrag till kulturverksamheter i bostadsområden med ”lågt valdeltagande eller socioekonomiska utmaningar”. Delsatsningen var treårig, men med ettåriga anslag till projekten. På de sökande ställdes krav att de skulle ingå i ett partnerskap om minst tre aktörer, varav minst en skulle vara en ideell aktör med förankring i det aktuella bostadsområdet. Huvudman för projektet fick inte vara en offentlig part. Kulturrådets ambition var att Kreativa platser skulle präglas av ett lärande perspektiv med ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte mellan projekten, vilket enligt Kulturrådet var den viktigaste anledningen till att satsningen förlades utanför kultursamverkansmodellen. Ambitionen med satsningen var att den skulle leda till verksamheter som kunde etablera sig långsiktigt. Totalt resulterade Kreativa platser i 30 olika projekt förhållandevis väl spridda över landet.

Då Statens konstråd inte är en bidragsgivande myndighet utformades Konst händer som ett ”samarbete kring konst” mellan Statens konstråd, professionella konstnärer, lokala samarbetspartner och boende i miljonprogramsområden med

lågt valdeltagande. Konst händer kom att fokusera på permanent konstnärlig gestaltning i de utvalda bostadsområdena. De som sökte samarbete med Statens konstråd och de professionella konstnärerna kunde vara grupper, föreningar eller offentliga aktörer. Utgångspunkten för samarbetet skulle enligt Statens konstråd vara en omvänd beställarordning där det lokala civilsamhället skulle fungera som initiativtagare och beställare av den konst som producerades. Sammanlagt genomfördes projekt på 15 platser förhållandevis väl spridda över landet.

Resultat och bedömning

Utvärderingen av Äga rum landar i tre övergripande slutsatser som utvecklas ytterligare i avsnitten som följer:

1. Det finns brister i analysunderlaget till satsningen. Det saknas en analys av orsakerna till bristen på deltagande och delaktighet i kulturlivet och till den demokratiska delaktighet som regeringen anger som motiv för satsningen. Målsättningen att både skapa större deltagande och delaktighet i kulturlivet och ett ökat demokratiskt engagemang har bidragit till att satsningens fokus blivit ottydligt. Detta har, tillsammans med delar av satsningens yttre ramar, försvårat myndigheternas möjligheter att nå avsedda effekter.
2. Kreativa platser och Konst händer uppvisar stora olikheter och skiljer sig åt i fråga om vilket perspektiv på delaktighet och konstnärlig kvalitet som präglat satsningarna. Båda de ansvariga myndigheternas utformning har dock varit i linje med uppdragen, men Kulturrådets utformning och genomförande har präglats av större tydlighet.
3. Resultaten från intervjuerna med projekten uppvisar stor variation i hur delaktighetsarbetet har uppfattats av lokala aktörer. Generellt är de deltagare som intervjuats i Kreativa platser mer positiva jämfört med de som intervjuats i Konst händer. Dessa resultat faller tillbaka på satsningens yttre ramar och på myndigheternas uppdrag, utformning och genomförande av respektive delsatsning. En gemensam framgångsfaktor för ett fungerande och fördjupat delaktighetsarbete är att centrala aktörer har varit förankrade i det område där projekten bedrivits. Satsningens lokala effekter är utifrån denna utvärdering svårbedömda.

Regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar

Regeringens satsning på kultur och konstnärlig gestaltning i vissa bostadsområden adresserar på ett tydligt sätt de kulturpolitiska målen, särskilt formuleringarna om att alla ska ha möjlighet att "delta i kulturlivet" och "utveckla sina skapande förmågor". Kulturanalys tidigare rapporter visar också på stora brister i uppfyllelsen av det så kallade delaktighetsmålet; särskilt visas på skillnader mellan olika socioekonomiska grupper. Regeringens uppdrag och de ansvariga

myndigheternas utformning av delsatsningarna saknar dock en tydligt formulerad utgångspunkt och analys av vad den bristande måloppfyllelsen beror på. I uppdragen uppmanas myndigheterna att rikta satsningen till områden med lågt valdeltagande, men varken i uppdragen eller i myndigheternas förslag till utformning visas på något övertygande sätt varför områden med lågt valdeltagande skulle vara i särskilt behov av en sådan här satsning. Utvärderingen reser därför frågetecken kring regeringsuppdragens utgångspunkter och hur välgrundade dessa är. Kulturrådets satsning kom på Kulturrådets initiativ även att vända sig till områden med vad som beskrevs som socioekonomiska utmaningar, vilket var rimligt givet de samband som finns mellan socioekonomi och kulturvanor. Statens konstråd fokuserade i sin tur på miljöprogramsområdena, vilket var ett resultat av deras tidigare arbete i dessa områden där de identifierat en generell brist på konstnärlig gestaltning. Kulturanalys bedömer sammantaget att det dubbla fokuset på deltagande och delaktighet i kulturlivet *och* en generell vilja att öka den demokratiska delaktigheten har lett till otydlighet kring vad som är satsningens fokus och vilka områden den bör riktas till.

Kulturanalys bedömer att även andra delar av satsningens yttre ramar har inverkat negativt på möjligheterna att uppnå dess målsättningar. Arbete med delaktighet, som dessutom inkluderar ambitioner om varaktiga effekter, innebär ofta tidskrävande processer. Särskilt är detta fallet när ambitionen också är att nå nya grupper och grupper med mindre erfarenhet från föreningslivet. Satsningens tidsramar och övergripande ekonomiska upplägg har skapat utmaningar som delvis skulle kunnat undvikas. Exempelvis hade Kreativa platser gynnats av en mer gradvis utveckling där satsningen fått möjlighet att växa stegvis, istället för att en stor del av det sammanlagda anslaget skulle fördelas redan under satsningens första år. En försöksverksamhet i mindre skala med en fördjupad effektutvärdering hade också varit ett lämpligt sätt att lägga grunden för en större satsning. Det hade vidare varit önskvärt att, genom ett beställningsbemyndigande, möjliggöra undantag från kravet på årliga ansökningar från de sökande projekten inom Kreativa platser. Detta efterfrågades inte av Kulturrådet men hade kunnat gynna arbetet med långsiktig etablering av verksamheterna.

Utformning och genomförande av satsningen

Utvärderingen visar att Kulturrådets och Statens konstråds satsningar har präglats av två olika perspektiv på såväl delaktighet som konstnärlig kvalitet. Detta faller tillbaka på deras olika uppdrag och generella instruktion, men också på deras sätt att utforma sina satsningar. Kulturrådet utgick i Kreativa platser från ett perspektiv där delaktigheten ses som en integrerad del av den konstnärliga processen och där kvaliteten på metoderna för delaktighet ska ses som lika viktig som kvaliteten på det färdiga konstnärliga verket. Statens konstråd satte å sin sida kvaliteten på det konstnärliga verket i centrum, såsom den bedöms inom de olika konstformerna. Detta har fått tydliga konsekvenser för delaktighetsarbetet, där projekten inom Kreativa platser har haft en tydligare ambition att involvera och ge lokala aktörer

och boende en central roll i de konstnärliga processerna. Konst händers arbetsprocess har inneburit att professionella konstnärer arbetat i samverkan och dialog med lokalsamhället, men de professionella konstnärerna har ansvarat för den konstnärliga produktionen.

Konst händer har påverkats negativt av otydlighet i hur satsningens målsättningar kommunicerats till de sökande och hur Statens konstråd, främst inledningsvis, kommunicerat lokalsamhällets möjlighet till medbestämmande, inflytande och delaktighet i projektprocesserna. Konst händers utlysningstext kunde dessutom tolkas som att satsningen presenterades som en lösning på större problem än vad som kunde anses realistiskt, givet resurser och övrig inriktning.

Kreativa platser krav på partnerskap med fokus på civilsamhällesaktörerna var ett rimligt upplägg. Även om det troligtvis exkluderat vissa sökande så pekar resultaten på att det stärkt och breddat projekten på ett positivt sätt. Generellt är flera delar av Kulturrådets upplägg i linje med den kunskap som finns kring arbete med delaktighetsprocesser, exempelvis fokus på lärande och process och att som utomstående agera möjliggörande utan inblandning i detaljer. Projekten inom Kreativa platser vittnar dock i olika utsträckning om svårigheter med att nå nya grupper. Intervjumaterialet visar på att projekt som inbegriper aktörer med tydlig lokal förankring har haft bättre förutsättningar att erhålla legitimitet och involvera boendegrupper i områdena. Erfarenheterna från Konst händer pekar i samma riktning.

De effekter av satsningen som representanter för projekten ger uttryck för kretsar kring nätverksbildning, stolthet över det egna området, stärkt självkänsla och ökad tillit och framtidstro. De upplevda effekterna återfinns generellt på ett mindre konkret plan, och Kulturanalys har svårt att i nuläget bedöma effekternas omfattning och varaktighet, särskilt som bredare studier av de boendes upplevelser inte har ingått i utvärderingen. En uppföljande utvärdering, inom en femårsperiod, av satsningens långsiktiga effekter bedöms vara relevant.

Emellertid reser utvärderingen frågetecken kring satsningens, eller för den delen liknande satsningars, möjlighet att skapa varaktiga effekter. Detta hänger samman med hur svårt det har visat sig vara att bryta mönster som är tydligt kopplade till socioekonomiska faktorer. Både Kreativa platser och Konst händer kan sägas ha bidragit till ett breddat kulturbegrepp som potentiellt kan få fler att delta och känna sig delaktiga i det offentligt finansierade kulturlivet. Men för att satsningar som Äga rum ska bli långsiktigt framgångsrika krävs att de knyts till andra politikområden och att de samverkar på ett positivt sätt med hur samhället utvecklas på andra områden, inte minst socioekonomiskt. På detta område behövs också betydligt mer kunskap, inte minst kring hur sambandet mellan kulturvanor och socioekonomi fungerar och ska förstås.

Kulturanalys rekommendationer

Satsningarna Kreativa platser och Konst händer ligger i sin utformning i linje med regeringens uppdrag. Samtidigt visar utvärderingen på brister och flera utmaningar i hur uppdragen formulerades, och i viss mån hur de har tolkats och genomförts. Mot bakgrund av utvärderingens resultat rekommenderar Kulturanalys att:

- det tas initiativ till fördjupade studier av sambanden mellan socio-ekonomiska faktorer och kulturvanor och av orsakerna till den bristande måluppfyllelsen när det gäller allas möjlighet att delta i kulturlivet. Detta för att med större precision, och i ett sektorsöverskridande samarbete, kunna adressera delaktighetmålet;
- regering och myndigheter i framtida satsningar på breddat deltagande, delaktighet och lokalt inflytande, låter dessa präglas av ett långsiktigt arbetssätt, inte i första hand på det visionära planet, utan framförallt i de faktiska förutsättningarna för satsningarna, exempelvis genom att låta satsningarna växa stegvis under längre perioder och genom att möjliggöra mer långsiktigt stöd till deltagande parter;
- specialdestinerade satsningar bör föregås av försöksverksamhet och utvärdering med fokus på processer och effekter;
- myndigheters arbete med delaktighet och inflytande i kulturlivet bör präglas av mycket stor tydlighet gentemot sökande och deltagande parter, framförallt i vad som konkret avses med delaktighet och inflytande;
- regeringen tar initiativ till en uppföljande utvärdering av Äga rum-satsningens långsiktiga effekter som tar hänsyn till boendes perspektiv och lämplig ansvarsfördelning mellan olika offentliga aktörer.

Metod och material

Utvärderingen har genomförts genom dokumentstudier och intervjustudier. De dokument som använts för utvärderingen är främst myndigheternas delredovisningar och årsredovisningar, samt rapporter och redovisningar från projekten. Intervjuer har genomförts med ansvariga på respektive myndighet och med projektledare och samarbetspartners i ett urval av projekt inom Kreativa platser och med konstnärer och lokala samarbetspartners inom Konst händer.

Summary

In this report, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis presents its evaluation of the government initiative Äga rum. In 2015, the Swedish Arts Council and Public Art Agency Sweden were commissioned to each design and implement an initiative (sometimes referred to as a sub-initiative) focused on cultural activities in selected residential areas. The purpose of the initiative as a whole was to create good conditions for increased influence and participation in cultural life, and to expand the availability of art and culture in the selected residential areas. The initiative would be aimed at all age groups and was also launched with the purpose of increasing democratic participation. Therefore, areas with low voter turnout were targeted specifically.

The Swedish Agency for Cultural Policy Analysis is evaluating whether Äga rum has achieved the Government's purpose with the initiative. The initiative is examined on three levels: 1) the Government's assignments and the outer settings framework of the initiative are analysed, 2) the agencies' interpretation, design and implementation of the initiative are studied, and 3) the perceived results and effects of the initiative are followed up.

The initiative in brief

The overall initiative was named Äga rum and ran during the period 2016–2018. The Swedish Arts Council's sub-initiative was named Kreativa platser (Creative places) and Public Art Agency Sweden's sub-initiative was titled Konst händer (Art happens). The idea behind both Kreativa platser and Konst händer was to base them on the needs of the residents, and the residents would also have an active role in designing the artistic and cultural activities that were established. The initiative was allocated a total of SEK 130 million, of which SEK 104 million was distributed via the Swedish Arts Council and SEK 26 million via Public Art Agency Sweden.

Kreativa platser was designed as a targeted grant that could be applied for to fund cultural activities in residential areas with low voter turnout or socio-economic challenges. The sub-initiative was three years long, but with one-year project grants. The requirement for applicants was that they be part of a partnership with at least three actors, of which at least one would be a non-profit actor with roots in the residential area in question. The principal for the project could not be a public body. The Swedish Arts Council's ambition was for Kreativa platser to be characterised by a learning perspective with a continuous exchange of experience between projects, which according to the Swedish Arts Council was the most important reason for why the initiative was placed outside of the cultural cooperation model. The ambition with the initiative was that it would lead to activities that could establish themselves in the long term. In total, Kreativa platser

resulted in 30 different projects that were relatively well spread out across the country.

As Public Art Agency Sweden is not a grant-awarding authority, Konst händer was designed as a “collaboration on art” between Public Art Agency Sweden, professional artists, local partners and residents in the Million Programme areas with a low voter turnout. The focus of Konst händer was on permanent artistic design in the selected residential areas. Those who applied to collaborate with Public Art Agency Sweden and the professional artists could be groups, associations or public actors. According to Public Art Agency Sweden, the starting point for the cooperation was to be a reversal of the commissioning structure, where the local civil society would act as the initiator and commissioner of the art that was produced. In total, projects were carried out in 15 locations that were relatively well spread out across the country.

Results and assessment

The evaluation of  ga rum resulted in three comprehensive conclusions that are further elaborated on in the following sections:

1. The analysis basis for the initiative is inadequate. There is no analysis of the reasons for the lack of participation and involvement in cultural life and the democratic participation that the Government indicates as motivation for the initiative. The objective of creating greater participation and involvement in cultural life and increased democratic engagement has contributed to the focus of the initiative becoming unclear. This, together with elements of the initiative’s outer settings, has made it difficult for the agencies to achieve the intended effects.
2. Kreativa platser and Konst händer exhibit significant differences and differ in terms of the perspective on participation and artistic quality that has characterised the initiatives. The design employed by both participating agencies has, however, been in line with the assignments, but the design and implementation of the Swedish Arts Council has been characterised by greater clarity.
3. The results from the interviews with the projects show great variation in how the participation work has been perceived by local actors. Generally, the participants interviewed in Kreativa platser are more positive compared to those interviewed in Konst händer. These results are due to the outer settings of the initiative and the agencies’ assignment, design and implementation of the respective sub-initiative. A common success factor for effective and in-depth work with participation is that key actors have been rooted in the area where the projects were conducted. Based on this evaluation, the local effects of the initiative are difficult to assess.

The Government's assignments and the outer settings of the initiative

The Government's initiative with a focus on culture and artistic design in certain residential areas clearly addresses the culture policy goals, in particular the formulation that everyone should have the opportunity to "participate in cultural life" and "develop their creative abilities". Previous reports by the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis show major shortcomings in the fulfilment of the so-called participation goal; particularly shown in the differences between socio-economic groups. However, the Government's assignments and the responsible agencies' design of the sub-initiatives lack a clearly formulated departure point and an analysis of what the lack of effectiveness is due to. In the assignments, the agencies are encouraged to focus their initiatives on areas with low voter turnout, but neither the assignments nor the agencies' proposals for the project design indicate, in any convincing manner, the reason for why areas with low voter turnout would be in particular need of such an initiative. The evaluation therefore raises questions surrounding the departure points of the government assignments and how well-founded these are. On the Swedish Arts Council's own initiative, the Council turned its focus to areas with socio-economic challenges, which was reasonably given the connections that exist between socio-economics and cultural habits. Public Art Agency Sweden, in turn, focused on the Million Programme areas, which was a result of their previous work in these areas where they identified a general lack of artistic expression. Overall, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis finds that the dual focus on participation and involvement in cultural life *and* a general desire to increase democratic participation has led to uncertainty regarding the focus of the initiative and what the focus areas should be.

The Swedish Agency for Cultural Policy Analysis also finds that other elements of the initiative's outer settings have also had a negative impact on the possibilities of achieving its objectives. Work with participation, which also includes ambitions regarding lasting effects, often involves time-consuming processes. This is particularly true in cases where the ambition is also to reach out to new groups and groups with less experience from civil society engagement. The time frame of the initiative and the overall economic setup have created challenges that could have partially been avoided. For example, Kreativa platser would have benefited from a more gradual development where the initiative had the opportunity to grow in stages, instead of a large part of the funding having already been allocated in the first year of the initiative. A small-scale experimental project with an in-depth evaluation of efficacy would have also been an appropriate method for laying the foundations for a larger initiative. Furthermore, it would have been preferable, through special approval, to allow exemptions from the requirement of annual applications from the applicant projects within Kreativa platser. This was not requested by the Swedish Arts Council but could have benefited the work with long-term establishment of the activities.

Design and implementation of the initiative

The evaluation shows that the initiatives of Swedish Arts Council and Public Art Agency Sweden have been characterised by two different perspectives on both participation and artistic quality. This is due to their different assignments and general instructions, but also the manner in which the initiatives are designed. In Kreativa platser, the Swedish Arts Council employed a perspective where participation is seen as an integral part of the artistic process and where the quality of the methods of participation is to be considered as important as the quality of the finished artistic work. Public Art Agency Sweden for its part focused on the quality of the artistic work, as judged within the various art forms. This has had clear consequences for the work with participation, where the projects within Kreativa platser have had a clearer ambition to involve and provide local actors and residents with a central role in the artistic processes. The work process within Konst händer has meant that professional artists have been able to work in collaboration and dialogue with the local community, however, the professional artists have been responsible for the artistic production.

Konst händer has been adversely affected by the ambiguity in how the objectives of the initiative were communicated to the applicants and how Public Art Agency Sweden, primarily in the beginning, communicated the local community's opportunity for co-determination, influence and participation in the project processes. In addition, Konst händer's call for proposals text could be interpreted as the initiative being presented as a solution to greater problems than what could be considered realistic, given the resources and focus in general.

Kreativa platser's requirement regarding partnership with a focus on civil society actors was a reasonable setup. Although some applicants were most likely excluded, the results indicate that this has strengthened and expanded the projects in a positive manner. In general, several aspects of the design of the Swedish Arts Council's initiative are in line with the knowledge that exists regarding work with participation processes, such as the focus on learning and process, and as an outsiders acting as an enabler without interfering in the details. However, the projects within Kreativa platser testify to varying degrees to the difficulties of reaching out to new groups. The interview material shows that projects involving actors with clear local roots have had better opportunities to secure legitimacy and involve residential groups in the areas. The experiences from Konst händer points in the same direction.

The effects of the initiative, as expressed by representatives of the projects, pertain to networking, pride in one's own area, strengthened self-esteem and increased trust and confidence in the future. The perceived effects are generally less concrete in nature, and it is difficult for the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis to assess the extent and permanency of the effects at present, especially as broader studies of the residents' experiences have not been included in the evaluation. A

follow-up evaluation, within a five-year period, of the long-term effects of the initiative is deemed relevant.

However, the evaluation raises questions surrounding the initiative's ability, or the ability of similar initiatives, to create lasting effects. This is related to how difficult it has been to break patterns that are clearly linked to socio-economic factors. Both Kreativa platser and Konst händer can be said to have contributed to a broader cultural concept that could potentially attract more participants and encourage a feeling of involvement in publicly-funded cultural life. However, in order for initiatives such as  ga rum to be successful in the long term, they must be linked to other policy areas and interact in a positive manner with how society is developing in other areas, not least socio-economically. In this area, much more knowledge is also needed, not least regarding how the connection between cultural habits and socio-economics works and should be understood.

Recommendations by the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis

The initiatives Kreativa platser and Konst händer are, in their design, in line with the Government's assignments. At the same time, the evaluation shows deficiencies and several challenges in how the assignments were formulated, and to some extent how they have been interpreted and implemented. In light of the results of the evaluation, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis recommends the following:

- that in-depth studies are initiated into the connections between socio-economic factors and cultural habits as well as the reasons for the lack of goal attainment in terms of everyone's ability to participate in cultural life. The aim of this is to be able to address the goal of participation with greater precision and through cross-sector cooperation.
- that the Government and agencies, in future initiatives aimed at wider involvement, participation and local influence, employ a long-term approach, not primarily at a visionary level, but above all in the actual conditions for the initiatives, for example, by allowing the initiatives to expand gradually over longer periods and by enabling more long-term support for participating parties.
- that targeted initiatives should be preceded by experimental activities and evaluation with a focus on processes and effects.
- that the agencies' work with participation and influence in cultural life should be characterised by a high level of clarity in relation to applicants and participating parties, particularly regarding what is actually meant by participation and influence.

- that the Government initiates a follow-up evaluation of the long-term effects of the Äga rum initiative, which takes into account the residents' perspective and what an appropriate division of responsibility between different public actors would be.

Method and materials

The evaluation was conducted through document studies and interview studies. The documents used for the evaluation are primarily the agencies' interim reports and annual reports, as well as reports and presentations from the projects. Interviews have been conducted with those responsible at each agency and with project managers and partners in a selection of projects within Kreativa platser and with artists and local partners within Konst händer.

Inledning

I juni 2015 gav regeringen Statens kulturråd och Statens konstråd i uppdrag att förbereda varsin satsning på ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden”.¹ Som skäl för hela satsningen angav regeringen att den identifierat ett särskilt behov av främjande insatser på kultur- och demokratiområdet på olika platser i Sverige. Syftet med hela satsningen var att:

skapa goda förutsättningar för ökat inflytande, delaktighet och utbud av kultur och konstnärlig gestaltning i vissa utvalda bostadsområden. Satsningen bör kunna nå alla åldersgrupper och är även en satsning för ökad demokratisk delaktighet. Som sådan bör den främst vända sig till områden med lågt valdeltagande.²

Satsningen beskrevs vidare som ett sätt att:

vidareutveckla kulturens och kulturarvets betydelse för fortsatt hållbar samhällsutveckling och ett ökat demokratiskt engagemang, dvs. för ett Sverige som håller i hop.³

I satsningen, som skulle genomföras 2016–2018, skulle de boende involveras och även ges möjlighet att påverka satsningens konkreta utformning. Kulturrådet och Statens konstråd gavs varsitt uppdrag men skulle utveckla och genomföra hela satsningen under en gemensam beteckning och i samråd mellan myndigheterna. I myndigheternas uppdrag låg att hela satsningens innehåll skulle utgå från de ”boendes behov”, ”präglas av ett brett medborgarinflytande” och bygga på en ”nära samverkan med lokala aktörer och det civila samhället”.⁴ I uppdraget till Kulturrådet är det en uttrycklig ambition att satsningen ska bidra till att nya kulturverksamheter etablerar sig långsiktigt.⁵

Kulturrådet och Statens konstråd tog fram gemensamma utgångspunkter för satsningen under den övergripande beteckningen *Äga rum*. Kulturrådets delsatsning fick namnet *Kreativa platser* medan Statens konstråds delsatsning gavs namnet *Konst händer*. Kreativa platser utformades som ett projektbidrag att sökas av en projektledande organisation, men med krav på formaliserat samarbete med minst två andra organisationer (kallade samarbetspartners).⁶ Konst händer utformades istället som ett samarbete mellan Statens konstråd, professionella

¹ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

² Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

³ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

⁴ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

⁵ Ku2015/01872/KI.

⁶ Kulturrådet 2016a, s. 4.

konstnärer och lokala samarbetspartners (inte nödvändigtvis formella organisationer) i de utvalda områdena.⁷ Den totala budgeten för satsningens tre år var 130 miljoner kronor, varav 104 miljoner fördelades via Kulturrådet och 26 miljoner via Statens konstråd.⁸

Regeringen (2014–2018) som initierade och genomförde satsningen lyfte tidigt fram de stora skillnaderna i befolkningens kulturvanor som en fråga att adressera politiskt. Det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet skulle prioriteras, och Äga rum sades vara en viktig del i arbetet med detta.⁹ Med sitt tydliga fokus på de boendes önskemål, engagemang och aktiva deltagande har satsningen emellertid ställt Kulturrådet och Statens konstråd inför en delvis ny kravbild, då myndigheternas tidigare erfarenhet av liknande uppdrag är begränsad. Samtidigt har ökad delaktighet och allas möjlighet att delta i kulturlivet varit ett kulturpolitiskt mål i Sverige sedan lång tid tillbaka utan att skillnaderna mellan olika grupper för den skull har minskat. Mot bakgrund av detta ser Myndigheten för kulturanalys, som dessutom har fått i särskilt uppdrag att utvärdera satsningen, det som mycket angeläget att undersöka hur satsningen har svarat mot regeringens målsättningar.¹⁰

Utvärderingens syfte och avgränsning

Denna utvärdering har som syfte att undersöka hur satsningen Äga rum har bidragit till att ”skapa goda förutsättningar för ökat inflytande, delaktighet och utbud av kultur och konstnärlig gestaltning i vissa utvalda bostadsområden” och till ökad demokratisk delaktighet, såsom det uttrycks i regeringens målformulering.¹¹ För att uppnå detta syfte undersöks satsningen på tre nivåer: 1) regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar analyseras utifrån sin ändamålsenlighet, 2) myndigheternas tolkning, utformning och genomförande av satsningen studeras utifrån hur det har påverkat respektive satsning, 3) satsningens upplevda lokala resultat och effekter i relation till regeringens målsättningar följs upp.

Utvärderingen fokuserar på hur Äga rum-satsningen som helhet, och dess två delar var för sig, har svarat mot regeringens syfte och målsättningar. Enskilda projekt utvärderas inte.¹² Utvärderingen inbegriper studier av hur nyckelbegreppen delaktighet, deltagande, vissa bostadsområden, konst och kultur tolkats och operationaliserats på regerings- och myndighetsnivå, men också av projektledare, samarbetspartners och konstnärer på de platser där satsningen genomförts. Att jämföra Kreativa platser och Konst händer är en viktig del, då det ingår i de båda myndigheternas uppdrag att samråda och främja en statlig helhetssyn inom

⁷ Statens konstråd 2015.

⁸ Statens konstråd 2019, s. 3.

⁹ Skrivelse 2017/18:264.

¹⁰ Kulturdepartementet 2015a.

¹¹ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

¹² För ytterligare information om enskilda projekt, se respektive myndighets hemsida.

satsningen, samtidigt som de båda myndigheterna har haft stort inflytande över respektive delsatsnings utformning. En jämförelse är dessutom relevant utifrån ett policyperspektiv, då en sådan kan ge vissa svar på hur olika ansatser för inflytande och ökad delaktighet har fungerat. Satsningens lokala resultat på kort och lång sikt är mycket svårbedömda i nuläget. När det gäller resultat och effekter på lokal nivå ligger utvärderingens fokus därför på hur dessa har upplevts av projektledare och samarbetspartners i projekten. Det har inte ingått i denna utvärdering att ta in de boendes erfarenheter och upplevelser av projekten. Det ligger heller inte inom utvärderingens ram att bedöma kvaliteten på de konstnärliga verk och kreativa processer som satsningen gett upphov till.

Tillvägagångssätt och material

Äga rum-satsningen analyseras på tre nivåer, vilket påverkar vilken materialinsamling som blivit nödvändig. Den första nivån inbegriper studier av hur uppdragen är formulerade av regeringen, och vilken typ av antaganden och analys som ligger till grund för hela satsningen. Med andra ord, vad är det för ”problem” som regeringen vill åtgärda, vad anses problemet bero på och vilka åtgärder föreslås inom ramen för Äga rum? På den andra nivån undersöks hur ansvariga myndigheter utformat respektive satsning, medan den tredje nivån fokuserar på vad som konkret gjorts och vad som kan sägas ha uppnåtts i fråga om lokala resultat och upplevda effekter. Upplägget gör det möjligt att följa de båda delsatsningarna från problemformulering och problemanalys till genomförande och resultat.¹³

För att besvara utvärderingens frågeställningar har det varit nödvändigt med en relativt omfattande materialinsamling. Dokument, såsom uppdragsbeskrivningar, delredovisningar och remisser, har varit viktiga för att kunna analysera satsningens utformning och har kompletterats med intervjuer vid Kulturrådet och Statskonstråd. När det gäller hur satsningen fallit ut i praktiken så har en av utmaningarna varit att hitta ett hanterbart sätt att studera en satsning som sammantaget består av två delsatsningar och 45 olika projekt på olika platser i landet. Här har det därför gjorts ett urval av platser och projekt där intervjuer genomförts med centrala aktörer. Samtidigt har dokumentation från samtliga projekt inhämtats för att bredda bilden. I grova drag bestod materialinsamlingen av två delar, en med fokus på den övergripande utformningen och genomförandet av Kreativa platser och Konst händer, och en med fokus på hur satsningen fallit ut och organiserats på lokal nivå. Samtliga intervjuer som refereras till i texten genomfördes under hösten och vintern 2018/2019. Nedan redogörs för material och urvalsfrågor i relation till insamlingens två delar.

¹³ Upplägget är inspirerat av ansatser inom policyanalys, se exempelvis Hall 1993; Howlett & Cashore 2009.

Undersökning av satsningens utformning och genomförande

Den första delen av materialinsamlingen fokuserade på hur Kulturrådet och Statens konstråd utformat och genomfört respektive delsatsning. Material för denna del utgörs av semistrukturerade intervjuer med ansvariga handläggare och utredare på Kulturrådet och med två projektansvariga på Statens konstråd,¹⁴ delredovisningar och årsredovisningar, följeforskningsrapporter, Kulturrådets bidragsförordning, remisser samt data och dokument kring ansöknings- och beslutsprocesser, såsom exempelvis ansökningar, vilka har varit föremål för kvalitativ textanalys. I materialet ingår också minnesanteckningar och referat från olika möten och seminarier där satsningens utveckling stått i centrum och där även företrädare för Myndigheten för Kulturanalys i flera fall har deltagit. Olika regeringsdokument utgör en viktig bakgrund, inte minst regeringens uppdrag till myndigheterna, och för uppdragen aktuella budgetpropositioner.

Undersökning av genomförande och lokalt utfall

Materialinsamlingens andra del fokuserade på hur de lokala projekt som genererats av satsningen har fallit ut, och hur dessa har svarat mot regeringens ambitioner. Denna del baseras på en intervjustudie som genomförts av Lena Sohl, lektor vid Södertörns högskola och knuten till forskningscentret Reinvent. Intervjuer med projektledare och samarbetspartners genomfördes i åtta, av totalt 30, projekt inom Kreativa platser. Inom Konst händer intervjuades lokala samarbetspartners¹⁵ och professionella konstnärer i fyra projekt, av totalt 15. Även en ansvarig vid Statens konstråd intervjuades för denna del. Urvalet av projekt som ingår i utvärderingens andra del gjordes med hänsyn till geografisk spridning, projektens karaktär och inriktning när det gäller kulturellt uttryck och målgrupp, och hur tydlig den lokala förankringen varit i projektens inledningsskede.

Totalt intervjuades 36 personer, vid 29 olika tillfällen. De semistrukturerade intervjuguiderna utformades gemensamt av Lena Sohl och utredare på Kulturanalys. Intervjuguiderna utformades på olika sätt utifrån att de två delsatsningarna har haft olika upplägg, och utifrån att de intervjuade också har haft olika roller (projektledare, samarbetspartner, konstnär eller ansvarig på myndighet).

Projektledarna inom Kreativa platser, lokala partners och konstnärerna inom Konst händer intervjuades huvudsakligen individuellt, men några projektledare intervjuades i par efter eget önskemål om detta. När det gäller samarbetspartners inom Kreativa platser gjordes en del av dessa intervjuer i par, medan några gjordes individuellt. Intervjuerna gjordes huvudsakligen ansikte mot ansikte (20 stycken), men kompletterades med ett mindre antal intervjuer som gjordes över telefon (nio stycken). Totalt gjordes 22 individuella intervjuer och sju gruppintervjuer.

¹⁴ Statens konstråd har inte haft ett internt uppföljningsarbete knutet till projektet, men däremot en extern följeforskare från ArkDes som har intervjuats för utvärderingen.

¹⁵ Intervjuerna med lokala samarbetspartners i Konst händer har genomförts med de lokala initiativtagare som ansökte om samarbetet med Statens konstråd. Dessa har också varit representanter i de lokala projektgrupperna.

Syftet med utvärderingen har varit att fånga en bredd av projekt. Med det sagt bör generaliseringar göras med stor försiktighet och medvetenhet om det begränsade urval som gjorts. En viktig del i att stärka utvärderingens empiri har varit att ta in de övriga studier som gjorts om de två delsatsningarna (främst Konst händer) och som behandlar andra projekt än de som ingått i denna utvärdering. Ett annat sätt har varit att inhämta material som ger en bredare bild av de två delsatsningarnas utveckling och inriktning, och som därmed utgör stöd eller kontrast till det egna insamlade materialet.

Utöver intervjuerna har därför projektdokumentation, såsom ansökningar och rapporter från enskilda projekt, ingått som underlag för analysen. Dessa har täckt en majoritet av projekten i både Kreativa platser och Konst händer. Material från en tidigare intervjustudie utförd av Kulturanalys har i mindre utsträckning också tjänat som underlag. Ytterligare underlag för denna del har utgjorts av den uppföljning och följeforskning som utförts på de ansvariga myndigheternas initiativ. Ett viktigt exempel här är den enkätstudie som Kulturrådet genomförde med projekten inom Kreativa platser våren 2018 och den följeforskning som bedrivits av Konst händer i regi av ArkDes.

I rapporten har beskrivningen av intervjupersoner och projekt tagit hänsyn till att deras anonymitet ska bevaras så långt det är möjligt. Det som framgår är i vilken funktion personer uttalar sig, men specifika detaljer om projekt och platser är inte satta i relation till citat och intervjureferat. Intervjucitaten som återfinns i rapporten har redigerats så att specifika detaljer om till exempel platser och projekt tagits bort. Citaten som ingår i rapporten har också redigerats språkligt för att öka läsbarheten. Även projektdokumentationen har använts och referats på ett sådant sätt att enskilda projekt och respondenter inte ska gå att identifiera.

Rapportens disposition

Rapporten är indelad i sju kapitel. Efter det inledande kapitlet ges en något mer fördjupad bild av den kulturpolitiska kontext som Åga rum-satsningen är en del av, och det uppdrag och de yttre ramar som Kulturrådet och Statens konstråd har haft att förhålla sig till. Kapitel tre är fokuserat på Kulturrådets utformning av Kreativa platser, medan kapitel fyra tar sig an Kreativa platser från projektens perspektiv. Kapitel fem redogör för utformningen av Konst händer, och kapitel sex för hur representanter för projekten har upplevt processen. I det avslutande kapitlet redogör vi för Kulturanalys slutsatser, bedömning och rekommendationer utifrån de resultat som presenterats.

Kultur i vissa bostadsområden - en del av svensk kulturpolitik

Satsningen ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden” formulerades första gången i regeringens budgetproposition för 2015. Då var rubriken ”kultur i miljonprogramsområden” och inriktningen låg på miljonprogrammets behov av mötesplatser, kulturella aktiviteter och en förbättrad boendemiljö. I budgeten avsattes 230 miljoner kronor att hanteras av Kulturrådet och Statens konstråd.¹⁶ Eftersom regeringens budgetproposition inte fick majoritet i riksdagen kunde satsningen inte lanseras som planerat. I vårandringsbudgeten 2015 återkom regeringen och gav Kulturrådet och Statens konstråd i uppdrag att förbereda varsin satsning, men i nära dialog med varandra.¹⁷ Den totala budgeten låg då på 170 miljoner.¹⁸ När uppdragen väl gavs var rubriken för satsningen ändrad till ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden”, en rubrik som sedan återkom i budgetpropositionen för 2016. Då hade det skurits ytterligare i medlen till satsningen och dessa uppgick nu till 130 miljoner kronor. Satsningen tillfördes 50 miljoner kronor under 2016 och 40 miljoner kronor vardera under 2017 och 2018.¹⁹ Sammanlagt fördelades 104 miljoner via Kulturrådet och 26 miljoner via Statens konstråd.²⁰

Centralt i uppdragen till Kulturrådet och Statens konstråd var att aktiviteterna som genererades skulle ta sin utgångspunkt i de boendes behov och att satsningen skulle präglas av ett ”brett medborgarinflytande”. Avsikten var att nå alla åldersgrupper och uppnå en god geografisk spridning. Vidare lyftes samverkan med lokala aktörer och det civila samhället fram som nyckelfaktorer, liksom att satsningen skulle präglas av mångfald, jämställdhet och tillgänglighet. Viktigt var att nå ut till grupper ”som idag saknar resurser för att delta i eller saknar erfarenhet av organisationslivet”.²¹ Som en insats för ökad demokratisk delaktighet skulle satsningen främst vända sig till områden med lågt valdeltagande.^{22 23}

Här synliggörs ett par saker som är viktiga för att förstå satsningens utgångspunkter. Det *första* är att den aktuella satsningen operationaliserar brist på demokrati som lågt valdeltagande. I regeringens satsning finns ett underliggande antagande om att just områden med lågt valdeltagande lider generell brist på delaktighet och

¹⁶ Proposition 2014/15:1 Utgiftsområde 17, s. 35–36.

¹⁷ Proposition 2014/15:99, s. 121–122.

¹⁸ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

¹⁹ Proposition 2015/16:1 Utgiftsområde 17, s. 30.

²⁰ Statens konstråd 2019, s. 3.

²¹ Proposition 2014/15:1 Utgiftsområde 17, s. 36.

²² Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

²³ Det saknas idag statistik på kulturutbud och kulturvanor på områdesnivå.

engagemang. Däremot formuleras inga orsaker till det låga valdeltagandet eller den bristfälliga demokratiska delaktigheten. Det *andra* är att demokratin, och möjligen också valdeltagandet, i dessa områden förväntas kunna främjas genom stöd till ökad delaktighet i kulturprojekt. Viktigt att påpeka är därför att valdeltagandet visar samband med en mängd faktorer. Samband finns med socioekonomiska faktorer, särskilt utbildning, och stora skillnader finns mellan inrikes och utrikes födda, men även beroende på civilstånd.²⁴ När det exempelvis gäller studier kring sambanden mellan föreningsliv och valdeltagande pekar forskningen i olika riktningar och sambandet, om det finns, förefaller komplext. Inom detta fält finns det dessutom studier som pekar på ett rikt föreningsliv i områden med lågt valdeltagande.²⁵ Bilden är långtifrån entydig men valdeltagande riskerar att vara ett mycket begränsat mått på demokratiskt engagemang och delaktighet.²⁶

Kulturrådets och Statens konstråds olika uppdrag

När det gäller Kulturrådets och Statens konstråds delsatsningar så finns trots det gemensamma syftet och de gemensamma riktlinjerna flera skillnader i hur uppdragen formulerades från Kulturdepartementets sida. De två myndigheterna fick i uppdrag att förbereda varsin satsning och föreslå former för dess genomförande, men Kulturrådet fick ett explicit uppdrag att lämna ett förslag till bidragsförordning. Vidare fick Kulturrådet i uppdrag att undersöka möjligheterna att koppla sin satsning till kultursamverkansmodellen.²⁷ När det gäller delsatsningens medel skulle de enligt uppdraget gå till:

- Befintliga verksamheter som arbetar i linje med satsningen och som har potential att utvecklas;
- Nya kulturverksamheter som genom offentligt stöd kan etablera sig mer långsiktigt;
- Insatser som samordnas med andra insatser för ökad demokratisk utveckling, t.ex. mötesplatser, och även med insatser inom andra politikområden.²⁸

I denna beskrivning är det tydligt att Kulturrådets satsning syftar till långsiktiga effekter och att målet är att nya verksamheter ska kunna etablera sig långsiktigt. När det gäller Statens konstråd fick de istället ett direkt ansvar för att arbeta fram praktiska exempel på hur utvalda områden kan berikas konstnärligt:

²⁴ Statistiska Centralbyrån 2015.

²⁵ Lundåsen 2004.

²⁶ Se också Nilsson och Listerborn 2015; Pettersson 2005.

²⁷ Kultursamverkansmodellen är en kulturpolitisk reform som sjösattes i syfte att skapa ett ökat utrymme för kulturpolitiska prioriteringar på regional nivå. Sedan reformens införande beslutar respektive region i samråd med kommunerna över de statliga bidrag som går till regional kulturverksamhet.

²⁸ Ku2015/01872/KI.

Statens konstråd's del av satsningen är att genom konstnärlig gestaltning i dessa områden bidra till att skapa platser för möten och mer engagerande boendemiljöer för alla.²⁹

Hur denna konstnärliga gestaltning ska komma på plats är inte tydligt i uppdraget, men "det befintliga engagemanget i områdena" och "nationell och internationell expertis inom konstnärlig gestaltning" ska vara det som ligger till grund.³⁰

I uppdraget framgår också att Statens konstråd ska:

- Ta tillvara lokala initiativ som redan finns med koppling till uppdragsområdet; för att skapa delaktighet och stark lokal förankring ska insatserna genomföras tillsammans med de lokala aktörerna (boende, föreningar, kommuner och fastighetsägare, m.m.);
- Utveckla de unika och befintliga värdena i boendemiljöerna;
- Genomföra insatser i olika format: permanent konstnärlig gestaltning, tillfälliga insatser och längre insatser i syfte att främja konstnärliga upplevelser, social interaktion och ett kreativt förhållningssätt;
- Integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i insatsernas genomförande, både i beslut om medverkande konstnärer och med hänsyn till olika sociala och kulturella grupper i boendemiljöerna;
- Ta tillvara befintlig kunskap om former för demokratiskt deltagande och processer för utformning av boendemiljöer.³¹

På flera sätt är Statens konstråd's uppdrag mer specificerat. Samtidigt väcker denna specificering frågor. Framförallt finns det en oklarhet kring hur förhållandet mellan den konstnärliga expertisen och de boende ska se ut, exempelvis när det gäller att avgöra vad som är ett unikt värde i en boendemiljö och vad som är önskvärd konstnärlig gestaltning i områdena.

Äga rum – gemensamma utgångspunkter

Kulturrådet och Statens konstråd enades om att kalla hela satsningen för Äga rum. Tillsammans tog de fram gemensamma utgångspunkter för satsningen i syfte att erhålla den helhetssyn som uppdraget förpliktigade till. Dessa gemensamma utgångspunkter var följande:

- *Invånarnas kreativitet och platsernas potential i centrum.* Fler ska kunna välja, skapa och ta del av kultur där de bor.
- *Ta plats i bostadsområden med lågt valdeltagande* och där deltagandet i offentligt finansierad kultur är begränsat. Bidra till en långsiktig utveckling av det lokala samhället genom att ge fler invånare möjlighet att inspireras,

²⁹ Ku2015/01873/Kl.

³⁰ Ku2015/01873/Kl.

³¹ Ku2015/01873/Kl.

utveckla sina förmågor och därigenom stärka engagemanget och kreativiteten där de bor.

- *Involvera invånarna* och andra aktörer genom lokal samverkan med den professionella kulturen. Invånarna involveras som projektdeltagare, kulturutövare och publik.
- *Öppna möjligheter för bred samverkan* som kan haka in i andra satsningar inom stadsutveckling, boende, demokrati och tillgänglighet.
- *Ha ett prövande anslag, mod och vilja att utvecklas.* Det krävs ömsesidighet, ödmjukhet, mod och förändringsvilja för att samverka.³²

Kultur, demokrati och delaktighet i svensk kulturpolitik från 1960-talet och framåt

Även om Äga rum utgör en unik satsning är ambitionen att få fler att delta i kulturlivet långtifrån ny. Ny är inte heller tanken att kulturen ska demokratiseras eller synen på kulturverksamheter som något som i sig bidrar till demokratins utveckling. Målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet, det så kallade delaktighetsmålet, inbegriper möjligheter till kulturupplevelser och bildning, men också möjlighet ”att utveckla sina skapande förmågor”.³³ Denna dubbla målsättning har djupa rötter i den svenska kulturpolitiska traditionen. Redan under 1960-talet, men egentligen ännu längre tillbaka, började frågor som rör rättvis tillgång till kultur diskuteras.³⁴ Skillnader i kulturvanor mellan olika socioekonomiska grupper synliggjordes tillsammans med det faktum att en mindre del av befolkningen dominerade konsumtionen av det traditionella kulturutbudet. För att komma tillrätta med detta identifierades tidigt behovet av en ”decentralisering av de kulturella aktiviteterna” och att i större utsträckning ”försöka att möjliggöra medinflytande för mottagargrupperna”.³⁵

I Sverige har de tre kulturpolitiska propositionerna (1974, 1996, 2009) etablerat kulturpolitiken som ett självständigt och avgränsat politikområde och gjort den till en del av den svenska välfärdspolitik. En viktig grundtanke i samtliga tre propositioner var att kulturen och kulturpolitiken skulle göra människor delaktiga i samhället, och bidra till att komma tillrätta med sociala och politiska problem.³⁶ Folkbildning var, liksom betoningen av ett rikt föreningsliv, viktigt redan i ett tidigt skede. Kulturpolitiken innefattade med andra ord tidigt frågan om en ”breddad folklig kulturverksamhet som når fler människor”, som främjar människors egna skapande aktiviteter och som tar hänsyn till vad som på 1970-talet benämndes

³² Kulturrådet 2015a, s. 10; Statens konstråd 2015, s. 2–3.

³³ Proposition 2009/10:3, s. 26.

³⁴ Jacobsson 2014.

³⁵ SOU 1972:67, s. 19–23.

³⁶ SOU 1972:67, s. 23.

”eftersatta grupper” behov.³⁷ Senare kom formuleringar om ”vidgat deltagande” och en betoning på geografisk spridning över landet.³⁸

Kulturpolitiken knöts därmed till ett demokratiskt jämlikhetsideal. I den kulturpolitiska propositionen från 1996 beskrevs hur de ekonomiska klyftorna hade ökat, samt att ökad arbetslöshet och segregation gjorde människor passiva. Kulturpolitiken gavs i detta sammanhang rollen att ”verka för att ingen ställs utanför”.³⁹ Formuleringen ”eftersatta grupper” ersattes med det breda delaktighetsmålet om ”allas möjlighet”, vilket följde även av 2009 års proposition.⁴⁰

I den senaste kulturpolitiska propositionen från år 2009, ”Tid för kultur”, betonades kulturens egenvärde, men också att kulturen ska finnas närmare medborgarna och att civilsamhället har en viktig roll i kulturlivet. Möjligheten att kunna ta del av kultur oavsett var man befinner sig i landet lyftes fram, liksom kulturens viktiga roll för det ”demokratiska samhällsstyret”.⁴¹ När det gäller kulturens roll i samhällslivet finns det konkurrerande traditioner som går långt tillbaka i historien. En av de mer framträdande har lyft fram kulturens positiva effekter för samhälle och individer. Detta synsätt kritiserar ibland för en instrumentalisering av kulturen. Kritiken kommer främst från dem som hävdar kulturens egenvärde och autonomi, och att konst och kultur enbart ska bedömas utifrån estetiska kvaliteter.⁴² Äga rum, med sin ambition att bidra till både hållbar utveckling och ökad demokratisering, förhåller sig på ett tydligt sätt till den positiva traditionen, och kopplar även till cultural planning-metoden. Cultural planning är sedan ett par decennier en del av den lokala och regionala utvecklingspolitiken. Som sådan fokuserar den på ett breddat kulturbegrepp, tydligare medborgarperspektiv och utgångspunkt i lokala behov, och kultur som del av större utvecklingsprocesser.⁴³

Målet och arbetet för att sprida det traditionella kulturlivet till hela befolkningen har inte lett till någon utjämning av skillnaderna. De skillnader som fanns i slutet på 1960-talet mellan olika grupper i samhället fanns kvar 20 år senare och står sig även 2016; kvinnor är mer aktiva än män, personer med hög utbildning är mer aktiva än människor med lägre utbildning och så vidare. Socioekonomiska faktorer har stor betydelse för hur delaktiga människor är och människor i storstäder tar i högre utsträckning del av kultur än människor på landsbygden.⁴⁴

När regeringen 2015 lanserade ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden” så adresserades återigen dessa skillnader och satsningen ligger väl i linje med det

³⁷ SOU 1972; Proposition 1974:28.

³⁸ SOU 1995:85, s. 65.

³⁹ Proposition 1996/97:3, s. 1, 21.

⁴⁰ Viirman och Johansson 2009, s. 17; Proposition 2009/10:3.

⁴¹ Proposition 2009/10:3, s. 144.

⁴² Se exempelvis Belfiore & Bennett 2007.

⁴³ Lindqvist & Månsson 2008.

⁴⁴ Myndigheten för kulturanalys 2017, s. 5; Myndigheten för kulturanalys 2018.

kulturpolitiska ramverk som växt fram sedan framförallt 1960-talet. När kultur- och demokratifrågorna efter valet 2014 dessutom placerades på samma departement så kom synsättet att kultur och demokrati är intimt sammankopplade också att avspegla sig som en organisatorisk realitet.

Sammanfattning

- Satsningen på ”kulturverksamheter i vissa bostadsområden” knyter an väl till de kulturpolitiska målen, främst målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet.
- Perspektivet att kulturen ska komma alla till del, att den ska demokratiseras, och att den i sig själv är viktig för den demokratiska utvecklingen, har djupa rötter i den svenska kulturpolitiken. Detta har varit en integrerad del i kulturpolitiska utredningar och propositioner åtminstone sedan 1960-talet.
- I uppdragen till Kulturrådet och Statens konstråd finns ett gemensamt syfte och en gemensam ambition för satsningen, och myndigheterna förväntas dessutom utveckla sina respektive satsningar i nära samverkan med varandra. Samtidigt finns viktiga skillnader i uppdragen.
- Regeringens uppdrag till myndigheterna saknar en tydlig problemanalys, men områden med lågt valdeltagande pekas ut som extra aktuella för satsningen.
- I uppdraget till Kulturrådet är det tydligt att satsningens medel ska fördelas till nya eller existerande kulturverksamheter och att målet är att dessa ska kunna etablera sig långsiktigt.
- Uppdraget till Statens konstråd är formulerat så att myndigheten är ansvarig för att arbeta fram exempel på hur vissa bostadsområden kan berikas konstnärligt.
- I uppdraget till Statens konstråd poängteras också professionens roll för projektet som helhet.

Utformningen av Kreativa platser

Nedan redogörs för Kulturrådets tolkning av uppdraget, bidragets utformning och skälen bakom utformningen, Synpunkterna från remissinstanserna tas upp löpande. Sedan redogörs för delsatsningens uppstart, ansöknings- och beslutsprocesser, och de erfarenheter och lärdomar som Kulturrådet ger uttryck för.

Kulturrådets tolkning av uppdraget

Ett bra sätt att ringa in Kulturrådets tolkning av regeringens uppdrag är att gå till den utlysning och ansökningsinstruktion som Kulturrådet presenterade i samband med den första ansökningsomgången. Här finns ett antal centrala formuleringar och begrepp som är viktiga för att förstå Kulturrådets vision. De projekt som Kulturrådet ser framför sig är projekt som engagerar eller drivs av lokala kulturutövare, och som bygger på engagemang och delaktighet hos dem som bor i området som berörs.⁴⁵ Delaktighet definieras som ”metoder och arbetssätt som möjliggör att deltagarna kan påverka och utforma aktiviteterna i verksamheten”.⁴⁶ Projekten ska hålla hög kvalitet både i den konstnärliga verksamheten och i de metoder som används för att engagera och involvera de boende, och det ska finnas en långsiktig vision för fortsatt arbete i bostadsområdet även efter det att Kulturrådets finansiering har upphört. De enskilda projekten, såväl som Kreativa platser som helhet, ska präglas av ett lärande perspektiv där misslyckanden och misstag ska ses som en viktig del i lärandeprocessen. Målet för bidraget skrivs fram som att det är att ”stärka lokalsamhällen att leda, driva och utforma kulturlivet och att fler kan välja, skapa och ta del av kultur där de bor”.⁴⁷ Den vision som kommuniceras till de sökande, och som också präglar den första delredovisningen, är att människor och organisationer i de utvalda områdena ska utgöra centrala aktörer i projekten.

Kulturrådets vision och utformning av Kreativa platser bygger mycket på erfarenheterna från det brittiska projektet Creative People and Places i England, vilket kommer att beröras löpande i texten. Creative People and Places är ett projekt i regi av Arts Council England som satsat 37 miljoner pund på 21 olika platser runt om i England utifrån målsättningen att nå och engagera människor i områden där deltagandet i kulturlivet ligger under genomsnittet.⁴⁸

De 74 remissinstanser som inkom med synpunkter på Kulturrådets första delredovisning var i stort positiva till satsningens vision (om än kritiska till delar av utformningen). Det som främst lyfts fram som positivt är arbetet för ökad delaktighet och satsningens starka fokus på de boendes aktörskap och inflytande.

⁴⁵ Kulturrådet 2016a.

⁴⁶ Kulturrådet 2018c.

⁴⁷ Kulturrådet 2016a, s. 3.

⁴⁸ Kulturrådet 2015; PM 2016.

Framförallt en remissinstans kan sägas vara negativt inställd till satsningen som helhet. I detta remissvar ifrågasätts möjligheterna för en treårig satsning att alls råda bot på den marginalisering på kulturområdet som många platser lider av och som har med en generell resursbrist att göra.⁴⁹

Huvuddragen i Kreativa platser

Regeringens uppdrag till Kulturrådet gavs i slutet på juni 2015 och myndigheten hade till 13 november på sig att inkomma med ett förslag till bidragsförordning och delsatsningens utformning. Då Kulturrådet rekryterade tre ansvariga handläggare externt (som efter ett halvår blev två) fick dessa i praktiken drygt två månader på sig att ta fram förslaget.⁵⁰ Förslaget sammanställdes i en delredovisning som mellan december 2015 och mars 2016 gick på remiss till 120 olika instanser (varav 74 inkom med yttranden), och låg till grund för regeringens beslut om bidragsförordning i maj 2016.⁵¹

De projektansvariga handläggarna på Kulturrådet hade ett antal frågor att ta ställning till när de tog fram ett förslag till bidragsförordning och utvecklade formerna för stödet. Utformningen av Kreativa platser kan sammanfattas i följande punkter, vilka speglar både de ramar som regeringen satte upp för delsatsningen och hur Kulturrådet valde att utforma densamma. Varje punkt utvecklas och tydliggörs i efterföljande avsnitt:

- Bidraget placerades utanför kultursamverkansmodellen.
- Satsningen som helhet var treårig.
- Bidrag till enskilda projekt beviljades för ett år i taget.
- Alla projekt skulle drivas genom ett lokalt partnerskap, bestående av minst tre partners. Dessa fick vara ideella, privata och offentliga.
- Minst en part skulle vara en "ideell verksamhet med förankring i området".⁵²
- Huvudman för projekten skulle vara en juridisk person och fick inte vara en offentlig part.
- Bidraget riktades till områden med "långt valdeltagande eller socioekonomiska utmaningar".⁵³
- Geografisk spridning över landet skulle eftersträvas.
- Ett lärande perspektiv och ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte mellan projekten skulle etableras.
- Ett långsiktigt perspektiv skulle prägla projekten och Kreativa platser som helhet.
- Ett verksamhetsutvecklande uppföljningsarbete skulle etableras.

⁴⁹ Ku2015/02737/KI (Sveriges hembygdsförening 2016).

⁵⁰ Kulturrådet 2015.

⁵¹ Ku2015/02737/KI; SFS 2016:406.

⁵² Kulturrådet 2015, s. 3.

⁵³ SFS 2016:406.

Ett riktat bidrag utanför kultursamverkansmodellen

I regeringens uppdrag till Kulturrådet ingick att se över möjligheterna att koppla Kreativa platser till kultursamverkansmodellen. Bidraget kom emellertid på Kulturrådets förslag att utformas som ett särskilt statsbidrag beslutat av Kulturrådet, men några tydliga skäl till detta anges inte i myndighetens förslag. Regioner och landsting nämns som ”en naturlig part i relation till uppdraget” och som ”en resurs till de aktörer som kommer att bedriva projekten”, men mer specificerat än så blir det inte.⁵⁴ Flera remissinstanser uttryckte kritik mot denna del av Kulturrådets förslag:⁵⁵

För Västra Götalandsregionen är det självklart att en ny statlig satsning som vänder sig till den lokala nivån ska hanteras inom [kultursamverkans]modellens ram. Kultursamverkansmodellen bygger på dialog och samverkan mellan stat, region och kommun i nära samverkan med kulturskapare och civilsamhälle. Regionens och kommunernas samverkan med civilsamhälle och kulturskapare ger god lokal kännedom om i vilka bostadsområden en satsning av detta slag kan få önskad effekt.⁵⁶

Kritikerna argumenterade för att en bidragsfördelning genom kultursamverkansmodellen hade fört satsningen närmare de platser som den syftade till att nå, och att aktörer som regioner och kommuner hade kunnat utgöra en garant för det långsiktiga perspektivet. En placering av bidraget inom kultursamverkansmodellen hade alltså gett satsningen en stabilare kontext enligt kritikerna, då projekten lättare hade kunnat kopplas till regionernas nätverk och övriga samarbeten.⁵⁷ Skälen för Kulturrådet att lägga satsningen utanför kultursamverkansmodellen framkom dock i intervjuerna. Det främsta skälet var möjligheten att hålla ihop Kreativa platser som en helhet och möjliggöra ett återkommande erfarenhetsutbyte mellan platserna och projekten. Erfarenhetsutbytet ses av de ansvariga handläggarna för Kreativa platser som mycket viktigt och är en av de delar där satsningen är särskilt inspirerad av Creative People and Places. Detta är också tätt kopplat till det lärande förhållningssätt som är en av satsningens utgångspunkter:

Vi skapade förutsättningar för ett lärandeperspektiv mellan projekten genom att hålla samman projektet som en helhet. Kreativa platser var en pilotsatsning, därför var det helt avgörande att det fanns möjlighet till en nationell överblick och insamlande av information.⁵⁸

⁵⁴ Kulturrådet 2015, s. 12.

⁵⁵ Ku2015/02737/KI (Västra Götalandsregionen 2016, Region Skåne 2016, Kronobergs läns landsting 2016, Sveriges hembygdsförening 2016, Sveriges Kommuner och Landsting 2016).

⁵⁶ Ku2015/02737/KI (Västra Götalandsregionen 2016).

⁵⁷ Ku2015/02737/KI (Västra Götalandsregionen 2016, Region Skåne 2016, Kronobergs läns landsting 2016, Sveriges hembygdsförening 2016, Sveriges Kommuner och Landsting 2016).

⁵⁸ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

Regionerna har emellertid varit involverade i satsningen i viss utsträckning. De bjöds exempelvis in till nationella och regionala träffar och fick vid den första ansökningsomgången hösten 2016 läsa och komma med synpunkter på de ansökningar som hörde till deras region.⁵⁹ Handläggarna uttrycker också i olika utsträckning att representanter för regionerna uppmuntrades att på olika sätt vara delaktiga i satsningen. Men deras roll i satsningen har enligt en av handläggarna varit begränsad:

De som egentligen har betytt mycket för projektens genomförande och verksamhet, det är ju kommunerna framför allt. Vi har träffat och bjudit in regionerna, till exempel under projektledarträffarna som vi hade, då deltog vissa av regionerna med representant. Men jag kan inte nämna ett enda projekt som har fortsatt samverkan med regionerna, eventuellt har det varit någon som kanske har sökt pengar på regional nivå, men väldigt få.⁶⁰

Av de projekt som beviljades medel inom Kreativa platser 2016 stod regioner och landsting för en sammanlagd medfinansiering på 1,7 procent, medan den totala medfinansieringen från kommunerna var 6,7 procent.⁶¹ Data om regionernas medfinansiering under satsningens senare år finns ännu inte sammanställda.

Treårig satsning med ettåriga bidrag

Kreativa platser löpte 2016–2018, med tre olika beslutsperioder.⁶² Projekten sökte med andra ord stöd för ett år i taget, och lämnade in redovisning och separat ansökan för varje nytt år. Detta är grundregeln för Kulturrådets bidragsgivning och för att kunna lämna stöd över längre perioder krävs ett så kallat beställningsbemyndigande. Något bemyndigande efterfrågades emellertid inte av Kulturrådet i fallet Kreativa platser.⁶³

Av de totala medlen för Kreativa platser fördelades 34,3 miljoner under 2016, 34,3 miljoner under 2017 och 29 miljoner under 2018.⁶⁴ Under 2016 hade det skett en framflyttning av medel då den ursprungliga summan som skulle fördelas var 40 miljoner.⁶⁵ Av de totalt 104 miljoner som Kulturrådet erhöll för satsningen fördelades 97,5 miljoner i projektbidrag.⁶⁶

⁵⁹ Kulturrådet 2016e, bilaga 3; Kulturrådet 2019a, s. 16.

⁶⁰ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 31.

⁶¹ Kulturrådet 2019a, s. 21.

⁶² Bidragsbesluten har fattats i november månad, vilket i praktiken inneburit att verksamheten i projekten löpt mellan 2017 och 2019.

⁶³ Kulturdepartementet 2015b, s. 14; 2016, s. 14; Muntlig kommunikation med Kulturrådet (staben), januari 2019. Mailkommunikation med kulturdepartementet (handläggare för Kreativa platser).

⁶⁴ Kulturdepartementet 2015b; 2016; 2017.

⁶⁵ Kulturrådet 2017b, s. 53.

⁶⁶ Kulturrådet 2019a, s. 20.

Modell för partnerskap och lokal förankring

I regeringens uppdragsbeskrivning poängteras civilsamhällets centrala roll för satsningen. Ett krav för att få Kreativa platser-bidrag var att projekten skulle drivas i ett lokalt partnerskap bestående av minst tre partners, och att huvudsökande inte fick vara en offentlig part. Dessutom skulle minst en partner vara en ideell verksamhet med förankring i det aktuella bostadsområdet.⁶⁷ Med lokal förankring avsåg Kulturrådet en organisation där anställda och medlemmar bor i området, har verksamhet i området, är ”ideellt engagerade i området eller har ett brett nätverk i området”.⁶⁸ Det främsta skälet till att huvudsökande inte fick vara en offentlig part var enligt Kulturrådet att de ville stärka civilsamhällets position och inflytande över bidragets användning. Syftet var att åstadkomma ett jämbördigt partnerskap mellan de ideella och de offentliga aktörerna. En viktig anledning till att det ställdes krav på partnerskap var att ett sådant skulle göra projekten mindre sårbara, leda till ett bredare engagemang och på så sätt öka chanserna till långsiktiga effekter. Exempelvis sågs kommunala aktörers medverkan som positiv utifrån att de skulle kunna ha möjlighet att stödja projekten efter det att satsningen Kreativa platser upphört.⁶⁹ Även upplägget med partnerskap var inspirerat av det brittiska projektet Creative People and Places.⁷⁰

Tio remissinstanser, främst kommuner och regioner, uttryckte kritik mot att inte offentliga aktörer skulle få stå som huvudmän för projekt inom satsningen.⁷¹ Framförallt hävdades att många ideella organisationer aktuella för satsningen saknar den kapacitet som krävs för att administrera ett större bidrag, och att vissa platser och mindre organisationer på detta sätt skulle exkluderas. Å andra sidan uttryckte sig minst sex remissinstanser, främst idéburna organisationer, positivt till denna begränsning av liknande skäl som Kulturrådet.⁷²

Valdeltagande, socioekonomi och geografisk bredd

Att satsningen skulle riktas till områden med lågt valdeltagande var en förutsättning som regeringen beslutat. På Kulturrådets initiativ gjordes ett tillägg i bidragsförordningen om att det också kunde omfatta områden med vad som beskrivs som socioekonomiska utmaningar. En av de ansvariga handläggarna förklarar:

⁶⁷ Kulturrådet 2015.

⁶⁸ Kulturrådet 2018c.

⁶⁹ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30; Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 31.

⁷⁰ Kulturrådet 2015.

⁷¹ Ku2015/02737/KI (Botkyrka kommun 2016, Landskrona stad 2016, Jönköpings kommun 2016, Norrköpings kommun 2016, Region Skåne 2016, Region Östergötland 2016, Statens historiska museer 2016, Västerås stad 2016, Västra Götalandsregionen 2016, Helsingborgs stad 2016).

⁷² Ku2015/02737/KI (Amatörteaterns riksförbund 2016, Arbetarnas bildningsförbund 2016, Folkets Hus och Parker 2016, Föreningen Göthenburgo 2016, Landstinget Västmanland 2016, Studieförbunden 2016; se även Hyresgästföreningen 2016, Uppsala kommun 2016).

Vi såg i det förberedande arbete vi gjorde, vi insåg att det är socioekonomi som framför allt är avgörande, framför andra variabler, kring om man deltar i kultur eller inte. Utbildningsnivå var nummer ett, ekonomi var nummer två, som påverkade om man tog del eller var delaktig i kultur, exempelvis i Kulturskolans verksamheter eller som publik.⁷³

För att möjliggöra ett urval baserat på lågt valdeltagande och socioekonomiska faktorer tog Kulturrådet fram statistik kring valdeltagande på valdistriktnivå, och socioekonomiska indikatorer på SAMS-områdesnivå.⁷⁴ De socioekonomiska variabler som valdes ut var medelinkomst, förvärvsfrekvens, andel elever med behörighet till gymnasiet, samt andel av befolkningen mellan 25 och 64 år med eftergymnasial utbildning. Ett område fanns sedan med i urvalet till Kreativa platser om det antingen var bland de 20 procent av valdistrikten som hade lägst valdeltagande och/eller om det var bland de 20 procent av SAMS-områdena som hade lägst värden inom minst tre av de fyra socioekonomiska variablerna.⁷⁵

I syfte att nå nya målgrupper med bidraget genomförde Kulturrådet en informationsturné under juni och juli 2016. Kulturrådet kontaktade flera nätverk och paraplyorganisationer med verksamhet i områden de ansåg relevanta för bidraget. De genomförde 20 informationsträffar på olika platser i landet; bland annat besöktes Umeå, Borlänge, Stockholm, Karlstad, Borås, Göteborg, Helsingborg och Malmö. Mellan 30 och 120 personer deltog i var och en av dessa informationsträffar.⁷⁶ Kulturrådet tog också fram en guide med konkreta tips för de sökande, en videofilm som spreds via sociala medier och ett informationsblad om bidraget på de 20 vanligaste språken i Sverige, samt fem nationella minoritetsspråk.⁷⁷

Lärande, erfarenhetsutbyte, långsiktighet och uppföljning

De ansvariga handläggarna säger att de tidigt identifierade att uppdraget innebar nya arbetssätt för Kulturrådet och att delaktighetsarbete i allmänhet är utmanande. Lärandeperspektivet innebar en uppmaning till projekten att vara öppna om sina utmaningar, svårigheter och framgångar, både gentemot Kulturrådets handläggare och gentemot övriga projekt. Erfarenhetsutbytet handlade, enligt ansvariga handläggare, om att från början skapa förutsättningar för projekten att träffas och utbyta tankar, idéer och erfarenheter. Den grundläggande tanken, enligt Kulturrådet, har varit att detta förhållningssätt ska gynna de olika projekten och Kreativa platser som helhet genom att kontinuerligt dra nytta av och använda de

⁷³ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

⁷⁴ SAMS står för *Small Areas for Market Statistics* och bygger på kommunernas egna indelningar i delområden eller på valdistrikt.

⁷⁵ Mailkommunikation med utredare på Kulturrådet.

⁷⁶ Kulturrådet 2016b, s. 19.

⁷⁷ Kulturrådet 2019a.

framgångar och motgångar som de olika projekten möter.⁷⁸ De två ansvariga handläggarna har därför, utöver att bedöma ansökningar, haft en stödjande funktion gentemot projekten. Denna stödfunktion har projekten kunnat vända sig till med olika typer av problem under projektprocessen.

Under projektets gång har tre större träffar arrangerats. Under uppstartsträffen i februari 2017 möttes representanter för samtliga projekt i Stockholm.⁷⁹ Den andra träffen under maj 2017 genomfördes i form av regionala projektledarträffar i Sundsvall, Botkyrka, Göteborg och Malmö, och i mars 2018 genomfördes en nationell återträff i Stockholm. Ytterligare en träff planeras till september 2019 och ska arrangeras av ett av projekten inom Kreativa platser.⁸⁰

Träffarna har haft delvis olika syften. Uppstartsträffen i februari 2017 var, enligt Kulturrådet, ett sätt att låta projekten mötas och förstå satsningens större sammanhang och diskutera satsningens gemensamma vision. Tre personer bjöds in från varje projekt med krav på att de olika parterna i projekten skulle vara representerade. I övrigt bjöds också representanter från andra bidragsgivande organisationer in, såsom Allmänna arvsfonden, MUCF och Postkodlotteriet. På mötet deltog även Kulturdepartementet och Statens konstråd. Mötet arrangerades tillsammans med Riksteatern.⁸¹

De fyra regionala projektledarträffarna som genomfördes 15–18 maj 2017 arrangerades med syfte att projekten skulle kunna sitta i mindre grupper och diskutera de utmaningar de stött på sedan uppstarten, men också för att synliggöra projektens olika kompetenser för att möjliggöra framtida stöd och utbyten mellan projekten. Även frågor kring långsiktighet diskuterades mer ingående under dessa träffar.⁸² På återträffen i slutet av mars 2018 diskuterades teman och frågeställningar som identifierats av de olika projekten. Bland annat diskuterades hur ett begrepp som konstnärlig kvalitet ska tolkas och olika fungerande arbetssätt för ökad delaktighet.⁸³ Utöver detta skapades också en digital mötesplats, bestående av två olika Facebook-sidor, en publik och en sluten, som syftat till att underlätta erfarenhetsutbyten och interna diskussioner.

Kulturrådets utredningsfunktion har ansvarat för uppföljningen och olika utredare har varit aktiva under satsningens gång. De ansvariga handläggarna har deltagit i granskning av sakfrågor och skrivande av texter till rapporter och redovisningar. I det förslag till uppföljningsarbete som togs fram formulerades att syftet skulle vara att detta skulle fungera verksamhetsutvecklande för hela delsatsningen, men också

⁷⁸ Kulturrådet 2015.

⁷⁹ Kulturrådet 2017a.

⁸⁰ Kulturrådet 2019a, s. 23–24.

⁸¹ Kulturrådet 2017a.

⁸² Kulturrådet 2017a.

⁸³ Kulturrådet 2018b.

för enskilda projekt. I förslaget formulerades det som att projekten skulle lämna in en årlig redovisningsblankett, men att detta skulle kompletteras med en uppföljningsstudie som skulle utvecklas tillsammans med företrädare för olika projekt.⁸⁴ Inledningsvis etablerades därför en nationell styrgrupp med representanter från sju olika projekt.⁸⁵ Styrgruppen träffades ett par gånger under 2017 för arbetet med en enkät som skickades ut till projekten i början på 2018.⁸⁶

Kulturrådet har sammanlagt publicerat fyra rapporter om Kreativa platser.⁸⁷ Dessa har på olika sätt beskrivit och följt upp Kreativa platsers utveckling. En av rapporterna är delvis baserad på den enkät som genomfördes i början av 2018.⁸⁸

Kreativa platser – ansökan, beslut och projekt

Den första ansökningsomgången öppnades den 22 augusti 2016 och stängde den 22 september samma år. Ansökningsformuläret bestod av ett antal frågeblock med obligatoriska frågor där Kulturrådet efterfrågade kortfattade beskrivningar av:

- projektet (år ett samt år två och tre);
- partnerskapet;
- de boendes inflytande och delaktighet i projektet, liksom hur professionella och lokala kulturutövare kommer att medverka;
- om och hur projektet integrerar ”ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds- och interkulturellt perspektiv”, samt om och hur projektet arbetar ”med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning”;⁸⁹
- de mötesplatser man planerar att använda;
- hur de sökande ser att projektet kan leva vidare efter satsningens tre år.

I slutet av formuläret ombads projekten fylla i planerade budgetposter och intäkter för det första projektåret, inklusive sökt belopp från Kulturrådet och eventuell annan finansiering.⁹⁰ Inför ansökningsprocessen tog Kulturrådet fram bedömningsgrunder och avsåg, utöver de formella kraven, att prioritera projekt:

- där de boendes engagemang och delaktighet står i centrum och som engagerar lokala kulturutövare;
- där både den konstnärliga kvaliteten och metoderna för lokal delaktighet håller hög nivå;

⁸⁴ Kulturrådet UÅ.

⁸⁵ Kulturrådet 2017c; Kulturrådet 2017d.

⁸⁶ Utredare Kulturrådet, intervju 32.

⁸⁷ Kulturrådet 2017a; 2018a; 2018b; 2019.

⁸⁸ Kulturrådet 2018a.

⁸⁹ Kulturrådet 2016c.

⁹⁰ Kulturrådet 2016c.

- som delar erfarenheter och sprider kunskap utifrån sina lärdomar
- som skapar kultur på platsen;
- som har ”en långsiktig vision för fortsatt arbete i bostadsområdet efter satsningens slut”.⁹¹

Vid det första ansökningstillfället inkom 204 ansökningar. Det totala ansökningsbeloppet uppgick till drygt 262 miljoner kronor. 750 olika organisationer och föreningar var representerade i ansökningarna, som kom från 80 olika kommuner med samtliga län representerade. Det största antalet ansökningar gällde platser i Stockholms län (26 procent), därefter följde Skåne (16 procent), Västra Götaland (15 procent) och Västerbotten (5 procent). Resterande 38 procent kom från platser i övriga landet.⁹² Majoriteten av projekten riktade sig till barn, unga och unga vuxna, medan ett fåtal angav att de ville jobba särskilt med äldre.

Handläggning och beslut

Urvalsprocessen leddes av de två ansvariga handläggarna och skedde i flera steg. Först gjorde de två ansvariga handläggarna en gallring. Sedan bedömdes ansökningarna av ytterligare sex handläggare på Kulturrådet med kompetens inom olika konstarter. Efter detta återstod cirka 100 ansökningar. Därefter anlätades externa sakkunniga inom delaktighetsarbete och konstnärlig verksamhet, som fick i uppdrag att bedöma olika ansökningar. Handläggare och sakkunniga satte poäng på ansökningarna i relation till de olika bedömningsgrunderna, samt gjorde en sammanfattande bedömning.⁹³ Detta vägdes sedan samman och de två huvudhandläggarna var de som i slutändan rekommenderade vilka projekt som skulle bifallas eller avslås.⁹⁴

I praktiken skedde, enligt de ansvariga handläggarna, en prioritering mellan bedömningsgrunderna där projektens potential på delaktighetsområdet prioriterades högst. Denna prioritering förespråkades främst av de ansvariga handläggarna, medan handläggarna för de olika konstarterna, enligt en av de ansvariga handläggarna, ofta ställde sig frågande till många av ansökningarnas konstnärliga potential. Detta ledde till en intern diskussion kring hur delaktighetsperspektiv skulle vägas mot konstnärlig kvalitet.⁹⁵ Avgörande för de ansvariga handläggarna var vilken syn på delaktighet som framkom i ansökningarna. Här skiljer de mellan delaktighet som handlar om att människor själva ges möjlighet att gestalta sina egna berättelser och delaktighet som innebär att berättelser hämtas in och sedan ligger till grund för andras professionella arbete:

⁹¹ Kulturrådet 2016a.

⁹² Kulturrådet 2016d.

⁹³ Kulturrådet 2019a; Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

⁹⁴ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

⁹⁵ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

Utifrån kan det verka som att det är samma sak, men om vi tittar på strukturen och ideologin bakom så är det två olika saker. Den första har en bas i community art, den andra har en bas i professionell kultur som vill bredda sin verksamhet och utveckla den. (...) Det är inte bara det att man har velat tanka ur människor deras berättelser och göra någonting av de berättelserna. Utan det är att låta de berättelserna vara fundamentet i det som formas vidare.⁹⁶

Community art är en inriktning inom konst och kultur där de lokala förutsättningarna är utgångspunkten för skapandeprocesserna, som i allmänhet bygger på samarbete mellan amatörer och professionella kulturutövare och som ofta används som ett medel för social förändring.⁹⁷ I sin sista redovisning uttrycker Kulturrådet detta som skillnaden mellan att *deltaga* och *deltagas*, och att ett framgångsrikt delaktighetsarbete bygger på att skapa och driva egna idéer. Att bara deltagas innebär enligt Kulturrådet istället ofta att:

fängas in i ett sammanhang eller ett projekt där initiativen kommer utifrån och presenteras i en färdig mall. I ett sådant sammanhang upplevs det inte finnas samma möjlighet att påverka och anpassa verksamheten efter de boendes behov.⁹⁸

Att delaktighet prioriterades innebar inte, enligt en av handläggarna, att kvaliteten prioriterades ner. Istället har de arbetat utifrån ett vidgat kvalitetsbegrepp där kvaliteten på det konstnärliga verket är beroende av kvaliteten hos de processer som lett fram till verket.⁹⁹

Den 29 november 2016 fattade Kulturrådet beslut om att fördela 32 miljoner kronor till 27 olika projekt. För 19 av dessa var det första gången de erhöll bidragsstöd från Kulturrådet.¹⁰⁰ Projekten återfanns i Malmö, Kristianstad, Helsingborg, Göteborg, Falköping, Linköping, Flen, Södertälje, Botkyrka, Nacka, Stockholm, Kristinehamn, Karlstad, Uppsala, Bollnäs, Sundsvall, Umeå, Skellefteå och Luleå.¹⁰¹ Under 2017 prioriterades de projekt som beviljats stöd 2016 och sammanlagt fick då 25 projekt ekonomiskt stöd, varav endast tre var nya. 2018 beviljades 23 projekt ekonomiskt bidrag, vilka alla hade beviljats bidrag för Kreativa platser tidigare år.¹⁰² De orsaker som anges till att vissa projekt inte beviljats stöd vid förnyad ansökan har varit förändringar i partnerskapet och ekonomiska oegentligheter.¹⁰³

⁹⁶ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

⁹⁷ Se exempelvis Madyaningrum & Sonn 2011.

⁹⁸ Kulturrådet 2019a, s. 55.

⁹⁹ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

¹⁰⁰ Uppgift framtagen av utredare på Kulturrådet genom sökning på organisationsnummer i Kulturrådets ärendehantering.

¹⁰¹ Kulturrådet 2016b, s. 20.

¹⁰² Kulturrådet 2019a, s. 68.

¹⁰³ Kulturrådet 2019a, s. 15; Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 31.

Kort om fördelningen och projekten

Bland de totalt 30 projekt som 2016–2018 beviljats stöd från Kreativa platser gick 36 procent till projekt som bedrivs i Stockholms län och 19 procent till Skåne län, som är de län som är mest överrepresenterade i relation till befolkningsmängden. Men även Västerbottens och Värmlands län är ur denna aspekt tydligt överrepresenterade. Tolv län (av totalt 21 län i landet) har erhållit bidrag från Kreativa platser och spridningen över landet får sägas ha varit god. Samtidigt finns en skevhet i den rumsliga fördelningen av bidragen genom att 35 procent av tilldelningen har gått till de tre storstadskommunerna, som sammanlagt står för 18 procent av befolkningsmängden i landet, på bekostnad av mindre kommuner på längre avstånd från storstäder och större städer.¹⁰⁴

När det gäller de åldersgrupper projekten riktar sig till så finns en övervikt av projekt som riktar sig till yngre deltagare upp till 25 år, medan framförallt åldrarna över 66 år nås i mindre utsträckning.¹⁰⁵ Fördelningen mellan kvinnor och män ser ut så att 57 procent av personerna i beslutsfattande ställning är kvinnor och 43 procent män.¹⁰⁶ En stor majoritet av de huvudsökande bland de beviljade projekten är ideella föreningar. I över hälften av de beviljade projekten deltar en offentlig aktör som samarbetspartner, exempelvis en kommunalägd verksamhet. Runt 30 procent av projekten samverkar med en privat projektpartner. Ett privatägt fastighetsbolag, en bokningsagentur inom musikbranschen och en enskild firma är alla exempel på privata partners.¹⁰⁷ Projektens finansiering dominerades 2016 av Kreativa platser som sammanlagt stod för 86 procent av deras budgetar. Bidrag från kommuner stod för närmare sju procent medan mindre än två procent kom från regioner och landsting.¹⁰⁸

Det finns en stor bredd vad gäller konstnärliga uttryck i de projekt som beviljats bidrag från Kreativa platser, men de vanligaste är bild och form, musik, dans, litteratur och teater.¹⁰⁹ Som ett par skilda exempel kan nämnas *Lyssna på oss* med en berättarförening i Jörn (Skellefteå) som huvudpart, ett projekt som avslutas sommaren 2019 med en berättarfestival under två veckor med plats för olika konstnärliga uttryck; *Livet Bitch* som bygger en konstnärlig plattform för unga tjejer och kvinnor i Södertälje och som genomfört en rad föreställningar under projektperioden; och *En oförglömlig historia* i Göteborg där romer och boende i Bergsjön utvecklat en teaterföreställning som hade premiär på Stora Teatern hösten 2018.¹¹⁰

¹⁰⁴ Kulturrådet 2019a, s. 70; SKL 2017.

¹⁰⁵ Kulturrådet 2017b, s. 32; Kulturrådet 2019a, s. 21.

¹⁰⁶ Kulturrådet 2019b, s. 43.

¹⁰⁷ De 27 beviljade ansökningarna till Kreativa platser, första ansökningsomgången.

¹⁰⁸ Kulturrådet 2019a, s. 21.

¹⁰⁹ Kulturrådet 2019a, s. 21.

¹¹⁰ Kulturrådet 2019a.

Ur ansökningarna går det att utläsa att ungefär en fjärdedel av projekten har huvudsökande som är förankrade bland de boende på så sätt att de sökande själva kommer från området och tillhör, eller har tillhört, målgruppen för projektet. En stor majoritet däremot, har en samarbetspartner med förankring i området eller erfarenheter av arbete i området som står i centrum för ansökan, och det är endast ett fåtal projekt som saknar denna erfarenhet. För en stor majoritet, över fyra femtedelar, uppges delaktighet vara en del av den huvudsökande organisationens arbetsidé, medan det finns en minoritet av ansökningar som beskriver betydligt mindre erfarenhet av delaktighetsarbete. Ungefär lika många, fyra femtedelar (och ungefär samma projekt), uppger att de har en ambition att målgruppen/de boende på ett konkret sätt ska involveras och ofta få en framträdande roll i skapandeprocesserna, snarare än som bara referensgrupper. Men det skiljer sig en del i hur och i vilken utsträckning.

Det skiljer sig också åt mellan projekten hur välutvecklad själva projektiden är. Här går att se olika grupperingar utifrån ansökningarna. Först finns de som har en färdig idé som är förhållandevis väl förankrad i området och hos målgruppen; dessa utgör cirka en fjärdedel av ansökningarna. Sedan finns de som har en relativt väl utvecklad idé om projektets riktning men som i mindre utsträckning är förankrad hos målgruppen. Slutligen finns de projektansökningar som ser det som en tydlig målsättning för det första verksamhetsåret att utveckla projektiden genom att lyssna in och förankra projektet lokalt. I de sistnämnda ansökningarna finns det också en större öppenhet för flera olika konstformer inom ett och samma projekt. Det bör påpekas att det inte finns några vattentäta skott mellan kategorierna.¹¹¹

Kulturrådets egna erfarenheter och lärdomar¹¹²

De ansvariga handläggarna bedömer att, givet de yttre ramar som regeringsuppdraget innebar för Kulturrådet, så har Kreativa platser varit ett framgångsrikt projekt som kan få positiva långsiktiga effekter, både på projektplatserna och för Kulturrådets framtida arbete. De viktigaste faktorerna bakom den bedömningen är den modell för partnerskap som Kulturrådet utvecklade som ett villkor för bidrag, deras tolkning och aktiva arbete med delaktighetsperspektivet, erfarenhetsutbytet och det lärande förhållningssättet.

Enligt de ansvariga handläggarna har kravet på partnerskap gjort projekten stabilare och mindre sårbara och möjliggjort en bredare delaktighet. Trots att flera remissinstanser var kritiska till att kommunen inte skulle kunna vara huvudman för projekt inom Kreativa platser, hävdar handläggarna att detta har möjliggjort ett mer jämlikt partnerskap i projekten. Ett kommunalt huvudmannaskap hade enligt dem

¹¹¹ De 27 beviljade ansökningarna till Kreativa platser, första ansökningsomgången.

¹¹² Där ingenting annat anges bygger detta avsnitt på intervjuer med ansvariga handläggare och utredare på Kulturrådet.

kunnat få negativa konsekvenser för ägarskapet då kommunen är den part som dessutom besitter ekonomiska resurser i övrigt. Representanter för projekten har enligt Kulturrådet gett uttryck för liknande perspektiv.¹¹³ En av de ansvariga handläggarna påpekar att de säkert hade kunnat undvika en och annan konflikt utan kravet på partnerskap och enligt Kulturrådets eget uppföljningsarbete har partnerskapen fungerat bäst där parterna har en historia av samarbete. Det diskuteras också att modellen för partnerskap skulle kunna utvecklas ytterligare då huvudmannaskapet inneburit en tung administrativ börda för flera av de ideella organisationerna. I några projekt har den administrativa delen placerats hos annan part än huvudmannen, vilket enligt handläggarna fallit väl ut.

Det lärande förhållningssättet och arbetet med erfarenhetsutbyte lyfts fram som framgångsrikt. Detta har, enligt Kulturrådet, lett till större öppenhet från de enskilda projektens sida, samt att projekten kunnat lära av varandras framgångar och motgångar. En aspekt av detta är att de ansvariga handläggarna har haft en stödjande funktion gentemot projekten. Handläggarnas beskrivningar av hur nära denna relation har varit skiljer sig åt, vilket förefaller bero på att en av handläggarna har arbetat närmare projekten. En uppenbar fråga är hur väl det har fungerat med ett upplägg som innebär att projekten ska vara öppna om sina misstag, problem och utmaningar och söka erforderligt stöd från samma personer som i ett senare skede kan komma att besluta om fortsatt ekonomiskt stöd. Handläggarnas bild av detta är att rollerna har gått att förena, men att de inte heller förväntat sig att projekten skulle vara fullständigt ärliga i relationen till Kulturrådet. Även här jämför de sig med Creative People and Places som har kunnat lägga ut flera av funktionerna på aktörer utanför myndigheten:

Om man drar parallellen till England så har Arts Council också lagt ifrån sig flera nyckelfunktioner. Alltså kommunikationen för satsningen ligger hos ett av projekten, som har fått extra medel för att ansvara för det, lärandeutbytet ligger hos ett av projekten. Och det är vad vi också haft som ambition och önskat att vi ska kunna lägga över det här, men pengamässigt och tidsmässigt har det inte varit möjligt.¹¹⁴

Även om det i intervjuer och redovisningar ges en positiv bild av satsningens genomförande så lyfts några saker fram som tydliga utmaningar i genomförandet av satsningen. Nedanstående utmaningar har upplevts som problematiska av framförallt de ansvariga handläggarna, men också ansvariga utredare:

- Kulturrådet fick för kort tid på sig att förbereda satsningen.
- Resursfördelningen över de tre åren har missgynnat satsningen.
- Projekttrötthet i områdena, i kombination med ettåriga bidrag, har försvårat arbetet med långsiktighet i projekten.

¹¹³ Kulturrådet 2019a, s. 56.

¹¹⁴ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

- Brister i lokal förankring har utgjort ett hinder för vissa projekt.
- Uppföljningsarbetet har inte levt upp till de ursprungliga ambitionerna.

Olika tidsaspekter lyfts fram av de ansvariga handläggarna som i många fall problematiska i relation till satsningen. Kulturrådet fick, enligt dem, för kort tid på sig att förbereda satsningen. En av de ansvariga handläggarna uttrycker att det hade varit önskvärt med en intern process på Kulturrådet för att förankra delaktighetsperspektivet i organisationen. Återigen jämförs med det brittiska projektet Creative People and Places där handläggaren säger att satsningen föregicks av ett internt utvecklingsarbete, där Arts Council hade identifierat ett behov av att finna nya metoder för att nå nya grupper med sin verksamhet.¹¹⁵

De enskilda projekten fick också ont om tid att förankra sina projekt i de områden där projekten skulle genomföras, vilket kan ha inverkat negativt på delaktigheten. De projektansvariga handläggarna är även kritiska till hur satsningens totala budget uppdelades över de tre åren. I enlighet med regeringens budget skulle 40 miljoner fördelas under första året, 32 miljoner andra året och 38 miljoner tredje året. Detta har, enligt handläggarna, inte gynnat satsningen. Istället hade det varit önskvärt att en satsning som skulle bygga på lärande och långsiktighet hade haft en möjlighet att utvecklas stegvis med successivt ökade anslag. Återigen hänvisas till det upplägg som Arts Council England hade i relation till Creative People and Places, där satsningen som helhet utvecklades gradvis med relativt få projekt första året.

En mindre omfördelning skedde till slut mellan de två första åren. De ansvariga handläggarna säger att det trots detta var mycket pengar som de behövde ”få ut”.¹¹⁶ En av handläggarna säger att hälften av summan för det första året hade räckt för att satsa på de projekt som utifrån deras bedömning höll hög kvalitet och som förhöll sig till delaktighet på ett sätt som var i linje med Kreativa platser vision. Enligt egen utsago fick de fördela bidrag till projekt där de såg en möjlig potential att utvecklas i rätt riktning men som, framförallt gällande delaktighetsperspektivet, innehöll brister. De uttrycker också att de i slutet av projektperioden fortfarande ser projekt som uppvisar en hel del brister i sitt delaktighetsarbete, och att den bedömning av ansökningarna som de inledningsvis gjorde, med några undantag stämmer väl överens med de resultat projekten hittills uppvisar.

När det gäller målsättningen att Kreativa platser ska ge upphov till varaktiga effekter så syftar som tidigare nämnts partnerskapsmodellen till att skapa stabila projekt. De ansvariga handläggarna har här synpunkter på att de endast tilläts ge stöd ett år i taget och att alla projekt måste komma in med en ny ansökan och genomgå en ny prövning varje år. I huvudsak menar de att detta skapar merarbete för projekten och att det inte rimmar med ambitionen att skapa förutsättningar för

¹¹⁵ Se också Tiller 2017.

¹¹⁶ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 31.

långsiktiga arbetssätt och varaktiga effekter. De nämner även den stora projektrötthet som finns i flera av de områden de gett bidrag till:

För var det någonting vi hade konstaterat redan från början så var det projektröttheten som var enorm och totalt utbredd i de områden som vi nu skulle närma oss med ännu ett projekt. Och dessutom skulle vi i det här projektet då ha ett tydligt fokus på långsiktighet. Alltså tiden igen. Vi skulle blicka långt fram men vi skulle inte kunna ge dem finansiering för att göra det här, utan vi skulle komma med krav eller önskemål, men de sökande upplever det som ett krav för att de måste formulera sin ansökan på sådant sätt så att det inte blir ett avgränsat projekt, samtidigt som vi inte är beredda att backa upp det sen.¹¹⁷

De projektansvariga handläggarna säger att det hade varit önskvärt att kunna bevilja treåriga stöd med en årlig avstämning. Detta var dock ingenting som Kulturrådet efterfrågade.¹¹⁸ De ansvariga handläggarna diskuterar också vad långsiktighet och varaktiga effekter betyder i fallet Kreativa platser. Generellt vänder de sig emot perspektivet att det är de projekt som Kreativa platser har gett upphov till som ska finnas kvar, varumärket *Kreativa platser* ”är helt oviktigt i det lokala sammanhanget” som en av handläggarna uttrycker det.¹¹⁹ Vad de ser framför sig är istället:

att det byggs upp en lokal infrastruktur kring kultur, både i form av personer som kan driva vidare kanske delar av verksamheter, men också typ en hunger kring kultur. Alltså att det blir en plats för kultur.¹²⁰

Ytterligare en aspekt som Kulturrådet understryker i sin redovisning från 2019 är vikten av lokal förankring för ett framgångsrikt delaktighetsarbete. Här har det funnits skillnader mellan olika projekt i hur stark den lokala förankringen har varit. Kulturrådets eget uppföljningsarbete indikerar att det har varit en framgångsfaktor där förankringen varit tydlig, och ett problem där den saknats, framförallt i arbetet med att bygga upp nödvändigt förtroende hos de boende.¹²¹

I Kulturrådets eget uppföljnings- och utvärderingsarbete uttrycker både ansvariga handläggare och utredare att den uppföljning som hade varit önskvärd inte har gjorts. Det finns därför en viss oro att de lärdomar och den metodutveckling som projektet lett till inte fullt ut kommer att tas tillvara. Kulturrådet har dock under 2018 inrättat en ny funktion i syfte att utveckla myndighetens arbete med breddat deltagande.¹²²

¹¹⁷ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

¹¹⁸ Muntlig kommunikation med Kulturrådet (staben), januari 2019; Mailkommunikation med kulturdepartementet (handläggare för Kreativa platser).

¹¹⁹ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 30.

¹²⁰ Ansvarig handläggare Kulturrådet, intervju 31.

¹²¹ Kulturrådet 2019a, s. 56.

¹²² Kulturrådet 2019a, s. 57.

Sammanfattning

- Kulturrådet lyfter fram delaktighetsperspektivet och ambitionen om lokal förankring som centrala pelare i utformningen av Kreativa platser. Delaktighetsperspektivet har enligt Kulturrådet varit högt prioriterat i handläggningen av projektansökningar.
- Kulturrådet lyfter fram lokal samverkan (partnerskap), en stark roll för det civila samhället, kontinuerligt lärande, erfarenhetsutbyte mellan projekt och långsiktig planering som varande viktiga ledord i utformningen av bidraget. Möjligheten till lärande och ett löpande erfarenhetsutbyte anföras som skäl till att placera satsningen utanför kultursamverkansmodellen.
- De 30 projekt som Kreativa platser resulterat i har varit spridda över landet; dock är de tre storstäderna överrepresenterade.
- De projekt som beviljats medel representerar olika konstnärliga uttrycksformer, har nått olika åldersgrupper och har både kvinnor och män i beslutande ställning. När det gäller åldersgrupper finns en övervikt av projekt inriktade mot personer under 25 år, medan äldre åldersgrupper är sämre representerade.
- De beviljade projekten var vid ansökningstillfället lokalt förankrade i olika utsträckning. Ett fåtal projekt hade huvudsökande utan lokal förankring.
- Ansvariga handläggare anser att Kulturrådet inte har fått tillräckliga förutsättningar (exempelvis i form av tid) att förbereda satsningen och integrera satsningen i Kulturrådets organisation.
- Ansvariga handläggare anser att en fördelning av satsningens resurser som ökat stegvis över de tre åren hade varit mer i linje med ett långsiktigt perspektiv och behoven av lokal förankring. De anser också att en möjlighet att bevilja bidrag för en längre period än ett år hade förbättrat förutsättningarna för långsiktighet och varaktiga effekter på projektplatserna.

Kreativa platser – från projektens perspektiv

I följande kapitel presenteras hur projektledare och samarbetspartner i det lokala partnerskapet resonerar utifrån ett antal teman som knyter an till satsningens syfte, utformning och genomförande. Inledningsvis redogörs för hur lokala aktörer ser på Kreativa platser utformning och intentioner i sin helhet. Därefter diskuteras särskilt det lokala partnerskapets utformning och funktion, medan det tredje temat fokuserar på frågor kring delaktighet och lokal förankring i de områden där projekten genomförts. Den avslutande delen tar upp hur lokala projektpartners ser på projektens framtid, långsiktighet och potentiella effekter. Några vattentäta skott mellan dessa teman finns inte och presentationen kommer innehålla vissa överlappningar mellan de teman som presenteras.

Övergripande om satsningen

Sammanfattningsvis ger projektledare och samarbetspartners uttryck för en förhållandevis positiv bild av satsningens vision. Fokuset på delaktighet lyfts fram som positivt, likaså kravet på partnerskap. Det processinriktade perspektivet är generellt också något som uppskattats, även om vissa intervjupersoner upplever en otydlighet kring vad projekten förväntas uppnå. Kritik framkommer mot delar av satsningens utformning, framförallt att satsningen är tidsbegränsad till tre år och att projekten ges stöd ett år i taget. Detta ses av flera intervjupersoner som problematiskt och något som försvårat delaktighetsarbetet och arbetet för långsiktighet. Kommunikationen med Kulturrådet har varit väl fungerande och flera projekt har upplevt det som statushöjande att få bidrag från Kulturrådet.

Fokuset på delaktighet, partnerskap och lärande

Delaktighetsperspektivet lyfts fram som positivt av ett flertal intervjupersoner, och särskilt då att de boende skulle vara med i projekten från början, för att göra kulturlivet mer tillgängligt:

Jag tycker att hela den här satsningen bygger ju på det vi vill åstadkomma på något vis, allas rätt till kultur och att göra kulturen mer tillgänglig och medskapande. Och att kulturutbud, och då menar jag både deltagande och publika, inte bara ska ske i centrum någonstans utan att det måste tillgängliggöras och också göras angeläget.¹²³

Intervjupersonen säger att Kreativa platser har inneburit att människor som inte bor i centrum har fått tillgång till kultur men nämner också den medskapande

¹²³ Projektledare, intervju 3.

ambitionen som något positivt. En projektledare lyfter fram att Kreativa platser givit utrymme för metoder, behov och aktiviteter att växa fram under projektets gång.¹²⁴ Flera intervjupersoner lyfter fram som något positivt att satsningen erbjudit en möjlighet att kunna arbeta mer utforskande. Några sökande reser frågetecken kring delar av ansökningsprocessen när det gäller ambitionen att nå grupper som vanligtvis inte söker projektmedel. En projektledare säger:

Om man ska nå ut till de boende... Ja, då får man helt enkelt vända sig direkt till olika organisationer, föreningar, lokala på plats och samla möten kanske i... Jag vet inte om man gjorde det, men man samlade möten i [en stad] men jag tror inte att man riktade sig direkt till... Det är väl om man nu når dem som normalt sett inte då får medel och så jag kan inte se att man lyckades med det, det tror jag inte.¹²⁵

Projektledaren menar att även om de boendes behov och möjligheter till inflytande var centrala i satsningen, så är hen tveksam till om detta har varit framgångsrikt. Samtidigt är det ett mönster i intervjumaterialet att kravet på samarbete mellan flera aktörer beskrivs i positiva ordalag och som något som har gynnat projektens utveckling på flera sätt. Framförallt har det lett till att flera aktörer investerat tid i projekten från början och gjort dem bättre förankrade på de platser och i de kommuner där de genomförts. Att ha samarbeten som ofta inkluderat både en offentlig och en ideell part har enligt respondenterna också breddat kompetensen i projekten.

Det erfarenhetsutbyte som Kulturrådet etablerade som en del av det lärande förhållningssättet betraktas som ett relevant inslag. Ett par projektledare tar upp betydelsen av att lyssna till andra och låta sig inspireras som viktigt i arbetet att utveckla det egna projektet. Det finns också kritiska synpunkter, att träffarna inte har varit så givande. En intervjuperson beskriver att det inom de olika projekten fanns "väldigt olika nivåer av erfarenheter och förståelse", vilket gjorde att erfarenhetsutbytet blev bra för vissa, medan andra inte fick ut särskilt mycket. Projektledaren beskriver vad hen tycker saknades:

Upplägget för själva träffarna var mer utformat för att man ska beskriva vad man har gjort och liksom det var mer ett berättande forum. Det var mycket deskriptivt, liksom "så här jobbar vi och det här har vi lyckats göra". Det var inte så mycket fokus på själva erfarenhetsutbytet. Formerna för det var lite dåliga, skulle jag säga. De var mer anpassade för show and tell liksom, "det här har vi gjort".¹²⁶

Synpunkten att Kulturrådet kunde tagit en mer aktiv roll i utformandet av innehållet i träffarna återkommer hos flera respondenter. Intervjupersonerna lägger

¹²⁴ Projektledare 2, intervju 17.

¹²⁵ Projektledare 1, intervju 17.

¹²⁶ Projektledare, intervju 29.

heller inte samma vikt på betydelsen av erfarenhetsutbytet som Kulturrådet gör i sina redovisningar, och intervjuerna ger inga tydliga svar på hur de lärdomar och erfarenheter som utbytt har haft betydelse.

Synen på resultat och konstnärlig kvalitet

Att satsningen gjorde det möjligt att arbeta processinriktat beskrivs av flera av de intervjuade i uppskattande ordalag och den övergripande bilden av detta är positiv. Men det finns andra åsikter i materialet. En intervjuperson tar upp frågan om resultat, i relation till att arbeta processinriktat. Att Kreativa platser riktat in sig på processen menar hen har gjort det svårt att få en tydlig uppfattning från Kulturrådet när det gäller vad som avses med konstnärlig kvalitet. Intervjupersonen exemplifierar med att berätta om konferensen som Kulturrådet höll inför det andra projektåret, där frågan om konstnärlig kvalitet diskuterades. Projektledaren beskriver hur frågan besvarades av en av de gäster som Kulturrådet bjudit in:

”Vi ska inte ha en gemensam definition av vad kvalitet är inom den här satsningen, utan det ska varje projekt få definiera själv.” Och det tycker jag är jättestorproblematiskt, för vi hade verkligen varit betjänta av att förstå, vad är det Kulturrådet vill ha av oss? Vilka förväntningar finns det på oss i den här satsningen? Alltså, jag vet vad kvalitet är inom det etablerade kulturlivet. Där finns det ett kvalitetsbegrepp eller en norm, och var det inte den vi skulle utmana? Och då när det blir så här, alla får sitta och ha sin egen syn på kvalitet, då går det inte heller att... Eller för mig blir det väldigt svårt då att se, vad är den gemensamma... Hur kan den här satsningen då förflytta maktpositioner? För oss hade det varit väldigt så här ”okej, Kulturrådet tycker att kvalitet är samma sak som deltagandeperspektiv”.¹²⁷

När Kreativa platser lanserades beskriver projektledaren att satsningen, som hen ser det, hade en ambition att bidra till en förändring av ”maktpositionerna inom kulturlivet”. Intervjupersonen lyfter fram vad hen uppfattar som en olöst fråga i satsningen: hur maktförskjutningen i kulturlivet ska kunna ske och vilka förväntningar som Kulturrådet har på de projekt som tilldelats medel. Satsningens förhållningssätt har varit att såväl konstnärlig kvalitet som demokratiaspekten och delaktighet ska finnas med. Enligt intervjupersonen har det dock inte varit tydligt hur Kulturrådet själva förhåller sig till dessa frågor, vilket också, som hen ser det, har skapat otydlighet när det gäller vad som förväntas av projekten. Beroende på hur projektledarna har uppfattat ambitionerna med satsningen har de också olika perspektiv på satsningens resultat. Kvalitetsbegreppet var något som diskuterades under en av de nationella träffarna. Där framkom att det fanns två synsätt: ett där den konstnärliga kvaliteten sågs som ”sekundär” och ett där det ansågs viktigt att fokusera på konstnärlig kvalitet för att bli ”tagen på allvar och nå ut till en bredare

¹²⁷ Projektledare, intervju 7.

publik”.¹²⁸ Intervjuerna med de ansvariga handläggarna i slutet av projektperioden ger bilden av att processen fram till det konstnärliga verket ska värderas mycket högt.

Ett tidsbegränsat bidrag med årlig ansökan

Ett mönster i intervjumaterialet är att respondenterna anser att tre år är för kort tid för att kunna åstadkomma en långsiktig förändring i området där projektet genomförs. Flera av intervjupersonerna uttrycker att projekten skulle ha behövt mer tid:

Det är jättemycket beroende på vem som gör det och i vilket syfte. Om syftet är att skapa långsiktighet så kanske inte tre år är det bästa, men är syftet att testa lite olika verksamheter och se vilken av verksamheterna som faktiskt kan fungera och sen börja titta på långsiktighet kring den verksamheten så skulle det nog gå bra. Det är bra som ett startbidrag och att i tre år kunna testa mycket. Men sen är problemet generellt, anser vi, att när man väl har testat en metod som fungerar så är det svårt att hitta långsiktighet kring den.¹²⁹

Intervjupersonerna ser också svårigheter med att kunna fortsätta arbeta med de metoder som visat sig ha fungerat när bidraget är slut. Kopplat till detta lyfter flera fram att tre år är för kort tid för att kunna få och se några effekter. Ytterligare en sak som lyfts fram är att det tar tid att etablera sig på platsen. Detta belyser ett citat från en projektledare:

Det tar längre tid än vad man tror att hitta ungdomar, bygga upp... marknadsföra så att folk känner till oss och får den här tilliten, och hitta arbetssätt.¹³⁰

I likhet med projektledaren ovan beskriver de som arbetat med projekten att etableringen på platsen har tagit tid, även på de platser där den lokala förankringen fanns från början. Men det finns intervjupersoner som avviker från detta mönster. Till exempel beskriver projektledare som är vana att jobba i betydligt kortare projekt hur de för en gångs skull har kunnat arbeta långsiktigt.¹³¹ Synen på vad ett treårigt anslag innebär för en verksamhet eller förening tycks därmed hänga samman med under vilka villkor de intervjuade är vana att arbeta.

Att satsningen är tidsbegränsad och riktar sig till områden som ofta beskrivs som ”projekttrötta” på grund av att många satsningar kommer och går, är något som flera av de intervjuade tar upp. Att arbeta i områden där de boende sedan lång tid tillbaka är vana vid tidsbegränsade projekt har inneburit en svårighet i och med att Kreativa platser har riskerat att bli ännu en satsning som inte är varaktig, vilket också är något som de ansvariga handläggarna diskuterade. Nödvändigheten av att

¹²⁸ Kulturrådet 2019a, s. 56.

¹²⁹ Projektledare, intervju 29.

¹³⁰ Projektledare, intervju 22.

¹³¹ Projektledare 1 och 2, intervju 17.

ge de boende realistiska förväntningar när det gäller vad satsningen kan åstadkomma är något som lyfts fram i intervjuerna. Företrädare för flera projekt uttrycker en tydlig ambition att fortsätta finnas kvar i någon form även efter att medlen från Kreativa platser är slut.

De som arbetat inom projekten har också påverkats av att projekten inom Kreativa platser har fått ansöka om finansiering ett år i taget. Flera intervjupersoner tar upp den osäkerhet som detta har inneburit när det gäller planering inför kommande år. Detta belyser en projektledare genom att beskriva hur hen känner i slutet av året, innan Kulturrådet har beslutat om projekten ska få fortsatt anslag kommande år:

Jag upplever alltid i november att man bara ... För man vet inte, man kan inte planera, man bara ”Ja, nästa år, om det finns ...” Man vet ingenting om några pengar, projektet är helt beroende av de här besluten som kommer men samtidigt måste man börja planera saker och så, så jag tycker november är min värsta månad.¹³²

Ansökningsförfarandet där projekten beviljas medel ett år i taget beskrivs på liknande sätt av andra intervjupersoner. I linje med projektledaren ovan menar de att detta skapar en osäker arbetssituation, eftersom det är svårt att ha framförhållning mer än ett år i taget, samtidigt som verksamheten kräver att de fortsätter arbeta som om finansieringen vore säkrad kommande år.

Kulturrådet som bidragsgivare

I intervjumaterialet finns en spännvidd mellan projektledare som är vana sedan tidigare att driva projekt med liknande finansiering, till mindre föreningar som för första gången får en sådan finansiering. En intervjuperson beskriver att det beviljade bidraget från Kulturrådet har haft stor betydelse:

För oss har det varit avgörande. Vi hade inte funnits utan den här satsningen, och då menar jag alltså ingenting hade funnits. I många andra projekt så vet jag att projektledarens tjänst finns redan, men pengarna där man kan anställa andra... Men här fanns ingenting, utan vi har byggt upp allting från noll.¹³³

Projektledaren nämner att det har varit bra att få argumentera själv för vad det är som behövs på platsen, och att det därmed har funnits ett förtroende från myndigheten när det gäller utformningen av projekt på olika platser: ”Det tycker jag är väldigt bra och också ganska ovanligt när det gäller bidragsvärlden.” En annan projektledare beskriver de möjligheter som finansieringen från Kulturrådet har inneburit:

¹³² Projektledare, intervju 7.

¹³³ Projektledare, intervju 7.

Det är mycket mer möjligheter att prova på konst på ett annat sätt. Det finns pengar för det, och då finns det mer möjligheter. Det är jättehäftigt att få vara med i den här verksamheten, och just bidraget har skapat möjligheter, tycker jag.¹³⁴

Att bidraget har inneburit att det har funnits finansiering och därmed möjligheter att arbeta med kultur, och prova sig fram, är något som betonas av projektledaren ovan. Personen belyser ett mönster som finns i intervjuerna, där flera av de intervjuade betonar de möjligheter som öppnats genom finansieringen från Kulturrådet. En projektledare beskriver något som även kommer upp i andra intervjuer, att få pengar från Kulturrådet har inneburit att föreningen fått en starkare röst lokalt:

Det här är första gången som vi som liten kulturförening har fått handskas med så mycket pengar och så mycket ansvar. Jag är van att göra det i mitt eget, men som förening så har det också betytt enormt mycket för oss. Vi har fått helt annan status i kommunen, vi har fått en helt annan identitet.¹³⁵

Ett mönster i intervjumaterialet är att finansieringen från Kulturrådet har gett de lokala aktörerna högre status jämfört med tidigare. En projektledare resonerar kring betydelsen av Kreativa platser, när det gäller att kunna hävda sin röst och bli lyssnade på av andra aktörer, som kommuner och kulturinstitutioner. Intervjupersonen tar upp att de inom projektet har kunnat vara nyskapande med en hög konstnärlig nivå på grund av att de har varit finansierade av Kulturrådet:

Jättenyskapande på väldigt hög konstnärlig nivå och extremt nyskapande, som aldrig har gjorts någonting liknande i Sverige. Så det är fantastiskt också. Och det tror jag är tack vare att det har varit den här öppna, att vi har fått själva verkligen ... Det har man känt. Det var skönt att känna det. Att ha Kulturrådet i ryggen och känna det att ja, ni har rätt. Vi har blivit ifrågasatta från de mer etablerade. Så är det skönt att kunna känna att nej, men vi vet att vi har Kulturrådet i ryggen.¹³⁶

Projektledaren beskriver att föreningen har kunnat använda Kulturrådet som en instans som givit dem konstnärlig legitimitet i relation till de andra kulturaktörer som varit inblandade i projektet. Ett mönster i materialet är också att intervjupersonerna beskriver relationen till Kulturrådet som väl fungerande, att kommunikationen med myndigheten fungerat bra och att det varit relativt enkelt att ha Kulturrådet som finansiär. Exempelvis talar en samarbetspartner om myndighetens sätt att arbeta genom att använda orden ”tydligt” och ”transparent”.¹³⁷

¹³⁴ Projektledare, intervju 22.

¹³⁵ Projektledare, intervju 9.

¹³⁶ Projektledare 1, intervju 17.

¹³⁷ Samarbetspartner, intervju 6.

Ett annat exempel kommer från en projektledare: ”Ja, lätt att jobba med, lätt att prata med. Ja, men det har varit enkelt, tycker jag.”¹³⁸

Det finns dock intervjupersoner som efterfrågar en tydligare kommunikation när det gäller vissa aspekter av Kreativa platser, som att de inte fick veta varför vissa projekt inte fick fortsatt finansiering, eller varför den styrgrupp som fanns inom Kreativa platser upphörde. Den första aspekten lyfts fram av två projektledare som menar att det har funnits ett osäkerhetsmoment när det gäller hanteringen kring att vissa projekt inte har fått fortsatt finansiering. En av dem förklarar:

Andra året så var det några som inte fick fortsatt stöd och några av dem har vi förstått kanske har kapsejsat av olika orsaker eller att partnerskapet har gått sönder eller något sånt där, men att det var något projekt som faktiskt kändes som att det inte var några såna problem med, och då undrar man...¹³⁹

Som projektledaren beskriver det blev de osäkra av att inte få kännedom om vad det var som gjorde att vissa projekt inte fick förlängd finansiering, eftersom de själva började fundera över om något liknande skulle kunna hända deras projekt. Den andra aspekten, som gäller styrgruppens arbete, tas upp av en intervjuperson som själv suttit med i gruppen. Intervjupersonen är positiv till hur relationen med Kulturrådet fungerat, men ställer sig frågande till att inte ha fått information om varför styrgruppen inte fortsatte att träffas.

Partnerskap och kultur för delaktighet

Sammanfattningsvis upplevs partnerskapet överlag ha fungerat väl och verkat positivt för projektens utveckling. Flera intervjupersoner beskriver en spänning mellan delaktighetsperspektivet och kravet på konstnärlig kvalitet och svårigheten att balansera dessa två målsättningar. Intervjupersonerna markerar också vissa frågetecken kring hur stort lokala aktörers inflytande över projekten har varit.

Partnerskapet i praktiken

När det gäller partnerskapsmodellen som krävdes i Kreativa platser är mönstret i materialet att den beskrivs som positiv och att den har främjat projektens arbete. Flera intervjupersoner ser partnerskapet som viktigt i arbetet med att förankra projektet lokalt, och de lyfter fram vikten av att antingen projektledare eller samarbetspartner har en stark lokal förankring, något som vi återkommer till i kommande avsnitt.

I några fall har partnerskapsmodellen inneburit svårigheter. I dessa fall handlar det om olika syn på vilka som ska styra projekten. Ett exempel kommer från en

¹³⁸ Projektledare, intervju 9.

¹³⁹ Projektledare 1, intervju 8.

projektledare som beskriver att relationen med de samarbetspartners som funnits i projektet inte alltid varit enkel, när det gäller vilka som ska styra över projektet:

Vissa kände så här ”men nu ska det vara så här och så här och det ska vara korrekt och det ska vara efter oss och det ska vara så”. Och då har vi känt ”nej, vi vill inte utan det är vi som håller... Ni får jobba med oss, inte vi med er”. Så där har vi kanske lite fått kämpa med det.¹⁴⁰

Projektledaren belyser att det i samarbetet inte har varit självklart vilka det är som har makten att styra över projektet. För den organisation där projektledaren själv arbetar har det varit viktigt att de, som har närhet till den grupp som projektet riktar sig till, är de som ska styra över inriktningen. Genom att betona att de andra aktörerna inbjudits att arbeta med dem, visar projektledaren att det har varit viktigt för dem att behålla kontrollen över projektet. Det finns också exempel på att samarbetet varit svagt på så sätt att samarbetspartners upplevt att de fått en alltför undanskymd roll i projektet och försvunnit ”ut i periferin”, som en respondent uttrycker det.¹⁴¹ Det är tydligt att det i olika projekt funnits olika nära samarbete mellan de som drivit projekten och de som är samarbetspartners.

Genomgående i intervjumaterialet är att intervjupersonerna beskriver samarbetet mellan olika aktörer som viktigt för projektens utveckling. Ett exempel kommer från en projektledare, som beskriver att de olika aktörerna har kompletterat varandra:

Vi är väldigt duktiga på att fungera i mötet mellan det här nya Sverige, så att säga. Unga i förorten och hur folk generellt fungerar ute i förorten och med det gamla föreningssverige som civilsamhället, det mötet. De krokar på många olika sätt, på många olika ställen, vilket vi inte har sett de behöver göra. Och det är väl där vi framför allt är duktigast att... hur engagerar man unga människor och försöker få in dem i civilsamhället och föreningslivet. Och möta folk som redan är aktiva här, som kanske inte är vana vid att träffa icke-organiserade ungdomar och unga vuxna.¹⁴²

Projektledaren talar om att en aktör har haft stark förankring på platsen sedan tidigare, och en annan har bidragit med kunskap om civilsamhällets möjligheter att organisera sig.

Att arbeta med kultur för demokrati och delaktighet

Ambitionen med Kreativa platser från Kulturrådets sida var att kulturprojekten skulle engagera och gärna drivas av lokala kulturutövare. Utgångspunkterna för satsningen innebar att frågor om kulturens roll i utsatta områden var ett tema som

¹⁴⁰ Projektledare 2, intervju 17.

¹⁴¹ Samarbetspartner 1, intervju 16.

¹⁴² Projektledare, intervju 29.

återkom i intervjuerna. På frågan om utformningen av Kreativa platser har fungerat som tänkt svarar en lokal samarbetspartner ”både ja och nej”:

Våra projektledare och konstnärer, de hade första året ... De hade ett initialt problem att nå in i platsen. Å andra sidan, det de gör nu upplevs som delägt av de som är aktiva från platsen. Det andra sättet var att börja jobba med ingångar, men sen får man på resans gång fundera på, ”Vem gör vi det här för? Gör vi det för konstnären eller för människorna som bor här och hur skapar vi processer som gör att ägarskapet delas, så att det inte blir konstnärens projekt, och vi ska potträna dem till att uppskatta konstnären?” Så det är både och, men personligen tror jag mer på det frågande arbetssättet än det fostrande arbetssättet, om jag säger så.¹⁴³

Intervjupersonen tar avstånd från det som hen beskriver som ett ”fostrande” arbetssätt, vilket kan tolkas som ett sätt att ta avstånd från synen att det är de boende som ska förändras genom kultur. En samarbetspartner i ett annat projekt, på en plats där kulturutbudet tidigare var relativt begränsat, beskriver att människor på platsen inte trodde att projektpengarna skulle göra någon skillnad, och att deras associationer till vad kultur innebar var ett hinder till att börja med:

Just med kultur, för att det de trodde, det jag tror att de trodde, det är det här finkultur. Så jag sa att ”Det första vi måste göra är att sudda bort det där ordet fin.” Att kultur är så mycket, det är inte bara att sitta på Operan och fladdra med en solfjäder vilket många kanske tror. Så det gäller att komma ner till basic.¹⁴⁴

Att människorna på platsen, enligt samarbetspartners tolkning, uppfattade kultur som synonymt med ”finkultur” innebär enligt intervjupersonen att de inte heller betraktade kultur som något som var till för dem. Intervjupersonen beskriver att de försökte ”gnugga” bort associationen till ”fin”, för att få människor att känna att kulturen var till för dem.

Att Kreativa platser har haft som utgångspunkt att arbeta med både kultur och delaktighet är något som präglat satsningen. Flera av intervjupersonerna beskriver att kulturaspekten och demokratiaspekten har varit lika viktiga för dem, men som tidigare nämnts har flera upplevt svårigheter när det gäller att balansera dessa två delar inom satsningen. Detta belyses av en projektledare som upplever att Kulturrådets främsta fokus har varit delaktighets- och demokratiperspektivet, inte det konstnärliga:

Man slits mellan att leverera hög konstnärlig kvalitet och deltagandeperspektivet, och för att vi ska överleva måste vi leverera hög konstnärlig

¹⁴³ Samarbetspartner, intervju 20.

¹⁴⁴ Samarbetspartner 2, intervju 10.

kvalitet men för att vi ska fortsätta få pengar från Kulturrådet måste vi leverera en hög grad av delaktighet och de går inte alltid hand i hand, om man säger så.¹⁴⁵

Enligt projektledaren har de två inriktningarna – delaktighet och hög konstnärlig kvalitet – inte varit helt enkla att förena, samtidigt som kravet på att kunna förena dessa två delar har varit uttalat i utlysningen och i satsningen. Betydelsen som kultur tillskrivs inom Kreativa platser är ett tema som återkommer i intervjuerna. En projektledare beskriver den roll som kulturen har haft i det område där hen har arbetat:

Vi jobbar ju jättemycket med deltagande och att kulturen också blir ett fantastiskt kraftfullt verktyg och redskap att åstadkomma saker som kan vara svårt på andra sätt. Och kulturen är fantastisk som den är, men den har också den kraften. Och är det något som ett sånt här område behöver så är det ju *det*, att omfamnas liksom och inte bli så stigmatiserat. För det vill man inte förstärka.¹⁴⁶

Citatet från projektledaren kan sägas illustrera den dubbla roll som kulturen har haft inom ramen för Kreativa platser och som flera intervjupersoner tar upp: kulturen i sig har ett värde, men kultur antas också ha positiva samhällseffekter och, med projektledarens ord, vara ”verktyg” och ”redskap” för att åstadkomma dessa effekter. När projektledaren talar mer specifikt om kulturens betydelse på platsen där projektet drivs, är det genom att betona kulturen som något som kan motverka stigmatiseringen av området. På ett liknande sätt beskriver en samarbetspartner i ett annat projekt sin syn på kopplingen mellan kulturfrågor och de grupper som de velat nå med projektet:

Det hade vi redan börjat jobba med tidigare, för vi berör ofta många av demokratifrågorna i vår ... genom konsten. För vi ser också att den kan vara en kraft inom det. Och det kan handla om att man vill nå unga tjejer. Det kan handla om att man vill nå minoritetsgrupper. Det kan handla om att man vill synliggöra grupper inom kulturen som är osynliggjorda i ett sammanhang.¹⁴⁷

Samarbetspartnern diskuterar kultur i relation till demokratifrågor i allmänhet, och mer specifikt i relation till de grupper som de arbetat för att nå och synliggöra. I intervjumaterialet finns resonemang om att vilja ge röst åt olika grupper som ett av målen med projekten, medan andra betonar att det är viktigt att låta människor tala för sig själva. En samarbetspartner, som själv inte tillhör den grupp som projektet har riktat sig till, beskriver sitt arbete för att göra projektet på gruppens villkor:

Då försöker jag hela tiden jobba åt att göra det så platt som möjligt och försöka få in dem i hela processen. Vara med och bestämma allt från scenografi, vilka

¹⁴⁵ Projektledare, intervju 7.

¹⁴⁶ Projektledare, intervju 3.

¹⁴⁷ Samarbetspartner 2, intervju 6.

som ska vara med, vad som ska vara med i pjäsen. Allting. Så mycket det bara går. Så jag känner mig mer som en möjliggörare. För risken är väl alltid med såna här satsningar att det blir ändå någon annan som brukar ta hand om projektet som gör det.¹⁴⁸

Samarbetspartnern belyser att även om ambitionen är att försöka få kulturprojekt att styras av de som ingår i projekten blir det inte alltid så. Samarbetspartnern säger sig ha strävat efter att projektet ska genomföras på den deltagande gruppens villkor och att de har fått mycket beslutanderätt inom projektet, till exempel när det gäller den konstnärliga processen.

Lokal förankring och de boendes behov

Sammanfattningsvis finns skillnader mellan projekten i hur väl lokalt förankrade de har varit. I vissa projekt har både projektledare och samarbetspartners haft en tydlig bas i området och detta har enligt intervjuerna skapat legitimitet och förtroende och underlättat arbetet med delaktighet och i högre grad möjliggjort ett involverande av de boende. Vilken roll de boende har haft, och hur framträdande den har varit, har därför också skiljt sig mellan olika projekt. Svårigheten att nå ut till vad som ses som ”nya grupper” berörs på flera håll i materialet, likaså utmaningar att uppnå vad som uppfattas som ett brett medborgarinflytande. Problemet med projekttrötthet är också något som har varit närvarande i satsningen, men Kreativa platser lyfts ändå fram som en förhållandevis lyckad tidsbegränsad satsning.

Betydelsen av lokal förankring

Det finns en spännvidd i projekten när det gäller hur stark den lokala förankringen har varit från början. Vissa projekt har haft som ambition att skapa en lokal förankring som tidigare har saknats när det gäller exempelvis föreningsliv, andra projekt har redan från början inkluderat aktörer med stark förankring i området. Ett mönster i intervjumaterialet är att de projekt vars projektledare eller samarbetspartner har stark lokal förankring upplever att de har lyckats bättre att engagera personer som vanligtvis inte brukar delta i kulturprojekt. Ett exempel kommer från en samarbetspartner, som beskriver ett lyckosamt arbete med att involvera nya grupper i projektet:

Det är oerhört svårt, framför allt i den grupp av ungdomar som de har lyckats plocka till sig. Jag skulle säga att det är inte den grupp som traditionellt sett skulle ägna sig åt en konstverksamhet, utan det är en grupp som vi har problem med. Vissa av dem, inte alla. Men de [projektledarorganisationen] har lyckats fånga in en kategori av ungdomar som vi traditionellt sett har svårt att plocka

¹⁴⁸ Samarbetspartner, intervju 18.

in i vilken verksamhet som helst, om det inte är en passiv fritidsgårdsmiljö, kanske, där de bara får sitta och göra precis vad de vill. Att de har lyckats nå dem och behålla dem.¹⁴⁹

Samarbetspartnern beskriver att anledningen till att projektledarna har lyckats med att få ungdomar som vanligtvis inte deltar i kulturprojekt att komma dit och även behålla dem handlade om att projektledarna själva hade en stark förankring på platsen och trovärdighet i ungdomarnas ögon. Samarbetspartnern lyfter fram betydelsen av att en av projektledarna var en känd person i området, som hade sysslat med kultur som uppskattades av ungdomarna:

Bara det var en sån otroligt viktig... Faktiskt, även om det låter lite banalt, men en väldigt viktig ingång till att få cred bland en kategori av barn och unga i det här området som ju traditionellt sett skulle varit totalt ointresserade av konst.¹⁵⁰

Samarbetspartnern betonar betydelsen av de båda projektledarnas lokala förankring och status som kulturutövare, vilket gör att de har kunnat bedriva verksamhet på ett sätt som inte vore möjligt för samarbetspartnern på egen hand. På ett liknande sätt betonar en annan projektledare vikten av lokal förankring, särskilt initialt.¹⁵¹ Den lokala förankringen som de hade i sitt projekt bestod i att en av samarbetsparterna sedan tidigare var verksam i området, samt att föreningen drevs av personer som själva var uppvuxna på platsen. På grund av detta, menar intervjupersonen, kunde de vinna ungdomarnas tillit, vilket gjorde att de snabbt fick in ungdomar i verksamheten. Detta var en fördel då tiden från beskedet om att medlen beviljats till dess att projektet skulle starta var relativt kort.

En samarbetspartner i ett projekt där projektledarna också har haft en stark förankring i den grupp som projektet har riktat sig till, beskriver att de har lyckats nå grupper som vanligtvis inte deltar i kultursatsningar:

Ja, absolut. Verkligen. Människor som aldrig har stått på scen och det är en sån seger, arbetsseger. Både folk som anmälde sig frivilligt och folk som blev typ inkastade för att vi fick ett avhopp, men gjorde det med bravur och var väldigt nöjda efteråt, men med skräckblandad förtjusning kastade sig in.¹⁵²

Samarbetspartnern, som själv inte har förankring hos dem som projektet riktar sig till, belyser projektledarnas betydelse; de har kunnat arbeta nära den grupp som projektet riktat sig till, och även med kort varsel kunnat få deltagare att ställa upp och medverka i den kulturuppsättning som projektet mynnade ut i. Till skillnad från de projektledare och samarbetspartners som betonar att de har lyckats nå de som de ville nå, betonar en samarbetspartner i ett annat projekt, där projektledarna inte var förankrade på platsen, att de har haft svårigheter att nå alla de boende.

¹⁴⁹ Samarbetspartner 1, intervju 15.

¹⁵⁰ Samarbetspartner 1, intervju 15.

¹⁵¹ Projektledare, intervju 29.

¹⁵² Samarbetspartner, intervju 18.

Det är en tung uppgift att verkligen inte bara nå de redan frälsta, de som vi redan har kontakt med sen tidigare. Vi har lyckats men jag skulle önska att vi hade lyckats ännu mer, men ... Och det vet inte jag hur det skulle gå till, för att det är så, det är en grupp som är jättesvår att nå.¹⁵³

Här beskrivs de grupper som projektet riktat sig till som svåra att nå och svåra att engagera, en beskrivning som återkommer i intervjuer med andra projekt. Samarbetspartnern talar om att satsningen har riktats mot ”särskilda områden”, och beskriver uppgiften att engagera människor där som ”tung”. En samarbetspartner säger att anledningen till att de har lyckats nå de boende är att de använt ett arbetssätt som de sedan tidigare vet fungerar, och som handlar om att möjliggöra för människor att ta initiativet:

Att skapa förutsättningar för andra från området att skapa verksamhet, med och för sig själva i området. Det är en metodik som jag vet är väldigt framgångsrik i såna här områden.¹⁵⁴

För samarbetspartnern, som själv varit verksam länge i det område där projektet bedrivs, är arbetssättet som hen beskriver som ”verksamhet med och för sig själva” etablerat sedan tidigare. Samarbetspartnern beskriver sin syn på vad samarbetet har åstadkommit som att hen har bistått med lokal och visst annat stöd, men att projektledarna i hög grad bedrivit verksamheten och att de har åstadkommit mycket i området.

I ett annat projekt, där projektledarna kom utifrån, utan att känna till platsen sedan tidigare, återkommer de under intervjun till vad detta har haft för betydelse. Projektledarna beskriver att detta har inneburit att de fick börja med att själva försöka lära känna platsen och de boende. De säger att det har varit avgörande för dem att lära känna personer på platsen, personer som redan hade en förankring och som utgjort en nödvändig länk till de boende. En av projektledarna beskriver hur situationen i projektet var i början:

Det kan kännas lite konstigt och kanske lite fel för projektet egentligen, på ett sätt, så vi kände att det vi måste börja med så måste vi lära känna... Vi kan inte göra något för, av och med om vi inte vet vad folk vill.¹⁵⁵

Projektledaren tar upp att det var konstigt och möjligen också ”fel för projektet” att de inte kände till vare sig platsen eller de boende. Eftersom utgångspunkten för Kreativa platser var att projekten skulle ha en förankring på platsen verkar projektledaren se det som ett problem att de kom utifrån för att arbeta med kultur på platsen.

¹⁵³ *Samarbetspartner, intervju 12.*

¹⁵⁴ *Samarbetspartner 1, intervju 15.*

¹⁵⁵ *Projektledare, intervju 8.*

De båda projektledarna beskriver också att det från början fanns en oro hos Kulturrådet för att deras projekt inte var förankrat på platsen. De berättar att de tog upp frågan om bristen på förankring på platsen första gången de träffade de ansvariga på Kulturrådet, och en av dem säger: "Då förstod jag att de hade varit lite oroliga för det här projektet eftersom det inte var förankrat på platsen från början"¹⁵⁶ Projektledaren beskriver att de upplevde att de ansvariga på Kulturrådet stärkte dem i att de hade arbetat på rätt sätt för att försöka hantera problem som uppstod genom att projektledarna inte hade någon förankring på platsen. Att det fanns möjlighet för projektledarna att diskutera hur de arbetat, för att försöka komma tillrätta med den bristande förankringen, tar de upp som ett positivt stöd från Kulturrådet. En samarbetspartner i samma projekt beskriver att hen önskat att engagemanget i området skulle ha varit större, och knyter det till att de boende var ovana vid föreningsliv:

Man är inte uppväxt med att ha varit med i någon förening, vare sig kulturellt eller idrottsligt eller egentligen. Och är det föräldrar som inte har haft det så får inte barnen det heller egentligen. Därför är det så viktigt att man kommer ut med det här och visar på att det är både roligt och nyttigt för dem. Så att jag tycker ändå att vi i det här läget kan inte vara annat än nöjda. Men det går att få ännu mer.¹⁵⁷

Att organisera sig i föreningar är något som även nämns av andra intervjupersoner. Som intervjuцитatet ovan belyser finns det även inslag av synsättet att svenskt föreningsliv är något som ska läras ut till människor i utsatta områden. Samarbetspartnern är, trots vissa begränsningar, ändå nöjd med vad de har åstadkommit i projektet, men betonar att de hade kunnat åstadkomma ännu mer.

I kontrast till hur projektledarna och samarbetspartnern ovan beskriver svårigheterna med att komma utifrån, nå ut och engagera de boende på platsen, tar två projektledare i ett annat projekt upp att de själva lever sina liv på samma platser som de som projektet riktar sig till. De säger att frågor som andra har behövt ställa sig, som hur förankringen av projekten bland de boende ska gå till, har varit självklara för dem. Att de själva kommer "inifrån" ställer de mot personer som driver projekt och kommer "utifrån". De har inte behövt kämpa för att få människor att delta, vilket de menar har varit fallet i andra projekt. Att de delar uppväxterfarenheter och bor på samma plats som de som projektet riktar sig till är, enligt projektledarna, avgörande för att deras projekt har lyckats.¹⁵⁸ Detta är även en syn som delas av andra intervjupersoner som själva kommer från samma plats och har liknande bakgrund som de som deras projekt riktar sig till.

I detta sammanhang är det flera intervjupersoner som lyfter fram partnerskapets betydelse för den lokala förankringen. Ofta beskrivs det som en framgångsfaktor

¹⁵⁶ Projektledare, intervju 8.

¹⁵⁷ Samarbetspartner, intervju 21.

¹⁵⁸ Projektledare 1 och 2, intervju 17.

att de är flera aktörer som är lokalt förankrade men också att det kan vara positivt att de har olika roller och kompetens som de kan bidra med.

Den lokala förankringen hänger enligt intervjupersonerna ihop med vikten av legitimitet i förhållande till de boende och att detta ofta är knutet till den enskilda individen. En av projektledarna, som talar om betydelsen av att hen lever sitt liv i samma område som de som deltar i projektet, utvecklar hur hen känner inför den spridning som funnits inom Kreativa platser, när det gäller hur förankrade bland människorna på platserna de som arbetat med projekten har varit:

Det gör lite ont i magen när jag tänker på det. Nu pratar jag återigen om andra projekt, men det är bara det att det gjort lite ont i magen att se att det är mycket sånt ändå. Där är det ju ändå... ja, varit väldigt annorlunda för oss. (...) Det här har jag tagit upp flera gånger när vi har varit på Kreativa platser, Kulturrådet just kring olika saker som man... Tycker också man märker, men okej jobbar de här projekten verkligen med de boende? Alltså är det verkligen de boende som är aktiva i projekten, som bor i utanförskapsområden, de utsatta områdena?¹⁵⁹

Projektledaren har i detta fall alltså tagit upp med Kulturrådet vad hen upplever som bristande förankring i vissa projekt. Det projektledaren lyfter fram som brister hos andra projekt inom Kreativa platser gäller om de som har en aktiv roll i projekten är människor som själva bor i de utsatta områden som satsningen riktar sig till. Vikten av lokal förankring i projekt som är tidsbegränsade till tre år tas också upp i relation till visionen om långsiktighet och varaktiga effekter:

Det här med att en sån här satsning, kan jag inte poängtera nog mycket, kräver ... eller blir så mycket bättre om det finns områdesbaserade aktörer. För det gör också att vi kan ta ansvar för det här även efter projekttidens slut. Vi finns kvar, vi försvinner inte efter tre år, vi kan fortsätta jobba.¹⁶⁰

I den enkätstudie som Kulturrådet genomförde våren 2018 framgår att de projektledande organisationerna i de flesta fall har upplevt olika typer av svårigheter i arbetet med att nå ut och involvera målgruppen och uppnå det breda medborgarinflytande som satsningen i sin helhet syftat till. Det anges olika orsaker till detta, men helheten handlar om den socioekonomiska situation som präglar områdena och som påverkar de boendes möjligheter, vilja och ork att engagera sig i ett kulturprojekt. I vissa fall handlar det om att de inte ser ett kulturprojekt som relevant eller som något som kan förbättra tillvaron, utan de efterfrågar istället investeringar i skola och insatser mot arbetslöshet. I andra fall handlar det om en utsatthet som i sig utgör ett hinder för att orka engagera sig, generell otrygghet,

¹⁵⁹ Projektledare 1, intervju 17.

¹⁶⁰ Projektledare, intervju 3.

eller att unga vuxna är tvungna att ta ett ansvar hemma som försvårar engagemang i denna typ av projekt.¹⁶¹ Svårigheterna att nå vissa grupper var något som också lyftes fram på de regionala projektledarträffarna våren 2017.¹⁶²

De boendes behov och roll i projekten

De boendes roll skiljer sig åt mellan projekten. I vissa projekt har de boende främst varit deltagare, i andra har de haft större inflytande. I ett projekt beskriver en samarbetspartner de boendes roll som följer:

Man kan ringa in dem som är deltagare. De som styr själva projektet så är väl ingen ... Alltså, om man tänker vilken målgrupp de har, så finns ingen som har en sådan position i projektet som på något sätt styr.¹⁶³

Som samarbetspartnern ovan beskriver det har de boende främst varit en "målgrupp" som projektet har riktat sig till och försökt engagera. Samarbetspartnern utvecklar sin syn när det gäller de boendes möjlighet till inflytande, och menar att de hade kunnat finnas med tydligare från början i projektet:

Rent spontant så upplever jag att det hade nog kunnat varit betydligt bättre, att fånga in... Det är jättesvårt naturligtvis, men vad vill de boende ha ut av det här projektet? Det är den första frågan egentligen, skulle man kunna nog grävt ner sig betydligt mer i.¹⁶⁴

Samarbetspartnern är självkritisk när det gäller deras förmåga att utgå från de boendes behov, och menar att de hade kunnat ägna mer tid i inledningsskedet åt att ta reda på vad de boende själva hade för behov. Citatet kan också ses som ett exempel på hur situationen har varit i en del av projekten: i vissa projekt har de boendes behov varit något som de som arbetat i projekten inte har känt till från starten, bland annat på grund av att de som leder projekten inte har varit förankrade på platsen sedan tidigare. I andra projekt, där projektledare och/eller samarbetspartners redan har varit förankrade på platsen, har behoven hos en del av de boende relativt enkelt gått att ta reda på. Ett exempel är en projektledare som själv har förankring i området sedan tidigare, som beskriver att de har lyckats nå de ungdomar som annars hänger i centrum:

Jo, men det är viktigt att de får veta vad vi gör och varför vi gör det. Och sen att de får verktyg och får prova på någon konstform. Och att de har makten själv till att bestämma hur de vill göra det. Alltså, frihet tänker jag på, att de får bestämma själva hur de får ... att de är fria att göra det de vill med det verktyget som vi ger dem. Och det tror jag att just många av de kidsen som vi har haft, att

¹⁶¹ Bearbetning av projektens enkätsvar till Kulturrådet våren 2018.

¹⁶² Myndigheten för kulturanalys 2017b; 2017c.

¹⁶³ Samarbetspartner 1, intervju 16.

¹⁶⁴ Samarbetspartner 1, intervju 16.

de får höra väldigt mycket av samhället, att vad som är rätt och fel och vad de måste göra och vad de inte får göra. Och här har vi försökt ha en miljö där de får frihet att så här uttrycka sig med tankar, känslor och med skapandet.¹⁶⁵

Projektledaren menar att det är viktigt att de boende både får kunskap om vad projektet går ut på och varför projektet är utformat som det är, och att ungdomarna också själva får makt över sin situation. Projektledaren menar att detta är viktigt på grund av hur ungdomarnas liv ser ut i övrigt, och att de sedan tidigare är vana vid att samhället säger åt dem vad som är rätt och fel. Därför argumenterar projektledaren för att arbetet måste utformas på ett sådant sätt att ungdomarna kan känna att de har makt över sin situation i projektet. I ett annat projekt beskriver en av samarbetsparterna att de redan tidigt utgick från de boendes önskemål om vad som behövdes på platsen:

Vi läste ju igenom lite ansökningar på andra projekt eller projektbeskrivningar på andra som ingick i det här. Jag tyckte faktiskt det här från (platsens namn) var det finaste för det var verkligen på riktigt från målgruppen önskemålen kommer ifrån. Jag tyckte det skiljde sig lite från de som vi läste i alla fall, ur det perspektivet.¹⁶⁶

Samarbetspartnern menar att deras ansökan till Kreativa platser tydligare än de andra utgick från de önskemål som de boende på platsen hade. Som diskuterades i det förra kapitlet går det också att se en skiljelinje mellan de projekt som redan i ansökningsskedet har integrerat delar av de boendes perspektiv och de som tänker sig att syftet med själva projektet är att bättre nå ut till de boende. Projekten har haft olika stark förankring i de boendes behov, enligt samarbetsparternas resonemang. Detta belyses också i en intervju med en samarbetspartner som beskriver den process där de försökt få veta vad de boende hade för behov:

Nej, men när man frågar sig, om vi ska vara riktigt ärliga och uppriktiga, så når man inte särskilt många. Man når de som redan är aktiva och som egentligen inte det här projektet riktar sig till företrädesvis, utan tanken är att vi ska aktivera människor som inte har varit aktiva förut. Vi fick ändå platsspecifika tankar kring platsen och människorna som finns där, även om det ibland kan betecknas som andrahandsuppgifter eftersom det är aktiva människor som bor där och... ja, som känner en större delaktighet även i centrums kulturhändelser då.¹⁶⁷

Samarbetspartnern är självkritisk när det gäller vilka av de boende som projektet nådde ut till och som därmed fick formulera de boendes behov. De lyckades främst nå boende som redan var aktiva i föreningar på platsen, vilket egentligen inte var de röster de var ute efter att höra. Att det var redan föreningsaktiva som fick formulera vad de boende på platsen behövde betecknar samarbetspartnern som

¹⁶⁵ Projektledare, intervju 22.

¹⁶⁶ Samarbetspartner, intervju 11.

¹⁶⁷ Samarbetspartner, intervju 20.

”andrahandsuppgifter”. Dessa diskussioner i intervjuerna problematiserar också på ett indirekt sätt ”de boende” som begrepp. Vilka av de boende är det som har nåtts? Hur brett har projekten nått ut? Representanter för projekten har vid olika tillfällen gett uttryck för att det har varit svårt att nå vissa grupper, men hur väl de egentligen har lyckats är svårare att säga något om. En besläktad problematik är också risken att de projektledare och samarbetspartners som betecknas som lokalt förankrade framförallt når boende som är och har varit en del av deras tidigare nätverk.

En aspekt av de boendes vilja att engagera sig, som respondenterna lyfter fram, handlar om den ”projekttrötthet” som också diskuterats tidigare. Problemen med att arbeta i områden där de boende sedan lång tid tillbaka är vana vid att de verksamheter som bedrivs är tidsbegränsade, tas upp av flera intervjupersoner. Ett exempel kommer från en projektledare:

Ja, förtroendet för projekt är inte ... den är inte så stor [skratt]. De har inte förtroende för projekt. Och de orkar inte engagera sig i projekt har jag märkt, för de tänker ”ja, men det kommer säkert inte vara kvar så länge”. För jag tror många ger upp.¹⁶⁸

Projektledaren beskriver att de boende har svårt att känna engagemang inför att börja vara aktiva i något som de redan på förhand tror kommer att försvinna när projekttiden är slut. Intervjupersonen tar upp strategier för att motverka människors trötthet inför det tillfälliga som händer i deras område, och betonar vikten av att finnas på plats, att träffa människor och att vara engagerad själv. Projekttröttheten diskuteras av flera respondenter, men de menar ändå att detta problem är mindre viktigt i kulturprojekt jämfört med exempelvis arbetsmarknadsprojekt där människor hoppas på långsiktig sysselsättning. En samarbetspartner menar också att Kreativa platser trots allt har skiljt ut sig i sitt sätt att involvera de boende i projektprocessen:

För området som stadsdel har det varit ett oerhört projekt, detta. Föreningslivet har varit väldigt... Under en period var de väldigt blasé för alla projekt som vräktes ner över området och sen så märktes det aldrig någonting ut till medborgarna, men jag tror att det här har nog åkt dit, projekten på något sätt, att medborgarna ... Alltså, den enskilda på något sätt ska stå i fokus och det har varit projektets intention hela tiden på något sätt.¹⁶⁹

Enligt samarbetspartners beskrivning har föreningslivet tidigare påverkats negativt av mängden tidsbegränsade projekt som bedrivits i området utan att människor upplevt någon förändring. Till skillnad från andra projekt pekar samarbetspartnern på att inriktningen inom Kreativa platser har gjort att människor har märkt av projektets närvaro på ett annat sätt än vad de har gjort tidigare.

¹⁶⁸ Projektledare, intervju 22.

¹⁶⁹ Samarbetspartner, intervju 12.

Parternas syn på projektens effekter och framtid

Sammanfattningsvis säger flera intervjupersoner på en direkt fråga att de ser effekter i området och bland de boende som handlar om att de boende nu är stolta över sitt område, och även upplever att deras egen roll har stärkts när det gäller möjligheten till inflytande i samhället. Det finns projekt som avviker från detta mönster, genom att betona att de inte kan se några påtagliga effekter i området och bland de boende, bland annat på grund av att tre år är en för kort tid för att kunna åstadkomma effekter. Utsagorna kring effekter är generellt svårbedömda, särskilt i vilken utsträckning de avspeglar en faktisk verklighet. När det gäller framtiden för projekten finns en osäkerhet kring hur projekten ska kunna erhålla finansiering för en mer långsiktig etablering. I flera projekt hade kontakter med kommunerna initierats, vilket ses som en möjlig väg till fortsatt finansiering.

Kulturintresse och nätverksbyggande

En samarbetspartner beskriver hur projektets inriktning har inneburit att de har satsat på de mest utsatta ungdomarna på platsen, som är de som sätter agendan för de andra ungdomarna i området. Samarbetspartnern menar att det tidigare har varit svårt att få de olika grupperna av ungdomar, de som klarar skolan och de som befinner sig i centrum och är nära kriminalitet, att finna en gemensam plats. Hen beskriver också att de inom projektet hade en lista med namn på ungdomar som levde utsatta liv och som de ville få med i projektet:

Alla vi ville nå har vi nått. Allihopa. Så vi har verkligen lyckats nå dem vi ville. Men det vi har gjort fel är att vi har fokuserat alldeles för mycket på dem. Så ibland har vi tappat bort lite andra ungdomar.¹⁷⁰

De hade som ambition att nå killar på platsen som normalt inte engagerar sig i kulturprojekt och det tog mycket tid i anspråk att vinna deras förtroende, vilket delvis gick ut över ett bredare medborgarinflytande. En effekt som lyfts fram av projektet blev trots allt att dessa killar fick möta andra grupper som exempelvis ”studiestarka tjejer” och att det etablerades vissa nätverk mellan grupper som deltog i samma kulturverksamhet.¹⁷¹ En samarbetspartner i ett annat projekt säger att projektet har haft effekter på de unga tjejer som deltagit, som blivit medvetna om att de kan söka medel för egna kulturprojekt.¹⁷² En annan samarbetspartner tar upp att ungdomarna som deltagit inte är de som vanligtvis brukar delta i kulturprojekt, och att de enligt de anställda i projektet har genomgått en förändring som delvis varit överraskande, genom att de fått syn på sin egen förmåga till kreativitet. Den andra samarbetspartnern i samma projekt lägger till att de boende har fått ökad tillit till sin egen roll i samhället:

¹⁷⁰ Samarbetspartner 2, intervju 28.

¹⁷¹ Projektledare, intervju 29.

¹⁷² Samarbetspartner 1, intervju 6.

Här har deras engagemang i ett konstprojekt direkt lett till att de har fått vara med och påverka saker som påverkar hela området. Så att jag tror att deras tillit och deras tro på sin egen roll måste ha stärkts enormt. Jag har inte frågat dem det, men jag skulle gissa att det är det. Jag tror inte att de själva skulle formulera det på det sättet om jag frågade dem heller, men jag är ganska övertygad om att det är så.¹⁷³

På ett liknande sätt beskriver en annan projektledare att projektet har förändrat mycket för den grupp som varit aktiv, bland annat genom att människor har fått hopp som de inte har haft tidigare, och att detta är något bestående:

Absolut, vi ser ju det nu. De kommer till oss och bara ”vad händer här nu då, vad ska vi göra efter? Säg inte att det är slut, vi måste fortsätta driva det här”.¹⁷⁴

Enligt projektledaren finns det en önskan om en fortsättning från de boendes sida, som hen också formulerar i termer av ”vi”, det vill säga att de tillsammans ska fortsätta att arbeta tillsammans. Här blottläggs samtidigt en av de risker som en tidsbegränsad satsning innebär. Efter att Kreativa platser upphör kommer projekten vara beroende av att andra aktörer är beredda att stödja den fortsatta utvecklingen av deras verksamhet. Detta ska också ses i relation till den projekttrötthet som redan anses ha skapat en känsla av brist på långsiktighet i samhällets ansvarstagande.

Självkänsla och platskänsla

Att kultur inom ramen för satsningen kan fungera som ett sätt att få de boende att känna annorlunda inför platsen där de bor, är något som en samarbetspartner tar upp som en effekt av projektet på platsen där hen arbetar:

Man ska vara stolt över sitt område och känna en, ja, alltså en samhörighet med dels det som sker i området, att man kan vara med och påverka, men också vara stolt över vad som händer och kunna visa upp det. Så att konstprojekten i sig har varit en del av det här.¹⁷⁵

Enligt intervjupersonen har konsten som skapats i området inneburit att stoltheten över området blivit större, på grund av att boende har deltagit i processen som lett till att konsten kommit dit. Samarbetspartnern säger att konsten i området har fått vara ifred, och fortfarande är intakt på grund av detta. I likhet med denna samarbetspartner talar flera intervjupersoner om att konsten har fått stå kvar, trots att det annars kan förekomma skadegörelse i områdena. En samarbetspartner i ett annat projekt betonar också att de som engagerat sig i projektet upplever stolthet över sig själva och över platsen på ett sätt som de inte gjorde tidigare:

¹⁷³ Samarbetspartner 1, intervju 15.

¹⁷⁴ Projektledare 2, intervju 17.

¹⁷⁵ Samarbetspartner, intervju 1.

De har på något sätt hittat sig själva och funnit en stolthet i vem de är och att de kommer från området. För jag åkte ut dit och de tjejerna som pratade, pratade med sån stolthet om att de var från området. Det var så här annorlunda att se för att de här fritidsledarna som har jobbat med dem, alltså har dem på sin gård, ser också en skillnad. Och det är svårt att sätta fingret på vad det är som har hänt. Men det är någonting, som att de har fått prata om sig själva på ett annat sätt.¹⁷⁶

Samarbetspartnern beskriver att både hen och personalen på fritidsgårdarna som arbetar med de tjejer som har varit aktiva i projektet märker att de har förändrats. Enligt samarbetspartnern uttrycker de stolthet över området och talar om sig själva på ett annat sätt än vad de gjorde tidigare. En samarbetspartner betonar att de ungdomar som har deltagit i projektet har kunnat påverka offentliga gestaltningar och därmed hur området där de bor ser ut. Samarbetspartnern beskriver att ungdomarna som medverkat i projektet har fått ökad tro på sig själva, men också generellt ökad tillit.¹⁷⁷ På ett liknande sätt resonerar en samarbetspartner i ett annat projekt, som beskriver att effekten av Kreativa platser har varit att de boende känner en stolthet över platsen som inte fanns tidigare:

Jo, men dels att man inbjuds till att delta och så märker man att ”Jag kan göra förändring. Det tror jag har varit jätte, jätteviktigt. Att ”det jag vill blir verklighet” på något vis. Och sen har vi gjort skillnad, dels i samhället, vad som händer, alltså genom kulturutövande och annat men vi har även bemött kommunen och ställt krav mot dem och samarbetat ganska hårt mot dem.”¹⁷⁸

Det samarbetspartnern lyfter fram som har gjort skillnad på platsen är att människor nu upplever att de kan förändra samhället. Denna förändring menar intervjupersonen har kommit till, dels genom att människor har fått en möjlighet att vara aktiva i samhället genom sitt kulturutövande, dels genom att de har sett att det går att ställa krav på kommunen.

Men alla är inte lika positiva. Som en kontrast till citaten ovan beskriver en samarbetspartner i ett annat projekt att de boende i området inte har påverkats mer än ”marginellt” av projektet.¹⁷⁹ Samarbetspartnern säger att det tar längre tid att etablera sig i området än de tre år som är avsatta för projektet och att de därför inte kan se att projektet har haft någon större påverkan i området och för människorna där.

Osäker framtid för projekten

En majoritet av intervjuerna med projektledare och samarbetspartners gjordes när de väntade på besked om huruvida de skulle få finansiering för ett tredje år. Några intervjuer gjordes när beskedet om finansiering för det tredje året redan hade kommit. En fråga som var aktuell för projekten när de gick in på sitt sista år var

¹⁷⁶ Samarbetspartner 1, intervju 6.

¹⁷⁷ Samarbetspartner 2, intervju 15.

¹⁷⁸ Samarbetspartner 1, intervju 10.

¹⁷⁹ Samarbetspartner, intervju 20.

huruvida de skulle kunna fortsätta i någon form även efter att bidraget från Kreativa platser var slut. En samarbetspartner, som själv arbetar inom kommunen på platsen, beskriver sin syn på möjligheten för projektet att fortsätta:

Det här med långsiktiga relationer, det är ju någonting de har börjat jobba ännu mer med nu, efter två år, för att finnas kvar och etablera sig som en institution nästan. Så att det blir en plattform som för evigt kan finnas här i kommunen. För det är åtminstone vad jag som tjänsteperson skulle vilja se att vi har, för att det blir ett så tydligt och bra komplement till det nuvarande kulturlivet och de plattformar som finns för unga.¹⁸⁰

Samarbetspartnern resonerar om vad det är som skulle behövas för att åstadkomma långsiktig förändring, och lyfter fram behovet av lokaler och ekonomisk finansiering. Intervjupersonen menar att projektledarna har byggt upp ett förtroende hos kommunen, vilket kan underlätta för dem att kunna få fortsätta arbeta på platsen även efter att projekttiden inom Kreativa platser är slut. En samarbetspartner i ett annat projekt beskriver hur de har haft kontakt med olika studieförbund och med kommunen för att kunna se om det går att hitta en lösning för att fortsätta verksamheten:

Vi har jobbat stenhårt med bland annat studieförbund och försökt få dem delaktiga... Att de får ta ansvar för olika områden, så att de inte ska slåss, att man tar från varandra, utan att försöka hitta ett samarbete även mellan dem. Inte det här att "Det här är mitt och det här är mitt" utan "Vi ska få det här tillsammans, vi ska fixa det här, vad kan ni göra, vad kan vi göra?" Få det på den nivån, för de kan verkligen driva det vidare. Det kommer inte vara samma nivåer tänker jag, men ... Också hoppas vi att kommunen... De har skrivit på papper, så jag hoppas verkligen att de går in och satsar, att de verkligen står för det.¹⁸¹

Det samarbetspartnern belyser är att det inom detta projekt pågår ett arbete för att säkra verksamheten. Detta är något som återspeglar situationen i flera andra projekt, där de olika aktörerna försöker hitta sätt att se till att verksamheten kan fortsätta. Ett exempel kommer från en samarbetspartner i ett annat projekt:

Vi vet om att vi behöver rusta oss för 2020 på något sätt, hur vi ska göra det, men jag tror att det finns väldigt många inom kommunen som är måna om att vi ska ha kvar verksamhet. Sen hur och när och var och på vilket sätt, det är inte säkert att alla är överens om, men att man är medveten om att projektet tar slut och att ... Jag tror att viljan finns på många håll, att på något sätt få det här att leva kvar.¹⁸²

¹⁸⁰ Samarbetspartner 1, intervju 6.

¹⁸¹ Samarbetspartner 1, intervju 10.

¹⁸² Samarbetspartner 1, intervju 16.

Återkommande i intervjuerna är att kommunerna nämns som den aktör som anses kunna stå för möjligheten för projekten att kunna leva vidare efter att bidraget från Kreativa platser är slut. Det finns också de i materialet som beskriver att de försökt hantera de svårigheter som finns med att arbeta projektbaserat genom att lägga upp verksamheten på ett sätt som gör att den kan finnas kvar även efter att Kreativa platser är avslutat. En projektledare beskriver att det varit viktigt för dem att satsa på aktiviteter som kan leva kvar:

Det är svårt att hitta långsiktig finansiering till vissa fungerande verksamheter. Och det är jobbigt, men vi vill heller inte ... Det kanske många av oss har gjort en gång tidigare i livet, att vi har gått in storslaget i projekt som levt i två, tre år och sen så har man förstått att det här inte kan fortsätta. Men vi har haft en medveten tanke om att satsa på saker som kan bli långsiktiga utanför projektets ramar.¹⁸³

Mot bakgrund av tidigare erfarenheter av att arbeta med tidsbegränsade projekt, beskriver projektledaren att de inom ramen för Kreativa platser har försökt skapa verksamheter som kan vara långsiktiga utan att vara alltför resurskrävande. En samarbetspartner i samma projekt ger uttryck för en viss frustration när det gäller nödvändigheten av att ha tillgång till en särskild kompetens när det gäller att söka pengar:

Det finns vissa som är jätteduktiga på att ansöka, skitbra på att ansöka. Men jättedåliga på att arbeta med ungdomar och människor. Misslyckas hela tiden i det faktiska arbetet men har tillgång till det ekonomiska. Vi till exempel är jätteduktiga på att arbeta med människor. Okej, vi börjar bli duktiga på det här med att söka pengar också, men vi är inte så bra som andra. Och då tar vi stryk för det.¹⁸⁴

Det samarbetspartnern belyser är svårigheten att få långsiktig finansiering, och att det inte nödvändigtvis är samma personer som är bra på att arbeta med människor som är bra på att söka pengar. Vid intervjutillfället var framtiden för det projekt som samarbetspartnern arbetar inom osäker, och det var utifrån denna osäkerhet som resonemangen om problemen med att ständigt söka finansiering fördes.

Ytterligare intervjupersoner beskriver att den verksamhet som de bedriver kan komma att fortsätta i någon annan form. Detta belyses av en samarbetspartner, som talar om framtiden, efter att det treåriga projektet avslutas:

¹⁸³ Projektledare, intervju 29.

¹⁸⁴ Samarbetspartner 2, intervju 28.

Vi pratar ju om en avknoppning, helt enkelt, att vi vill starta en frigrupp. Och i mitt fall så tänker ju jag att jag tillsammans med de som driver detta i projektet ... Jag kan vara med till en början och sen hoppas jag att jag ska kunna göra mig umbärlig så att jag inte behövs.¹⁸⁵

Samarbetspartnern beskriver planerna på att utvidga projektet, där hen på sikt tänker sig att verksamheten ska drivas på egen hand av den grupp som projektet inom Kreativa platser har riktats till.

Sammanfattning

- Ett mönster i intervjumaterialet är att respondenterna är positiva till bidraget Kreativa platser, särskilt fokuset på samverkan mellan olika parter och delaktighet underifrån.
- Utformningen av bidraget Kreativa platser får kritik för att det är en tidsbegränsad treårig satsning vilket riskerar projektens långsiktighet. Flera intervjupersoner säger också att ettåriga bidragsperioder skapar en osäkerhet som är ogynnsam för arbetet med långsiktighet.
- Majoriteten av de intervjuade anser att relationen till Kulturrådet har fungerat väl, att kommunikationen från myndigheten har varit tydlig och att ansvariga handläggare fungerat stödjande.
- Flera intervjupersoner beskriver att finansieringen har inneburit att de har fått en starkare röst lokalt, bland annat gentemot kommunen.
- Att de aktörer (projektledare och samarbetspartners) som driver projekten har en stark lokal förankring ses av intervjupersonerna som en nyckelfaktor för ett framgångsrikt delaktighetsarbete. Stark lokal förankring skapar legitimitet och förtroende i lokalsamhället vilket skapar bättre förutsättningar för att nå de boende, förstå deras behov och ge dem en aktiv och betydelsefull roll i satsningen. I de projekt där den lokala förankringen har varit svagare har detta arbete upplevts som svårare.
- Enligt intervjupersonerna har de boendes behov haft en framträdande roll i vissa av projekten, medan de har framträtt svagare i andra projekt inom Kreativa platser. Olika svårigheter att nå vissa målgrupper beskrivs på flera ställen i materialet.
- De boendes tidigare erfarenheter av tidsbegränsade projekt i området lyfts fram som en faktor som projekten har behövt hitta strategier för att hantera.
- Effekter av Kreativa platser som lyfts fram av intervjupersonerna är att deltagare och boende byggt nätverk, fått ett ökat kulturintresse, starkare självkänsla, en ökad platskänsla och stolthet över det egna området och en ökad tro på samhällelig förändring.

¹⁸⁵ *Samarbetspartner, intervju 18.*

- Det är mycket svårt att säga någonting om omfattningen av och varaktigheten i dessa effekter. Det finns också intervjupersoner som inte ser några påtagliga effekter, bland annat med hänvisning till att tre år är för kort tid för att åstadkomma de effekter som satsningen syftar till.
- Framtiden för projekten var då intervjuerna gjordes osäker, men ett flertal projekt hade initierat en dialog med kommunen för att försöka säkra en fortsättning.

Utformningen av Konst händer

Nedan redogörs för Statens konstråds tolkning av regeringens uppdrag, satsningens utformning och skälen bakom utformningen. Sedan redogörs för satsningens uppstart, ansöknings- och beslutsprocesser, vilken typ av projekt som satsningen genererade och de erfarenheter och lärdomar som Statens konstråd ger uttryck för.

Statens konstråds tolkning av uppdraget

Konst – också sådan som inte omedelbart tilltalar oss – bidrar till att utveckla vårt kritiska tänkande, vår öppenhet och vår mottaglighet också för det okända. Konsten, oavsett genre, bidrar därför på djupet till att utveckla oss som demokratiska varelser.¹⁸⁶

Ovanstående formulering är hämtad från Statens konstråds första delredovisning där myndigheten redogör för sitt uppdrag att förbereda delsatsningen på konstnärlig gestaltning i vissa bostadsområden. Centralt i detta förberedande dokument är idén om konstens potential som demokratisk kraft. Statens konstråd lyfter fram konstens förmåga att väcka frågor, generera möten och stimulera samtal. Myndigheten tolkar också regeringens uppdrag som ett tydligt demokratiskt uppdrag, där satsningen i sin helhet handlar om att ”framhålla och understryka regeringsformens första kapitelns första paragraf om att all makt utgår från folket”.¹⁸⁷

Statens konstråd fokuserar sitt uppdrag på att stärka ”fysiska, konstnärliga och sociala kvaliteter i miljonprogrammets områden” och på att ”utveckla former för ömsesidigt lärande och invånarinflytande” i dessa områden.¹⁸⁸ Myndigheten konkretiserar detta genom att formulera tre övergripande målsättningar för delsatsningen: 1) produktion av konkreta exempel på offentlig konst i bostadsområdena, 2) metodutveckling och 3) att sprida kunskap om satsningens lärdomar och resultat.¹⁸⁹ Den första målsättningen beskrivs i termer av konstnärlig gestaltning som ska ”bidra till att aktivera sociala strukturer i bostadsområden, bidra till att stärka bostadsområdenas särskilda kvaliteter och de boendes identifikation med platsen”.¹⁹⁰ Gestaltningen ska utformas tillsammans med de boende och civilsamhället och göras tillgänglig i offentliga miljöer. Den andra målsättningen, metodutveckling, innebär en utveckling av konstnärliga

¹⁸⁶ Statens konstråd 2015, s. 4.

¹⁸⁷ Statens konstråd 2015, s. 3.

¹⁸⁸ Statens konstråd 2015, s. 6.

¹⁸⁹ Statens konstråd 2015; 2018; 2019.

¹⁹⁰ Statens konstråd 2015, s. 3.

arbetsmetoder, särskilt då hur professionella konstnärer och boende kan samverka, men också konkret hur man kan arbeta med invånarinflytande. Den tredje målsättningen omfattar att arbetsmetoder, lärdomar och resultat från satsningen ska dokumenteras och spridas, bland annat genom följeforskning.¹⁹¹

När det gäller regeringens uttalade syfte om ökad demokratisk delaktighet och inflytande för de boende i de utvalda områdena så uttrycks detta på ett generellt sätt i den första delredovisningen. Invånarna ska involveras och ha inflytande och vara representerade i projektgrupper som ska upprättas på varje plats, men Statens konstråd skriver också att det inte går att säga något bestämt om hur invånarinflytandet ska se ut i praktiken:

Hur ett meningsfullt invånarinflytande ser ut är omdiskuterat. Den mest framträdande tolkningen inom för uppdraget aktuell forskning är att detta måste preciseras och formuleras utifrån varje specifik situation och plats.¹⁹²

Statens konstråd kritiserar tidigare medborgardialoger för att de inte skapat förutsättningar för verkligt inflytande.¹⁹³ Det går som en röd tråd genom Statens konstråds beskrivning att myndigheten ska samverka med civilsamhället, och att de ska "kombinera lokal expertis med professionell konstnärlig expertis".¹⁹⁴ Satsningen ska ha ett "prövande" anslag och målet är mer "jämlika offentliga processer och miljöer".¹⁹⁵ De enskilda projekten ska bidra till att "stärka bostadsområdenas särskilda kvaliteter och de boendes identifikation med platsen".¹⁹⁶

Ytterligare en central del i Statens konstråds vision är idén om långsiktighet och varaktiga effekter. Detta fanns inte tydligt framskrivet i uppdraget från regeringen men lyfts fram i Statens konstråds egna delredovisningar som en viktig vision. Bakgrunden till det är den projektrötthet som Statens konstråd förväntar sig (och senare får bekräftad) i de områden som de vänder sig till med en tidsbegränsad satsning. Ambitionen är därför långsiktig förändring och bestående avtryck, vilket innebär att Statens konstråd tidigt anger att Konst händer ska fokusera på ett fåtal platser (5–10 stycken), där myndigheten ska vara närvarande under hela projektperioden.¹⁹⁷

Huvuddragen i Konst händer

Statens konstråd förberedde satsningen under hösten 2015. I november samma år presenterades förslaget för kulturdepartementet, som godkände det och gav Statens

¹⁹¹ Statens konstråd 2015, s. 3.

¹⁹² Statens konstråd 2015, s. 5.

¹⁹³ Statens konstråd 2015, s. 9.

¹⁹⁴ Statens konstråd 2015, s. 6.

¹⁹⁵ Statens konstråd 2015, s. 6.

¹⁹⁶ Statens konstråd 2015, s. 3.

¹⁹⁷ Statens konstråd 2015, s. 7–8.

konstråd det formella uppdraget att genomföra Konst händer. För genomförandet anställdes en projektchef. Projektchefen arbetade under satsningens gång tillsammans med den projektgrupp som tillsattes att genomföra uppdraget och särskilt den i projektgruppen som var involverad i utformningen av delsatsningen. Konst händer kan sammanfattas i följande punkter som främst speglar hur delsatsningen kom att utformas, men även de ramar som regeringen satt upp:

- Satsningen utformades som ”ett samarbete kring konst”, vilket innebär att de sökande inte sökte bidrag utan istället sökte ett samarbete kring konst under perioden 2016–2018.
- Sökande kunde vara föreningar, icke-organiserade och offentliga parter (kommuner eller regioner). De kunde söka enskilt eller gemensamt.
- Satsningen riktade sig till miljonprogramsområden med lågt valdeltagande, med målsättningen att nå god geografisk spridning.
- Samarbetet kan sägas ha involverat fyra aktörer: Statens konstråd, professionella konstnärer, representanter från de sökande (främst civilsamhället) och de boende.
- Utgångspunkten för samarbetet var en omvänd beställarordning, där civilsamhället skulle fungera som initiativtagare och beställare av konsten.
- Satsningen skulle fokusera på ett fåtal platser med hög närvaro från Statens konstråds sida under projektperioden i syfte att bidra till långsiktighet.
- Satsningen skulle följeforskas.

Samarbete kring konst i miljonprogrammen

Statens konstråd är inte en bidragsgivande myndighet utan har till uppgift att tillgängliggöra god konst i den allmänna samhällsmiljön. I syfte att göra detta upphandlar myndigheten konst av hög kvalitet till statliga byggnader och arbetar aktivt med att göra god konst tillgänglig på allmänna platser. Dessutom ska Statens konstråd ”sprida kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö”.¹⁹⁸ Konst händer utformades därför inte som ett bidrag utan som ett ”samarbete kring konst i miljonprogrammets gemensamma platser”.¹⁹⁹ Likväl gick Statens konstråd ut med en utlysning, kallad ”intresseanmälan”, där olika aktörer uppmanades att komma in med en ansökan om ett samarbete kring konst. Konst händer öppnade för många olika typer av sökande, alltifrån offentliga parter till föreningar eller icke-organiserade sammanslutningar, exempelvis ”grupper av ungdomar” eller ”föräldrar som är lokalt engagerade men som inte har organiserat sig genom föreningar eller stiftelser”.²⁰⁰ Ett syfte med detta var att sänka trösklarna in i satsningen, vilket var en ambition i utformningen av ansökningsblanketten.²⁰¹

¹⁹⁸ SFS 2007:1188.

¹⁹⁹ Statens konstråd 2016.

²⁰⁰ Statens konstråd 2016.

²⁰¹ Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

Inriktningen på miljonprogramsområdena preciserades inte i regeringens uppdrag till Statens konstråd men myndigheten valde att fokusera sina insatser dit.²⁰² Orsaken var att regeringsuppdraget ”Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer”, som föregick Konst händer, pekade på behovet av fortsatt arbete med konstnärlig gestaltning i speciellt dessa områden.²⁰³

Fyra aktörer och en omvänd beställarordning

Arbetet med den konstnärliga gestaltningen på de platser som valdes ut genomfördes genom ett samarbete mellan Statens konstråd, av myndigheten anlitade och godkända konstnärer och en projektgrupp med representation från det aktuella bostadsområdet. Utöver detta fanns det ofta en referensgrupp kopplad till de enskilda projekten, bestående främst av boende och olika intressenter i områdena. Varje projekt leddes av en projektledare från Statens konstråd och konstnärerna rekryterades för att genomföra den konstnärliga gestaltningen i samverkan med Statens konstråd och civilsamhället (projektgruppen och referensgruppen) på platsen.²⁰⁴

För att möjliggöra en process som utgår från de boendes behov och präglas av ett brett medborgarinflytande valde Statens konstråd, som de själva uttrycker det, att vända på beställarrollen.²⁰⁵ Det vanliga för Statens konstråd, avseende permanent konst, är att initiativet kommer från statliga fastighetsägare, eller ägare till byggnader där staten bedriver verksamhet. Dessa gör en konstansökan, vilken bedöms av Statens konstråd som därefter upphandlar konst. Men för Konst händer uttrycker de att de lämnade över initiativet till civilsamhället. Enligt Statens konstråd har civilsamhället fått ”definiera kontexten” för projekten, vilken plats som ska stå i centrum och vilken typ av situation som konstprojektet ska gestalta. Statens konstråd har sedan föreslagit och presenterat ett antal tänkbara konstnärer för de lokala projektgrupperna att välja bland. Projektgrupperna har sedan haft möjlighet att tacka nej till de konstnärer som föreslagits. När det gäller konstverket ska de lokala projektgrupperna och referensgrupperna ha konsulterats av konstnären, fått inkomma med synpunkter och även fått godkänna eller förkasta konstnärernas förslag.²⁰⁶

Hur roll- och maktfördelningen mellan de olika aktörerna sett ut i praktiken är mindre tydligt. Det förefaller finnas en hel del variation. Både projektgrupperna och referensgrupperna som ska representera det lokala civilsamhället och de

²⁰² Miljonprogrammet är (i efterhand tilldelade) namnet på de bostäder som byggdes 1965–1974. Under denna period byggdes drygt en miljon bostäder i Sverige. Syftet var att bygga bort bostadsbristen och i miljonprogrammet ingår bostäder av olika upplåtelseform. Cirka en tredjedel består av höghusområden, en tredjedel av låga flerbostadshus och en tredjedel av småhus.

²⁰³ Statens konstråd 2019, s. 6.

²⁰⁴ Statens konstråd 2018; 2019.

²⁰⁵ Statens konstråd 2019, s. 9.

²⁰⁶ Statens konstråd 2019, s. 9–10.

boende har enligt Statens konstråd varit föränderliga grupper, där omsättningen på deltagare i vissa fall har varit hög.²⁰⁷ Enligt den följeforskning som genomförts (vilket stärks av konstnärernas egna rapporter) har det inte alltid funnits en lokal grupp för konstnären att inleda ett samarbete med. Istället finns det flera exempel där konstnären snarare varit den som format en lokal grupp att samarbeta med under projektperioden. Detta reser vissa frågetecken kring hur involverat civilsamhället och de boende har varit i valet av konstnär på vissa platser, vilket vi ska återkomma till.²⁰⁸ När det gäller den omvända beställarordningen skriver Statens konstråd att de vinnlagit sig om ”att så långt som det varit möjligt säkerställa fullt beslutsmandat för de lokala projektgrupperna på respektive plats”.²⁰⁹ Vad fullt beslutsmandat innebär var något som diskuterades under intervjuerna med Statens konstråd:

Att om de här grupperna till exempel har tyckt att det här är ett dåligt skissförslag, det vill vi inte genomföra, då har vi sagt ”nej, då genomför vi inte det”. Har de sagt att ”det här är en konstnär vi inte vill jobba med” så har vi sagt ”fine, då gör vi inte det”. När det gäller placeringen av verken, till exempel i [ortens namn] där vi jobbar på ett bostadsområde som heter [bostadsområdets namn], så hade vi förslag till placeringar av (...) De har velat ha en identitet på sina gårdar och då hade vi förslag. Och konstnären har jobbat ihop med boende, han har tolkat deras berättelser, presenterat sina förslag för dem som har berättat, som har godkänt de här besluten och så skulle det då handla om var i bostadsområdet ska de här konstverken upp. Och då hade han ett förslag som reviderades för att det tyckte inte de var bra på alla punkter och då så blev det de som fick bestämma det, till exempel.²¹⁰

Denna bild kompletteras av annan ansvarig på Statens konstråd:

Jag tycker inte att de [projektgrupperna] har haft fullt beslutsmandat. (...) Om projektgrupperna bara fått en budget för att genomföra varsitt projekt skulle projekten se annorlunda ut. Och om vi skulle bara valt plats efter utlysningen och inte samarbetat med projektgrupperna skulle det också se helt annorlunda ut. Så det har varit kompromisser från alla håll. Eller samverkan, det beror på vad man kallar det. Det finns... nej, jag tycker inte de har haft fullt beslutsmandat.²¹¹

En tydlig begränsning har varit de lokala projektgruppernas möjligheter att själva föreslå och välja konstnärer, liksom deras möjligheter att själva ta en mer aktiv och ledande roll i skapandeprocesserna. Grunden för dessa begränsningar handlar för

²⁰⁷ Statens konstråd 2018, s. 4.

²⁰⁸ Sand 2019, s. 37–38.

²⁰⁹ Statens konstråd 2018, s. 4.

²¹⁰ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²¹¹ Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

Statens konstråd om deras generella uppdrag att arbeta med professionell konst. Enligt Statens konstråd etablerades det från början en uppdelning mellan Kulturrådet och Statens konstråd, där Kulturrådets ansvar var att finansiera eget skapande medan Statens konstråd skulle arbeta med professionell konstnärlig gestaltning.²¹²

Därför tycker jag också att det var ett väldigt bra upplägg som regeringen tänkte på ändå, i att dela verksamheten mellan Kulturrådet och oss, därför att Kulturrådet kunde ge pengar till den del av kulturpolitiken som handlar om att själv göra konst, utöva konst. Och vi kunde få pengar i den här satsningen till att arbeta professionellt med konst. Och då är ju kulturpolitikens mål som ju antagits ifrån hela riksdagen på något sätt tillgodosedda, om alla människors rätt att utöva och erfara kultur. Men också att erfara professionell kultur. Så att vi gjorde då tidigt den uppdelningen och var väldigt tydliga med den, både Kulturrådet och vi, när vi gemensamt var ute och informerade om det här, att deras del handlade om eget görande av konst, och vår del handlade om professionell konstproduktion med påverkan från dem som bor i miljonprogrammet.²¹³

Denna uppdelning finns inte tydligt beskriven i regeringens uppdrag till myndigheterna, utan är snarare en tolkning som har gjorts i relation till uppdraget. Vad som ryms inom begreppet professionell konst är inte något som tydligt definieras i Statens konstråds delredovisningar. Men det framgår i delredovisningar och i intervjuer att Statens konstråd inte har avvikit från sin etablerade syn på vad professionell konst är, eller vad en professionell konstnär är. I grunden har de haft samma krav för Konst händer som i det övriga arbete de utfört gällande offentlig konst. Samtliga konstnärer som engagerats i satsningen har blivit granskade och godkända av Statens konstråds konstenhet, vilket är det förfaringssätt som är etablerat på myndigheten sedan tidigare. Som en ansvarig på myndigheten uttrycker det har de "följt dem som vi brukar klassa som professionella konstnärer helt enkelt".²¹⁴

Tydlighet, närvaro och långsiktighet

I Statens konstråds första delredovisning beskrivs utmaningen med en förväntad projektrötthet i många av de bostadsområden som myndigheten skulle komma att vända sig till med ännu en utifrån-initierad, tidsbegränsad satsning. Statens konstråd valde några olika strategier för att hantera denna utmaning. Det första var tydlighet i kommunikationen med lokala representanter och boende i fråga om satsningens yttre ramar i, "i syfte att skapa realistiska förväntningar".²¹⁵ Det andra är att Statens konstråd genom sitt sätt att utforma satsningen ville stärka

²¹² Ansvarig Statens konstråd, intervju 35; Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²¹³ Ansvarig Statens konstråd, intervju 27.

²¹⁴ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²¹⁵ Statens konstråd 2015, s. 8.

förutsättningarna för långsiktighet och varaktiga effekter. Detta skulle göras främst genom att fokusera på ett fåtal platser och projekt, 5–10 stycken, under en längre period, genom att vara närvarande på dessa platser under hela projektperioden och genom att hela tiden ”hålla öppet” för samarbete och samverkan med nya aktörer.²¹⁶

Antalet platser justerades i utlysningen till 7–12 orter och när satsningen väl genomfördes resulterade den i fullbordade projekt på 15 olika platser runt om i Sverige, efter fördjupade studier på 28 platser. Orsaken till att antalet projekt blev fler än ursprungligen planerat var en svårighet och en ovilja att välja bort intressanta projekt. Samtidigt råder det lite olika uppfattningar om huruvida detta påverkade långsiktigheten negativt eller inte.²¹⁷

Uppföljning, följeforskning och kunskapsspridning

Konst händer har följts upp och följeforskats på flera olika sätt, vilket också blir relevant att ta hänsyn till för denna utvärdering. Utöver Kulturanalys utvärdering ingick det i Statens konstråds uppdrag att samarbeta med Arkitektur och Designcentrum (ArkDes) kring forskning och kunskapsspridning.²¹⁸ ArkDes fick därför i uppdrag att följeforska Konst händer, vilket resulterade i en rapport som publicerades i april 2019.²¹⁹ Statens konstråd har därutöver planerat att ta fram en forskarantologi om satsningen där olika forskare har följt Konst händer utifrån olika akademiska discipliner. Utöver detta finns det flera publikationer om olika delar av Konst händer.²²⁰ Däremot arrangerade Statens konstråd inga träffar för projekten i syfte att utbyta erfarenheter och kunskaper på det sätt som Kulturrådet gjorde:

Vi trodde i början att det skulle finnas intresse för medverkande från olika platser att träffa varandra och i ett större, nationellt sammanhang dela kunskaper och erfarenheter med varandra. Men vi fann inget sådant intresse, vare sig vid inledningen av det konstnärliga samarbetet eller senare, då det kommit igång.²²¹

Däremot har Statens konstråd arbetat med kunskapsspridning på sin hemsida och på sociala medier, där det finns informationsmaterial om satsningen och de enskilda projekten.²²²

²¹⁶ Statens konstråd 2015, s. 7–8.

²¹⁷ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35; Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²¹⁸ Ku2015/01873/KI.

²¹⁹ Sand 2019.

²²⁰ Se exempelvis Davidsson & Lundvik 2018; Werner 2018.

²²¹ Statens konstråd 2019, s. 19.

²²² Se <https://statenskonstrad.se/konst/konst-hander/>

Konst händer – ansökan, beslut och projekt

Statens konstråd genomförde i slutet av 2015 och början av 2016 ett kommunikationsarbete för att nå ut med information om Konst händer. Information spreds via deras ordinarie kanaler såsom andra myndigheter, Sveriges Kommuner och Landsting, bostadsbolag, Folkets Hus och Parker, studieförbund med mera.²²³ Statens konstråd och Kulturrådet höll också gemensamt under perioden januari–februari 2016 lokala informationsmöten på 10 olika platser spridda över landet för att nå nätverk och grupper som de inte hade lika upparbetade kontakter med sedan tidigare.²²⁴

Intresseanmälan, som gällde möjligheten att ansöka om ett samarbete, utlystes under perioden 28 januari till 1 mars 2016. Intresseanmälan och ansökningsblanketten innehöll allmän information om satsningen, ett antal frågeblock, bedömningskriterier och en beskrivning av Statens konstråds process för hur projekt och platser skulle väljas ut för samarbete.

I ansökan ombads de sökande först:

[b]eskriv[a] en situation som de vill göra något åt. Till exempel att området saknar en självklar mötesplats, att barnen behöver en lekplats, att unga flickor vill ha någonstans att hänga, att unga pojkar behöver lugna vrår, att områdets kulturarv behöver lyftas fram, att bostadsområdets berättelser behöver tillvaratas bättre, att hemmavarande vuxna behöver komma ut oftare eller att bostadsområdet inte har någon offentlig konst.²²⁵

Sedan ombads de sökande att beskriva platsen där samarbetet skulle äga rum och som skulle utvecklas och förändras med hjälp av konst och konstnärliga metoder. Statens konstråd exemplifierade med ett torg, en mindre park eller bibliotek, eller ett större område såsom ett kvarter, en stadsdel eller ett centrum. Däremot efterfrågades inte idéer kring eget skapande utan den information som gick ut till de sökande fokuserade på en plats och situation som behövde förändras eller utvecklas, och som Statens konstråd och lokalsamhället kunde samverka kring. Det framgick inte att den konstnärliga gestaltningen skulle genomföras av konstnärer som rekryterades av Statens konstråd.

Följande kriterier för bedömning av intresseanmälningarna angavs:

- Konstnärlig potential.
- Platsens potential.
- Potential för lokal samverkan.
- Ekonomisk genomförbarhet.
- Långsiktighet.²²⁶

²²³ Statens konstråd 2018, s. 3.

²²⁴ Statens konstråd 2016b.

²²⁵ Statens konstråd 2016a.

²²⁶ Statens konstråd 2016a.

När ansökningstiden hade gått ut hade 153 ansökningar om samarbete kommit in. Av dessa kom 85 från civilsamhällsaktörer och 68 från kommuner eller allmännyttiga bostadsbolag.

Av de 153 ansökningarna valde Statens konstråd, tillsammans med en referensgrupp av sakkunniga kulturtjänstemän, ut 28 platser till en ”fördjupad undersökningsfas”. Valdeltagande på de 28 platserna stämdes av mot Statistiska centralbyråns statistik i det senaste riksdagsvalet. Den fördjupade undersökningsfasen genomfördes mellan 27 april och 3 oktober 2016 och innebar bland annat att samtliga platser besöktes och undersöktes noggrannare utifrån bedömningskriterierna. Den fördjupade undersökningen skedde i form av platsbesök, dialoger, möten och workshops med de sökande.²²⁷

Kort om de sökande och om projekten

De sökande som gick vidare till den fördjupade undersökningsfasen representerar en relativt stor bredd av projekt. Det finns ett antal projekt, främst med kommunala parter som sökande, som i ansökan efterfrågar Statens konstråds konkreta kompetens och hjälp med den konstnärliga gestaltningen. Men det finns lika många sökande med tydliga idéer kring eget skapande. En sökande beskriver sin vision:

Detta är början av förtorens egna konströrelse där vi definierar vad som är konst utifrån oss själva och låter den ta platsen och uppmärksamheten som den förtjänar. Vi vill söka pengar för att kunna utveckla vår idé (...). Vi vill ha resurserna och utrymme att uttrycka oss på våra villkor utifrån oss själva. För oss själva.²²⁸

Även om formuleringarna inte alltid var så här starka så finns i många ansökningar en uttalad vilja till eget skapande. I flera ansökningar nämns också konstnärer som de samarbetat med tidigare och som de vill fortsätta samarbeta med inom ramen för Konst händer.²²⁹ Väldigt få uttrycker i ansökan en önskan eller ett behov av en professionell konstnär som ska komma utifrån till platsen, även om det också finns sådana exempel.

Ett annat mönster i dessa ansökningar är att när de ombeds beskriva en ”situation” som de vill arbeta med så formuleras problem och orsakssamband av strukturell karaktär. I flera fall handlar beskrivningarna om en generell utarmning av områdenas resurser och en känsla av marginalisering. Nedläggningar av lokala verksamheter diskuteras, och i flera fall är det dessa nedläggningar eller bristen på mötesplatser och tillgängliga lokaler som är den konkreta orsaken till att de söker ett samarbete med Statens konstråd. I andra fall handlar det om trygghetsfrågor eller jämställdhet och kvinnors utsatta situation på platsen. Det fanns med andra

²²⁷ Statens konstråd 2018, s. 3–4.

²²⁸ Ur ansökan till Konst händer.

²²⁹ Se också Sand 2019.

ord en förhoppning om att satsningen skulle bidra till att lösa konkreta resursrelaterade problem i områdena.

Efter den fördjupade undersökningsfasen valde Statens konstråd slutligen ut 15 platser till det som de kallar genomförandefasen. Under processen konsulterades en extern referensgrupp, Boverket, Kulturrådet och lokala aktörer på de tilltänkta platserna. Genomförandefasen löpte sedan mellan 4 oktober 2016 och 31 december 2018.²³⁰ Samtliga projekt har dock inte löpt under hela denna period; flera projekt slutfördes tidigare, samtidigt som några projekt också kommit att slutföras under 2019 som en del av Statens konstråds ordinarie verksamhet.

I praktiken skedde, i likhet med Kreativa platser, en prioritering mellan bedömningskriterierna. I intervjuer med Statens konstråd framgår dock ingen enhetlig bild av vad som prioriterats högst, utan de flesta kriterier nämns men i olika ordning. När det gäller kriteriet om lågt valdeltagande i regeringens syftesformulering var detta något som inte stod i centrum i Statens konstråds urvalsprocess: ”det var mer något som vi bockade av”, som en av projektledarna uttrycker det.²³¹

De 15 platser där Konst händer har genomförts är väl spridda över landet, från Skåne län i söder till Norrbottens län i norr. Sammanlagt är nio län representerade. Flest projekt (fyra stycken) genomfördes i Skåne län. Sju av de utvalda platserna hade en offentlig part som sökande, sex en ideell part och i två fall sökte en kommun och en ideell part i samverkan.²³² Sammanlagt har satsningen resulterat i 19 olika konstnärliga verk med en god bredd vad gäller konstnärlig uttrycksform. Bland annat återfinns videokonstverk, skulpturer, ljud- och ljusinstallationer och performancekonst på de olika platserna. På samtliga platser finns något konstverk av permanent karaktär.

Statens konstråds erfarenheter och lärdomar

I detta avsnitt lyfts Statens konstråds egna redovisningar fram, men också delar av den följeforskning, i form av en antologi och en följeforskningsrapport, som Statens konstråd tog initiativ till när satsningen inleddes. Avsnittet är indelat i två delar: en del som diskuterar Statens konstråds utformning och en del som diskuterar satsningens yttre ramar.

Statens konstråds utformning

Både i intervjuer och i redovisningar bedömer Statens konstråd att givet de yttre ramarna så har satsningen varit framgångsrik och utformad på ett lämpligt sätt. Det som framförallt lyfts fram i förhållande till regeringens syfte är att satsningen,

²³⁰ Statens konstråd 2019, s. 15–16.

²³¹ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35; Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²³² Statens konstråd 2019, bilaga 6.

enligt Statens konstråd, visar att invånarinflytande och konstnärlig kvalitet går att förena. Dels har invånarna haft reellt inflytande, dels har invånarinflytandet varit en del i att stärka den konstnärliga kvaliteten. I detta avseende har satsningen, enligt Statens konstråd, bidragit till en väsentlig metodutveckling.

Det har verkligen varit en metodutveckling och ett prövande anslag, i och med att det var ambitionen och att vi jämfört med hur Statens konstråd annars producerar konst verkligen har vänt på beställarordningen och utgått från ansökningarna som kom in till oss.²³³

När det gäller erfarenheter och lärdomar så kan dessa delas in i två kategorier: sådana som Statens konstråd hade förväntat sig, eller i varje fall anat, redan innan satsningen genomfördes och som de därmed hade viss beredskap för, och mer oväntade utmaningar och problem. De förväntade utmaningar som Statens konstråd lyfter fram i sin första delredovisning gäller *projektrötthet*, en *misstänksamhet mot dialogprocesser* och ett *ointresse för konst*.²³⁴

När det gäller utmaningen att det skulle finnas en brist på intresse för konst så har den ”fullständigt kommit på skam” enligt myndighetens andra delredovisning. Tvärtom vittnar de 153 ansökningarna om motsatsen, enligt Statens konstråd.²³⁵ När det gäller utmaningen med projektrötthet så uttrycker Statens konstråd att risken är att satsningen kan uppfattas som en i mängden av tidsbegränsade projekt. Denna farhåga besannades också tidigt i processen:

Nästan omedelbart mötte vi däremot tröttheten på projekt som initieras uppifrån, kommer utifrån och försvinner efter kort tid, och som är stark i flera av miljonprogrammets områden. I denna ingår erfarenheten av att ha deltagit i medborgardialoger, vilka inte upplevs ha lett till några konkreta resultat.²³⁶

Som har beskrivits ovan så hade Statens konstråd en tydlig idé om att projektröttheten gick att övervinna, trots att vad de hade att erbjuda var ytterligare en tidsbegränsad satsning med syfte att involvera medborgarna på de olika platserna. Målsättningen från Statens konstråds sida var att vara mycket tydliga med att Konst händer var en tidsbegränsad satsning, men också att från början planera för långsiktighet, främst genom att fokusera på permanenta konstverk, något som också var ett önskemål från de sökande.²³⁷

När det gäller saker som Statens konstråd kunde ha gjort annorlunda så säger en av de ansvariga att Statens konstråd har erfarit ett par viktiga lärdomar i relation till hur de kommunicerade satsningen gentemot de sökande parterna. Bland annat

²³³ Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²³⁴ Statens konstråd 2015.

²³⁵ Statens konstråd 2018, s. 4.

²³⁶ Statens konstråd 2018, s. 4.

²³⁷ Statens konstråd 2018, s. 4.

skulle de tydligare ha kommunicerat sin syn på vilken typ av konst som kunde rymmas inom satsningen:

Till exempel någonting som inte var så tydligt, visade det sig, och det visade sig rätt sent, men som var självklart för oss, det är att vi engagerar professionella konstnärer. (...) Några av de sökande trodde att de skulle få verka som konstnärer själva. Det är en sak jag skulle vara mycket tydligare med.²³⁸

Detta är också en fråga som lyfts fram i följeforskningsrapporten vilken framhåller att anvisningarna för ansökan inte är tydliga på denna punkt.²³⁹ I följeforskningsrapporten markeras också kritik mot det snäva konståbegrepp som anammats för satsningen, och att det har kommit att utesluta andra konstnärer än de som Statens konstråd själva föreslog.²⁴⁰ Följeforskaren tar många nyanländas hantverkskompetens som ett exempel och säger att i en satsning som har ett prövande anslag hade det varit möjligt och önskvärt att ha en mer undersökande och ”nyfiken” inställning i denna fråga:

Det jag tänker är att en sån här satsning hade ju varit ett sätt att testa det. För dom skriver ju också att de själva ska lära sig, då tänker jag att man måste våga utmana det som också är kärnan i ens makt, och det är ju just urvalet av konstnärer.²⁴¹

Enligt ansvariga på Statens konstråd kan det dock vara problematiskt att jämföra skickliga hantverkare med konstnärer, då det unika i uttryck och innehåll skiljer sig åt mellan dessa grupper.²⁴² Ytterligare en fråga som lyfts fram av en ansvarig på Statens konstråd (och även i följeforskningen) är att det på flera platser funnits för stora förväntningar på vad Konst händer kan åstadkomma i fråga om lokal utveckling och förändring. Den ansvariga är självkritisk och säger att utformningen av ansökningsinstruktionen bidrog till detta, exempelvis genom att de sökande ombads att ange en situation (exempelvis avsaknaden av mötesplatser, ställe för unga flickor att vara, lekplats med mera) som de ville utveckla och förändra:

Så det var nästan som att vi själva föreslog konsten som en lösning på rätt mycket större problem. (...) Jag tycker fortfarande att många av de här projekten är fantastiska och har fantastiska resultat, men det är någonstans när det närmar sig de sista skedena där det faktiskt är tal om en investering på de här platserna, nu bygger vi ett verk för en miljon eller två miljoner eller vad det är, som det blir så synligt att det är väldigt mycket annat som det inte investeras i. Att det också i mötet med civilsamhället blir tydligt ”ja, just det, det blev ju

²³⁸ Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²³⁹ Sand 2019, s. 62.

²⁴⁰ Sand 2019, s. 137–140.

²⁴¹ Följeforskare Konst händer, intervju 36.

²⁴² Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

konst”. Skolan blir inte bättre, kriminaliteten minskar inte, men vi får det här verket.²⁴³

Även detta kommenteras i den följeforskning som gjorts. Denna pekar på att lyckade projekt i satsningen ofta handlat om konkreta uppgifter som har kunnat lösas inom ramen för Konst händer, men att Statens konstråd i många fall ställts inför problem av strukturell karaktär, som enligt följeforskaren har att göra med en resursmässig utarmning av områdena.²⁴⁴ Ytterligare en aspekt som tas upp i följeforskningen är att Statens konstråds val att driva projekt på 15 platser i stället för 5–10 som var den ursprungliga idén har försvårat ambitionen att vara närvarande på platserna under projektperioden.²⁴⁵

De mer oväntade utmaningarna bestod bland annat i uppkomna *konflikter mellan civilsamhälle och kommuner* kring den konstnärliga gestaltningen. På ett flertal platser var det en förutsättning att få med kommunen och fastighetsägare i arbetet med permanenta konstverk. Det behövdes också ofta ett åtagande från dessa aktörer för konstens långsiktiga underhåll. Utöver detta stötte Statens konstråd också på vad de uppfattade som komplicerade regelverk och långa tillståndsprocesser i placeringen av konstverken. Sammantaget tog dessa processer mycket tid och försenade ofta projektens genomförande, även om Statens konstråd i sin slutredovisning pekar på att det oftast visat sig vara ett framgångsrikt arbete. Men det finns också exempel på att det inte har gått att ro i land på grund av olika synsätt.²⁴⁶ Statens konstråd lyfter också fram betydelsen av att arbeta på civilsamhällets villkor när det gäller arbetstider och att de har förlagt mycket av sin arbetstid till kvällar och helger för att anpassa satsningen efter de sökandes möjligheter och behov.

En av de ansvariga på Statens konstråd tar också upp ett problem för konstnärernas del, som handlar om att det inte enbart var myndigheten som tog beslutet om vilken konstnär som skulle väljas ut för att göra den konstnärliga gestaltningen i områdena. Den lokala samarbetspartnern skulle också acceptera någon av de föreslagna konstnärerna. Detta kunde dessutom dröja en bra bit in i processen, när konstnärerna hade arbetat fram skisser och förslag på konstverk.

Satsningens yttre ramar

Statens konstråd och den följeforskning som varit en del av satsningen pekar också på delar av satsningens yttre ramar som problematiska. Särskilt gäller detta formuleringen att satsningen ska ”vända sig till områden med lågt valdeltagande”.²⁴⁷ Detta är en formulering som enligt Statens konstråd har

²⁴³ Ansvarig Statens konstråd, intervju 34.

²⁴⁴ Sand 2019.

²⁴⁵ Sand 2019, s. 11–12.

²⁴⁶ Statens konstråd 2019, s. 22; Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²⁴⁷ Ku2015/01873/KI.

upplevts som utpekande av deltagande projekt och som skapat osäkerhet, även för Statens konstråd, om vad satsningen vill åstadkomma:

Handlar det om fördelningspolitik kring områden byggda på 1960-talet som inte fått ny konst på länge, då kanske det är det man ska formulera. Handlar det om att öka det demokratiska engagemanget, då är frågan om konst är rätt väg.²⁴⁸

Ansvariga på Statens konstråd är kritiska till att områden med lågt valdeltagande pekats ut som områden i extra behov av konst och kultur, men de är också kritiska till den instrumentalisering av konsten som de menar att detta leder till. De säger också att även om konst kan ha positiva effekter så är detta att överskatta konstens möjligheter:

Nej, vi har inte tänkt att vi [genom Konst händer] ska öka demokratin i Sverige. (...) alltså, jag tror inte att ... man kan inte avkräva konsten att den ska öka demokratin, det är fel utgångspunkt. (...) Däremot har konsten en potential att utveckla oss som kritiskt tänkande varelser.²⁴⁹

En av de ansvariga på Statens konstråd uttrycker det som att hen valde att "läsa det [satsningens syfte] som en mer fördelningspolitisk idé". De ansvariga på Statens konstråd anser att flera av formuleringarna i regeringens uppdrag var otydliga och i några fall ogenomtänkta. En av de ansvariga säger att det är en brist att det i uppdraget inte alls diskuterades vad det låga valdeltagandet beror på, samtidigt som det verkar finnas en föreställning om att konst kan vara en del av lösningen. Formuleringen "vissa bostadsområden" ger enligt en av de projektansvariga ett luddigt intryck, samtidigt som det blir utpekande eftersom det inte sägs rakt ut vad som menas

Ja, ändra det och så får man väl prata i klartext och säga "vi tycker att det är för lågt valdeltagande i de här stadsdelarna, och det vill vi höja. Konst gör nytta".²⁵⁰

Detta lyfts också fram i följeforskningsrapporten som menar att både konstnärer och människor på platserna var obekväma och ifrågasatte fokuset på lågt valdeltagande.²⁵¹ Följeforskaren menar att det ledde till en känsla av att bli utpekad och av att "jaha, är det därför vi är med, för att vi är dåliga människor, för att vi ställer inte upp på medborgarskapet på det sätt som man ska".²⁵²

Det blev ganska krångligt, det här utpekandet. Speciellt som de här platserna... att dom rumsliga resurserna har utarmats under en väldigt lång tid. Det säger ju

²⁴⁸ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²⁴⁹ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²⁵⁰ Ansvarig Statens konstråd, intervju 35.

²⁵¹ Sand 2019.

²⁵² Följeforskare Konst händer, intervju 36.

de exempelvis i [platsens namn] ”det är bara nedläggningar, nedläggningar”. Att då fokusera på lågt valdeltagande, det blir för människor som god dag yxskaft.²⁵³

Följeforskningsrapporten ifrågasätter sambandet mellan lågt valdeltagande och brist på lokalt engagemang, vilket rapporten menar är en utgångspunkt för satsningen som helhet. Precis som diskuterats tidigare i utvärderingen finns det exempel på forskning som pekar på motsatsen. Dessutom pekar fölieforskningsrapporten på att ansökningarna till Konst händer vittnar om ett omfattande engagemang på de platser som genom Konst händer ska aktiveras ytterligare.²⁵⁴

Sammanfattning

- De 15 platser där Statens konstråd genomförde projekt är väl spridda över landet och representerar en stor bredd vad gäller olika konstformer.
- Projektet har enligt Statens konstråd präglats av en vision att förena invånarinflytande och lokal samverkan med professionellt konstnärligt arbete av hög kvalitet.
- Satsningen har utformats som ett samarbete kring konst mellan Statens konstråd, professionella konstnärer och representanter för civilsamhälle och boende i miljonprogrammen.
- Ansökningarna uppvisar en stor bredd, både vad gäller initiativtagare och vilka förväntningar dessa har på satsningen. Flera ansökningar uttrycker en vilja att från lokalt håll ha en aktiv roll i skapandeprocesser och i val av konstnärer.
- Statens konstråd har stött på såväl förväntade som oväntade utmaningar i genomförandet.
- Statens konstråd uttrycker i viss mån självkritik när det gäller att de bidragit till att höja förväntningarna på Konst händers möjligheter att tillgodose behov på projektplatserna som kräver större resurser och insatser med en annan inriktning än vad Konst händer har haft.
- Den fölieforskning som gjorts uttrycker kritik mot delar av Statens konstråds utformning, bland annat att Konst händer utgått från en för snäv syn på vad som kan utgöra professionell konst.
- Både Statens konstråd och satsningens fölieforskare är kritiska mot delar av regeringens syftesformulering, särskilt formuleringen om ”vissa bostadsområden”, och fokuset på områden med lågt valdeltagande. Formuleringarna anses utpekande men också problematiska utifrån att konsten instrumentaliseras och förväntningar skapas som den inte kan leva upp till.

²⁵³ Fölieforskare Konst händer, intervju 36.

²⁵⁴ Sand 2019.

Konst händer – från projektens perspektiv

I följande kapitel redogörs för hur lokala samarbetspartners och konstnärer ser på satsningen Konst händer utifrån ett antal teman som knyter an till satsningens syfte, utformning och genomförande. Inledningsvis redogörs för hur respondenterna ser på satsningens utformning och intentioner på ett övergripande plan. Sedan diskuteras relationen mellan samarbetspartners och konstnärer å ena sidan och Statens konstråd å den andra. De boendes roll och inflytande behandlas i ett särskilt avsnitt och avslutningsvis diskuteras vilka effekter konstnärer och lokala samarbetspartners upplever att satsningen har fått.

Övergripande om satsningen

Sammanfattningsvis såg lokala samarbetspartners och konstnärer positivt på satsningens fokus på konstnärlig gestaltning i miljonprogrammen och uppskattade att lokala aktörer skulle ges inflytande över projekten. Det finns en kritik mot att formuleringar i regeringens uppdrag riskerar att instrumentalisera konsten, samtidigt som många ser positivt på idén med medborgarinflytande i de konstnärliga processerna. En annan kritisk synpunkt som förs fram är att det lokala inflytandet och bestämmanderätten över Konst händer-projekten borde varit större.

Satsning på demokrati och konst i miljonprogrammen

Flera av intervjupersonerna talar om hur de uppfattar de övergripande intentionerna med satsningen Konst händer, bland annat genom att diskutera hur de uppfattar statens vilja i relation till vad konst ska och kan göra. En lokal samarbetspartner uttrycker sig så här:

Den statliga viljan har varit för mig att dels synliggöra konst och konst-möjligheter i ett område där det finns väldigt lite av den sortens konst. Men också det här att när det gäller demokrati-frågor, att dels synliggöra, men också att markera, att era röster är värda, ni har möjlighet att påverka.²⁵⁵

Den lokala samarbetspartnern tolkar statens intentioner med Konst händer som att konst ska vara synlig i områden där det fram till nu inte funnits särskilt mycket konstnärlig gestaltning. Intervjupersonen lyfter samtidigt fram demokrati-aspekterna i satsningen, att ett syfte med satsningen är att lyssna till människors röster på en plats och visa att människor ska ha möjlighet att påverka. En konstnär beskriver sin syn på de utgångspunkter som fanns med Konst händer som

²⁵⁵ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

framförallt fördelningspolitiska, och att detta symboliserar en vilja att fördela mer resurser till resurssvaga områden, i detta fall i form av konstnärlig gestaltning. Men konstnären säger också att denna fördelning i grunden är en demokratifråga.²⁵⁶ Konstnären beskriver det centrala med satsningen som att det fanns en politisk vilja att satsa på de områden som beskrivs som miljonprogramsområden, och att pengarna fördelades utanför den så kallade enprocentregeln som innebär att en procent av kostnaderna vid nyproduktion och renovering ska avsättas till konstnärlig gestaltning. Cirka hälften av Sveriges kommuner tillämpar enprocentregeln som regel eller rekommendation.²⁵⁷

Andra övergripande aspekter av satsningen som tas upp i intervjumaterialet rör hur satsningen formulerades. En fråga som flera konstnärer och samarbetspartners har brottats med är vad ett brett invånarinflytande egentligen förväntas innebära:

Det första problemet var ordet ”brett invånarinflytande”. Vad är brett och när börjar och slutar ett brett invånarinflytande? Är sju personer av ett bostadsområde med flera tusen personer verkligen ett brett invånarinflytande?²⁵⁸

I en fortsatt diskussion om utgångspunkterna för satsningen beskriver konstnären att Statens konstråd sedan tidigare arbetat med viktiga frågor om att offentlig konst kan vara något mer än ”olika objekt som lyfts till en plats”, som intervjupersonen uttrycker det.²⁵⁹ Att det finns utrymme för fler konstnärliga uttryck och för olika publikationer menar konstnären är viktigt. Konstnären lyfter fram att satsningen har adresserat frågor om att områden som vanligtvis inte kan få konstnärlig gestaltning nu har kunnat få det. Intervjupersonen menar också att det har varit viktigt ur demokratisynpunkt att satsningen rört olika konstuttryck och olika målgrupper. Vad konstnären däremot upplever som ett problem med satsningen är att konsten används som ett verktyg för demokrati.²⁶⁰

Även andra intervjupersoner tar upp de två aspekterna kultur och demokrati inom Konst händer. En konstnär beskriver sitt tidigare arbete med delaktighetsfrågor och problematiserar den intentionen inom Konst händer:

Även om det också finns svårigheter med de här ambitionerna för konsten, det tycker jag ju [skratt]. När den läggs på. Sen att man har det själv, det är en annan sak. Men när det efterfrågas den här delaktigheten så kan det också kännas påtvingat.²⁶¹

²⁵⁶ Konstnär, intervju 14.

²⁵⁷ Konstnärernas Riksorganisation 2017, s. 8.

²⁵⁸ Konstnär, intervju 14.

²⁵⁹ Konstnär, intervju 14.

²⁶⁰ Konstnär, intervju 14.

²⁶¹ Konstnär, intervju 23.

Vad flera konstnärer tar upp som ett problem med satsningen är att konsten ses som något som ska uppnå andra syften, som ökad demokratisk utveckling. Konstnären gör en åtskillnad mellan att i sin egen konstnärliga praktik vilja uppnå detta och ha en konstnärlig process som avspeglar det, och att kravet på delaktighet läggs på konsten utifrån en samhällelig målsättning.

En annan generell aspekt som diskuteras är problemet med projektrötthet och de utmaningar som uppstår när en sådan här satsning, som riktas till boende, trots allt implementeras utifrån och därmed också involverar flera aktörer som inte kommer från de berörda bostadsområdena. En lokal samarbetspartner diskuterar exempelvis de olika förutsättningar som finns när det gäller att arbeta med projekt i ett område som betraktas som utsatt. Intervjupersonen beskriver sin egen position och hur den kan tänkas påverka legitimiteten i området, genom att hen lever ett helt annat liv än de boende på platsen:

Här sitter jag som en, ja, vit person i medelklass så där och ... Jag är uppvuxen här, herregud, har bott här, jag kan den här platsen. Men jag bor faktiskt inte här längre, utan jag har varit verksam här i en plattform. Och allt det där spelar in. Jag tror att det är samma problematik som alla jobbar med, överallt... på alla såna platser.²⁶²

Samarbetspartnern uttrycker en kluvenhet när det gäller att själv komma från platsen, att ha varit verksam där länge och känna platsen väl, men inte längre själv bo där och dela livsvillkoren som de boende har. Intervjupersonen tar upp de maktdimensioner som hen menar finns när det gäller vilka det är som är anställda för att arbeta i utsatta områden. Utöver att fundera över sin egen position tar samarbetspartnern upp vad det innebär att arbeta med konst i miljonprogrammets områden, och berör särskilt frågan om hur mycket som har kunnat bestämmas lokalt:

Vi [samarbetspartnern och de boende] kan inte bestämma över det här. Och då var vi tillbaka i samma problematik som såna här platser alltid har jobbat med. De här ständiga projekten, tillresta projektledare, någon sorts kolonial blick på alltihop. Och det där blev jättebesvärligt... Det där såg ju folk. Våra samarbetspartners och lokalbefolkningen kände det där ganska snabbt att ja, men det här är egentligen det gamla vanliga projekteriet.²⁶³

Samarbetspartnern säger att det finns problem med det upplägg som Konst händer har haft, och sätter satsningen i samband med andra projekt som riktats till socioekonomiskt utsatta områden, och de spänningar som skapas när det kommer människor utifrån med ambitionen att förändra platsen och människorna där. Bland annat handlar detta mycket om hur valet av konstnär utformades av Statens konstråd, vilket diskuteras ytterligare nedan.

²⁶² Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁶³ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

Utlysningen och ansökningsprocessen

Intervjupersonerna lyfter fram olika aspekter på Statens konstråds utlysning av Konst händer. En aspekt handlar om den tid som fanns för att förbereda ansökan. En lokal samarbetspartner beskriver att den begränsade ansökningstiden fick vissa konsekvenser för möjligheterna att förankra projektet lokalt:

Om ansökningsperioden kanske hade varit ett halvår istället för bara den korta period som var, då hade vi kanske kunnat förankra projektet bredare, då hade vi haft lite mer tid. Om man ska se någonting då utifrån om man skulle göra det igen. Och då kanske också vi hade fått in fler aktörer, så, som inte hann riktigt med på tåget nu. De fanns mer i periferin nu. Men då hade man mer kunnat, ja utöka kretsen av direkt deltagande.²⁶⁴

Samarbetspartnern tar upp att den korta tiden från utlysningen till att ansökan skulle skickas in fungerade väl för dem på grund av att de hade etablerade kontakter i området sedan tidigare, men att det annars skulle ha varit svårt att lämna in en ansökan inom den tid som fanns tillgänglig. Det samarbetspartnern lyfter fram är att fler boende och föreningar hade kunnat engageras från början om det hade funnits mer tid. Eftersom ett problem i området är att få personer är organiserade säger samarbetspartnern att det är viktigt att det finns tid att nå människor:

Det är väldigt få som är organiserade just därför att ja, man gör in... har inte riktigt gjort det i det här området. Det är därför det görs också. Så tar man hänsyn till att det kan ta tid att bara lyckas samlas kring det och att ... Om utgångsläget är faktiskt att de flesta skulle vilja vara delaktiga, för det tror jag på allvar. Här var premisserna från början att det skulle finnas en starkt drivande grupp. Det är nästan orimligt att tro att det ska finnas i såna här områden, åtminstone på landsbygden.²⁶⁵

Enligt samarbetspartnern var en av utgångspunkterna i ansökningsprocessen att det redan fanns människor på platserna som var organiserade och drivande. Intervjupersonen tar upp att en del av satsningen handlade om att den skulle riktas till områden där det inte fanns en stark organisering. Samarbetspartnern lyfter fram detta som en paradox med utlysningen, och menar att om en liknande satsning skulle göras igen skulle denna paradox behöva hanteras genom att ansökningstiden gjordes längre. Tidsaspekten är också något som lyfts fram av Statens konstråds följeforskare som synliggör att många av de lokalt förankrade grupperna ”har en helt annan tidsrytm” som inte är anpassad efter statliga myndigheters planeringshorisonter, vilket innebär en krock när Statens konstråd kommer till ett område ”och säger; ’hålla, hållå, vi ska göra det här och det ska gå ganska snabbt, och nu behöver vi sätta igång’”.²⁶⁶

²⁶⁴ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

²⁶⁵ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

²⁶⁶ Följeforskare Konst händer, intervju 36.

En annan generell synpunkt gäller hur de sökande uppfattat det utrymme som de lokala samarbetsparterna skulle ha för att påverka vad som skulle göras på platsen. Särskilt en samarbetspartner lyfter fram att de uppfattade utlysningen på ett annat sätt än vad som senare visade sig vara Statens konstråds avsikt. Samarbetspartnern i detta projekt säger att de uppfattade Statens konstråds utlysning som att de som lokal aktör skulle kunna bestämma mer över projektet:

Nu kommer jag inte exakt ihåg hur det stod i texten, men det handlade om att man med konstens medel skulle stärka civilsamhällets krafter i utsatta områden, bidra till ökat deltagande och demokrati och allt det här, alla de orden. Och då uppfattade vi väldigt tydligt som att det skulle ... Det är en inbjudan, en appell till att makten i projektet ligger hos den här lokala aktören. Så vi hade en väldigt tydlig idé.²⁶⁷

Den lokala samarbetspartnern tolkade ansökningstexten som att makten över projektet skulle ligga hos dem. Som tidigare beskrivits så fanns det i de 28 ansökningar som gick vidare till den fördjupade förstudien flera som hade egna förslag på konstnärer och egna idéer kring den konstnärliga gestaltningen. Samarbetspartnern beskriver att de kände att det fanns problem med själva utlysningen, även om de också kände förtroende för Statens konstråd:

Jag tror att vi kände starkt förtroende för dem. Men det var ändå en motsättning där. Och det var en konflikt då i så fall med regelverket som Statens konstråd har, regleringsbrev, och någonstans kanske de bakomliggande idéerna i den här utlysningen som inte vi ... De var inte transparenta nog för oss, vi hade inte fattat att det inte var våra pengar.²⁶⁸

Samarbetspartnern säger att de senare fick klart för sig att Statens konstråd avsåg att engagera en mer etablerad, professionell konstnär än vad de själva tänkt sig. Intervjupersonen talar om att de hade förståelse för att Statens konstråd har som uppdrag att stödja professionella konstnärskap och man kan inte dela ut pengar till lokalt verksamma konstnärer hur som helst. Samtidigt tar intervjupersonen upp att det finns en spänning inom Konst händer, på det sättet att intentionen från staten och kulturministern Alice Bah Kuhnke, som de uppfattade det, var att ”de här pengarna skulle verkligen gå till att skapa social mobilisering och förändring i lokalsamhället”. Spänningen som samarbetspartnern lyfter fram är att förändringen av lokalsamhället antas ske genom att konstnärer utan koppling till området ska komma med idéer om konstnärlig gestaltning. Denna kritik av bristen på inflytande och möjlighet till medskapande är något som återkommer i flera projekt inom Konst händer.²⁶⁹

²⁶⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁶⁸ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁶⁹ Se exempelvis Jahnke & Lööf 2019; Manga 2019.

Statens konstråd, lokala samarbetspartners och konstnärer – roller, makt och relationer

Sammanfattningsvis hade flera lokala samarbetspartners önskat större insyn och inflytande i för projekten viktiga val, särskilt valet av konstnärer och därmed också vilka som kunde involveras i den konstnärliga gestaltningen. Vissa önskade också mer makt över tillgängliga ekonomiska medel. De flesta konstnärernas brist på lokal förankring på platserna beskrivs av flera samarbetspartners som en svaghet i satsningen, även om positiva aspekter på detta också tas upp av både samarbetspartners och konstnärer. Relationen till, och kommunikationen med, Statens konstråd beskrivs överlag som bra och väl fungerande.

Valet av konstnär, konstnärens roll och lokala förankring

En framträdande diskussion i intervjuerna kretsar kring hur konstnärerna kommit in i projekten, hur de valts ut och vilken roll de har antagit i projekten. Att Statens konstråd tog fram ett urval av konstnärer som sedan lokala aktörer hade en möjlighet att välja bland är något som många har synpunkter på utifrån olika perspektiv. Några önskar främst att de hade involverats och konsulterats i processen för att få inblick och förstå urvalsprocessen:

Det var Konstrådet som valde konstnärer. Och jag kan tänka mig att det är ju väldigt bra när det är på en plats där det inte finns konstnärlig kompetens. Men det hade varit roligt att varit med i diskussionen om varför de kom fram till just de konstnärerna de valde. För det är en spännande process att vara delaktig i. (...) Och det tror jag också vår andra part hade uppskattat. Sen kanske en representant från själva området också även som medbeställare eller något liknande, så att redan där kommit in.²⁷⁰

Samarbetspartnern säger också att det hade varit önskvärt att få in de boende tidigare i processen. En annan lokal samarbetspartner tar upp att de konstnärer som Statens konstråd föreslog inte var några som samarbetspartnern kände till, och att de därför hade svårt att ta ställning till de konstnärskap som presenterades för dem.²⁷¹ Att Statens konstråd rekryterade konstnärerna till projekten och att dessa kom utifrån skapade en spänning som tydliggörs i flera av intervjuerna med lokala samarbetspartners, bland annat med en lokal samarbetspartner som dessutom hade ett eget förslag på vilken konstnär som skulle engageras i projektet:

Det är känsligt att komma in utifrån. Vi kan den här platsen. Och ska man behöva sitta och lyssna på en ny expert som ska berätta för oss hur man ska göra, det blir svårt.²⁷²

²⁷⁰ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁷¹ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁷² Lokal samarbetspartner, intervju 13.

Samarbetspartnern beskriver vidare att de konstnärer som kom till platsen presenterade olika förslag som de lokala aktörerna inte kunde acceptera och som de inte upplevde fungerade på platsen, bland annat efter diskussioner med de boende i området. Ett problem som intervjupersonen lyfter fram är att en av de föreslagna konstnärerna ville göra en konstnärlig gestaltning som skulle ha förstärkt den uppfattning som de boende hade av platsen och som de ville förändra. Detta gjorde att den lokala samarbetspartnern motsatte sig förslaget på konstnärlig gestaltning och valet av konstnär. Samarbetspartnern utvecklar vad det var som gjorde att de kände att det var viktigt för dem vilken konstnär som skulle arbeta på platsen:

Vi ville till varje pris äga det. Och inte plocka hit en helt okänd konstnär till en plats som denna, som skulle få alla pengarna i projektet och vi skulle vara som hjälpreda för att bygga saker. Det kändes inget bra.²⁷³

Samarbetspartnern uttrycker att de hade en stark vilja att själva ha makt över centrala vägval i projektet. De upplevde att de föreslagna konstnärerna inte hade någon koppling till platsen, att de ekonomiska resurserna skulle gå till konstnären och inte till dem lokalt, och att de skulle få fungera som en ”hjälpreda” till konstnären istället för aktörer i egen rätt. En annan lokal samarbetspartner uttrycker däremot en annan inställning och menar att det inte var upp till dem att ha önskemål om konstnär:

Här fick vi ju tilldelat ett förslag när det gäller Konst händer. Och det förslaget de gick ju vidare... och sökte kontakt och skapade en delaktighet. Men i det första skedet så hade vi inte det inflytandet själva. Och där var det också väldigt viktigt att maktpositionen förstås, att det var ju de i området ... Det är ju inte vi som konstinstitution i det här fallet som skulle bestämma vad de skulle bli tilldelad tyckte vi.²⁷⁴

Enligt samarbetspartnerns åsikt var det inte upp till dem som lokal konstinstitution att besluta om vilken konstnär de skulle bli tilldelade. Istället lyfter intervjupersonen fram att det i så fall var de boende på platsen som skulle ha makten över det valet. Det finns också exempel på samarbetspartners som menar att bristen på lokal förankring och att komma utifrån kan vara en fördel på så sätt att konstnären då inte har ”några förutfattade meningar” om området som den ska jobba i.²⁷⁵ Samma samarbetspartner tar också upp att det främst var politiker i kommunen som ställde sig frågande till hur valet av konstnär gick till på platsen:

²⁷³ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁷⁴ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁷⁵ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

Där var det inte från folk jag pratat med i själva området som har sagt någonting, men politiker i kommunen frågade varför man hade valt konstnärer som var från Stockholm och varför Stockholm valde vem som skulle komma. Så att där fick vi hålla en dialog med dem och prata. Men frågan ställdes.²⁷⁶

Lokala politiker ställde sig, enligt den lokala samarbetspartnern, frågande till att Statens konstråd beslutade vilka konstnärer som skulle bli aktuella, men också till att det var konstnärer från Stockholm som engagerades i projektet, vilket kan ses som ett sätt att uppmärksamma frågor om betydelsen av en lokal förankring. Att frågan kom från politiker snarare än de boende förklarar den lokala samarbetspartnern med att många av de boende är nyanlända, och att de snarare uppfattar ett avstånd till stadens centrum lokalt, än ett nationellt avstånd till Stockholm.

Som en kontrast till beskrivningarna ovan, med konstnärer som kommit utifrån, talar en lokal samarbetspartner om situationen i deras projekt, där de boende i ett tidigt skede var engagerade i den konstnärliga processen och där konstnären i detta fall arbetade i området sedan tidigare:

Vi fick tag på massor med folk, från början. Eftersom vi jobbade med en person som har förankring här och det är jättemånga människor som känner till honom, eftersom han har jobbat där ganska länge. Så det var ganska lätt att få människor på tåget, både ungdomar från fritidsgården och pensionärer. Vi hade asylsökande som jobbade med oss. Så det var verkligen jättemånga och olika grupper involverade i den där första fasen.²⁷⁷

Samarbetspartnern lyfter fram betydelsen av att de arbetade med en konstnär som var lokalt förankrad från början. I just detta projekt fick den lokala samarbetspartnern gehör för sin vilja att engagera en lokalt förankrad konstnär i projektet under förutsättning att Statens konstråd också fick bjuda in en konstnär att producera ytterligare ett verk.²⁷⁸ Detta, menar intervjupersonen, gjorde att olika grupper av människor på platsen kände till konstnären sedan tidigare och därför också engagerade sig.

Konstnärerna i de olika projekten lyfter fram både positiva och negativa aspekter med att komma utifrån till platserna:

Jag tänker att det både finns fördelar och nackdelar. Att ha en redan tydlig förankring, då är ju saker självklara. Men man kan ju också kanske vara förutfattad i sina meningar även som boende eller man tycker sig veta, kanske. Ja, då kanske man också går väldigt mycket på sina egna ... vad jag tycker behövs.²⁷⁹

²⁷⁶ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁷⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 24.

²⁷⁸ Sand 2019.

²⁷⁹ Konstnär, intervju 23.

Konstnären menar att det inte enbart finns fördelar med att vara förankrad på platsen, utan det kan också vara bra med personer som kommer utifrån och resonerar på ett liknande sätt som samarbetspartnern ovan. Den öppenhet inför platsen som en person som kommer utifrån kan ha ser konstnären som en tillgång. Konstnären utvecklar sitt resonemang:

Men det är också kanske intressant att man inte har en idé om platsen. Man har väl alltid någon idé innan man kommer till en plats för att man har hört någonting eller sett någonting. Och i det här fallet så var det ju väldigt mycket så med adresseringen av miljonprogrammet och utanförskap och allt vad som kommer med det där. Så det är klart vi också hade en förutfattad mening. Så att det är olika saker. Men jag kan ... Det är svårt. Det går att diskutera båda rollerna.²⁸⁰

När konstnären beskriver de områden som ingått i Konst händer tar hen upp att de också hade föreställningar om dessa områden, och nämner ”utanförskap” som något som områden i miljonprogrammen associeras med.

När det gäller konstnärernas roll och arbetssätt på platserna så är det övergripande mönstret att det lokala samarbetet med konstnärerna har fungerat väl. Något som lyfts fram är att satsningen kunde ha skapat större möjligheter för konstnärerna att vara längre på platserna:

Det man skulle kanske önska mer det var ett konstnårsresidens, alltså en konstnär som finns på plats som skulle kunna jobba lite längre med att möta människor. För det har varit väldigt fint och väldigt bra på det sättet som det gjordes, men jag tror att det skulle bara gagna att få göra det lite mer. För nu ... Det blir som en fin försmak men egentligen skulle man bara vilja fortsätta nu för att fylla på och öka det här.²⁸¹

Enligt intervjupersonen hade det varit önskvärt att kunna få fortsätta arbeta tillsammans med konstnären under en längre tid, vilket också hade givit möjlighet att arbeta med människorna på platsen mer långsiktigt än vad som nu gick att göra. Det knyter också an till tidsaspekten och utmaningen med att Konst händer är en tidsbegränsad satsning där själva projekten sällan varade längre än två år. Det som samarbetspartnern uttrycker är att den tiden har fungerat som ett sätt att etablera ett lokalt samarbete och engagemang som de önskar att de hade möjlighet att fortsätta utveckla.

Relationen till Statens konstråd

Trots viss kritik mot satsningens utformning och den brist på inflytande och makt som särskilt lokala samarbetspartners vittnar om så beskrivs relationen till, och

²⁸⁰ *Konstnär, intervju 23.*

²⁸¹ *Lokal samarbetspartner, intervju 19.*

kommunikationen med, Statens konstråd som god och fungerande. Ett exempel är ett uttalande av en aktör som i övrigt hade starka synpunkter på frågan om exempelvis konstnärssval. Hen beskriver projektledaren på Statens konstråd som:

Väldigt tillgänglig och väldigt mån om att det här skulle bli så pass mycket på våra villkor som det bara gick, det måste jag säga. Så ingen skugga ska falla över tjänstemännen där. Verkligen. Jag tycker de har gjort ett bra jobb utifrån de möjligheter de hade. De lät oss faktiskt bestämma konstnärskap, det här professionella. Det var inte så att de nu sa ”nu måste ni ta den eller den” utan vi hade en palett att välja mellan, bara det att vi visste inte vilka det var, liksom vilka är det här?²⁸²

Intervjupersonerna beskriver, utöver tydligheten, att Statens konstråd också har funnits tillgängliga för diskussioner när något har hänt i projektet. En samarbetspartner beskriver att de har fått en kontakt med ”den professionella konsten”, som de vanligtvis inte har. Intervjupersonen tar också upp att de lokalt har kunnat ha inflytande: ”Vi har också kunnat komma in med egna inspel eller önskemål och då har man inkluderat det, på ett väldigt bra sätt tycker jag.”²⁸³ På ett liknande sätt tar en annan samarbetspartner upp att de har fått en inblick i vad Statens konstråds verksamhet innebär. Samarbetspartnern beskriver också att Statens konstråd har haft en relativt tillbakadragen roll i projektet:

Det har ju varit lite intressant och lite demokratiskt berikande att stöta på de som kommer därifrån och få precisera för sig själv och andra vad Konstrådet är för någonting, för det kan ju vara rätt flummigt. Det är uppifrån Stockholm och sen så konkretiseras det ner till reella möten. Och jag tycker de har haft ett ödmjukt eller fint sätt att deala med oss på, både i sin fysiska närvaro här och med mejl och detta. Så det är väl någonting som man annars bara läser om i tidningarna och hör om som blir levande för en. Och som kommer närmare då på något sätt och så. Sen tycker jag inte Konstrådet har spelat så jättestor roll här. Jag tror att vi är ganska få som hade den omedelbara kontakten med dem. Men jag ser inte heller att något annat var önskvärt varken från deras eller vår sida. Det var en ganska diskret inblandning. Den primära relationen var ju med konstnären.²⁸⁴

Den lokala samarbetspartnern beskriver att de har fått en närmare kontakt med en konstinstitutions verksamhet som de sedan tidigare inte hade någon erfarenhet av. Intervjupersonen beskriver också att kontakten med Statens konstråd har präglats av ödmjukhet, samtidigt som samarbetspartnern säger att myndigheten inte har varit särskilt närvarande på platsen. Detta var dock, enligt intervjupersonen, inte heller något som eftersträvades vare sig av Statens konstråd eller av den lokala

²⁸² Lokal samarbetspartner, intervju 13.

²⁸³ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

²⁸⁴ Lokal samarbetspartner, intervju 26.

samarbetspartnern. En av konstnärerna beskriver, i likhet med några av projektledarna för Kreativa platser, den betydelse som finansiering från en statlig myndighet som Statens konstråd kan ha för de lokala parterna:

Det är väldigt bra för den här gruppen personer som startade det här stället... Genom att de faktiskt hade sökt pengar från Statens konstråd så får de en enorm agens. Det är Statens konstråd som ligger bakom, de är med oss. Och inför lokala politiker...²⁸⁵

Bland de lokala samarbetsparterna finns det olika uppfattningar när det gäller hur de ser på sin egen roll och hur relationen till Statens konstråd har varit. En del betonar att de har sett sin egen roll som framträdande, medan andra betonar att deras roll varit mer nedtonad:

Jag skulle nog säga att vi har varit en stödjande part när det har behövts. Och det har väl varit både lite medvetet, ja, det har nog varit lite medvetet att vi bestämde oss att ta ett steg tillbaka också. Och jag kände också att det var kanske en liten önskan också från Statens konstråd.²⁸⁶

Samarbetspartnern fick uppfattningen att Statens konstråd ville att de som lokal part skulle ha en tillbakadragen roll, vilket de också har haft. Samarbetspartnern beskriver sin roll som "stödjande" och att det har varit andra lokala aktörer, som ett bostadsbolag, som har varit mer involverade i processen. Det har med andra ord funnits en stor variation mellan projekten när det gäller hur framträdande olika aktörers roller har varit, exempelvis när det gäller de sökande. En samarbetspartner säger exempelvis att de såg positivt på att Statens konstråd var den aktör som tydligt höll i processen och drev den framåt:

För oss har det faktiskt fungerat väldigt bra. Dels för att någonting som jag känner till de flesta ... att vi inte egentligen har tiden att driva och vara själv projektledare. Så att det var väldigt skönt att höra att de skulle ta på sig uppdraget och att vi inte behövde vara delaktiga i alla de mötena och besluten, och att de var framför allt den samtalsparten till konstnärerna. Så att den biten gjorde också det lättare för oss att vilja vara delaktiga.²⁸⁷

För samarbetspartnern var det positivt att de inte själva behövde driva projektet, eftersom de inte riktigt har utrymme för det. Att Statens konstråd hade det övergripande ansvaret beskrivs därför av intervjupersonen som positivt. Hur de lokala samarbetsparterna ser på sitt inflytande och sin roll i projekten beror med andra ord mycket på med vilka förväntningar de har närmat sig satsningen.²⁸⁸

²⁸⁵ Konstnär, intervju 14.

²⁸⁶ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁸⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁸⁸ Se också Manga 2019.

Även konstnärerna beskriver relationen till Statens konstråd i mestadels positiva termer: ”Det har varit väldigt bra, tycker jag. De har varit stöttande hela tiden med att det har alltid känts som att det finns folk som är engagerade.”²⁸⁹ Samma konstnär tar upp känslan av frihet när det gäller den konstnärliga processen: ”Överlag är det jag som har bestämt frågor, motiv, medium och sånt, antal verk och så där. Så det var mycket frihet kände jag.” En annan konstnär beskriver sin relation till Statens konstråd bland annat genom att ta upp den ekonomiska trygghet det har inneburit, men även att det har funnits estetiskt stöd:

Så nu fick jag faktiskt en ekonomi som gjorde att jag kunde tänka och vara i ett visst läge i lugn och ro. Så det är avgörande för att vara koncentrerad och seriös. Och sen också ett stöd rent estetiskt, ideologiskt, politiskt. Jag har främst arbetat med [person på Statens konstråd] och kunnat verkligen så här, kunnat ta upp vad som helst som jag undrar med, men också i ett läge när du ska gå ifrån att vara i väldigt tätt samarbete till att vara ytterst ansvarig för en estetisk utsaga på en plats då är det ganska skönt. Det är väldigt bra att ha andra som är erfarna vid att arbeta med offentlig konst och av ett mer permanent slag.²⁹⁰

Ett problem som en konstnär tar upp är att de ekonomiska förutsättningarna har varit oklara, även om konstnären i övrigt är positiv till hur relationen till Statens konstråd har varit:

Ibland har det känts som att det inte var säkert för att pengarna också rörde sig mellan projekten. Och att från början var budgeten större, men vi har hittat sätt att pruta [skratt] och så på olika ställen. Så att det har ändå rots i land. Men det kanske har varit den enda osäkerhetsfaktorn, att man inte riktigt visste vad man hade att röra sig med från början och under vägen kan det också ha förändrats lite. Men det har ändå gått att lösa och jag känner att de har haft viljan att lösa det. Men det har väl varit ibland en lite så här ”men kommer det här att bli av eller inte”, vilket kan så klart vara jobbigt gentemot platsen och deltagarna. Den oron fanns kanske mitt i projektet, att när man började involvera folk och för mycket... Ja, den besvikelsen som blir så klart för alla om det inte blir av, den oron fanns mitt i projektet. Men sen känner jag att ja, den la sig... Eller vi kom ju tillrätta till slut.²⁹¹

Ansvariga på Statens konstråd tar, i likhet med konstnären, upp den ekonomiska osäkerheten för konstnärerna som uppstod i Konst händer:

De platser som mognade tidigast, då ville ju de ha en budget för den bums så att de skulle kunna börja jobba. Och då var jag tvungen, tyckte jag, att förhålla den där processen så att man kunde göra en helhetsbedömning. För annars

²⁸⁹ Konstnär, intervju 5.

²⁹⁰ Konstnär, intervju 14.

²⁹¹ Konstnär, intervju 23.

skulle man ju bara hinka iväg budgetar till de projekt som var tidigast klara och så skulle alla som hade tagit längst tid automatiskt blir bortsorterade. Så där blev det en oklarhet i budgeten som blev väldigt frustrerande, tror jag, för konsturatorerna [projektledarna] och därmed också för konstnärerna.²⁹²

Frågorna som rörde budgeten på Statens konstråd och som konstnären ovan säger skapade en svårighet är också något som den ansvariga på myndigheten tar upp som ett problem med hur arbetet inom Konst händer lades upp. Intervjupersonen menar att detta drabbade så väl Statens konstråds projektledare som konstnärerna, och förklarar att bakgrunden till beslutet som hen tog handlade om att de projekt som var snabbast i starten inte också skulle få tillgång till en större del av medlen.

De boendes roll och inflytande i projekten

Sammanfattningsvis finns det en stor bredd i hur framförallt konstnärerna har arbetat med att integrera de boendes behov i projekten, och de har använt sig av olika metoder i detta arbete. Konstnärerna beskriver också att det finns en risk att homogenisera de boende och utgå från att det finns "ett behov" av konst i ett område, när det i själva verket finns olika uppfattningar. Även om metoderna för hur de boendes behov ska tas in varierar så är den generella metoden att konstnärerna har hämtat in synpunkter, idéer och förslag från olika aktörer (ibland fler, ibland färre) och utifrån denna input och sina egna idéer tagit fram ett förslag på konstnärlig gestaltning i området. De framkommer också önskemål kring att de boendes delaktighet skulle ha fördjupats ytterligare. Samtidigt har boende- och civilsamhällsaktörer haft inflytande, även på en övergripande nivå, bland annat genom att Statens konstråd vred satsningen i riktning mot permanent konst i större utsträckning än vad som inledningsvis var avsikten.

En utgångspunkt inom Konst händer var att den konstnärliga gestaltningen i miljonprogrammets områden skulle utformas utifrån de boendes kunskap om platsen. I de konstnärsrapporter som finns tillgängliga från projekten framgår att arbetet med att involvera de boende och utgå från de boendes behov uppvisar stor variation mellan de olika projekten. I några fall har konstnären fokuserat på dialog och samarbete med en viss civilsamhällsorganisation i området; i andra fall har en ganska bred palett av dialoger och deltagande metoder anammats av konstnären, där intervjuer har genomförts med aktörer på olika nivåer i kommunen och kombinerats med uppsökande verksamhet för att nå olika grupper av boende i området. I flera fall har en referensgrupp av boende satts samman med hjälp av fastighetsägare, och i ytterligare fall har konstnären eller konstnärerna bjudit in boende och civilsamhällsorganisationer till dialogmöten. I olika skeden (även

²⁹² Ansvarig Statens konstråd, intervju 27.

detta skiljer sig åt mellan projekten) av detta förankringsarbete har sedan konstnärerna presenterat ett skissförslag för lokala civilsamhällsrepresentanter.²⁹³

I intervjuerna reflekterar både samarbetspartners och konstnärer över samarbetet med de boende när det gäller den konstnärliga gestaltningen. Flera konstnärer tar upp att behoven av kultur i miljonprogrammets områden inte skiljer sig från andra platser, och att vissa av invånarna är intresserade och andra inte, och dessutom är boende på samma plats ofta intresserade av olika saker:

Vi har väl försökt att närma oss en plats, ta reda på platsens behov utifrån våra intressen också, självklart, men att på något sätt hitta ett möte mellan det vi intresserade oss för och det som människor på platsen upplever som viktiga. Och då är det självklart så att en plats innehåller en massa individer och alla tycker inte samma sak.²⁹⁴

Som konstnären beskriver arbetsprocessen har den handlat om att få kännedom om de behov som finns på platsen, samtidigt som konstnärerna har haft egna intressen som de har försökt sammanföra med de boendes önskemål. Konstnären betonar samtidigt att alla de boende på platsen inte har samma åsikt. En lokal samarbetspartner beskriver hur de har sett på sitt uppdrag på platsen:

Vi har som ambition att spegla och manifesteras och vara språkrör, höll jag på att säga, för de boende. Vi ansträngde ju oss i vår verksamhet för att inte så här lägga våra idéer och tankar om hur saker och ting ska vara, utan att vi ska ju vara till för de boende på något sätt. Och jag upplever att konstnären hade lite samma inställning, att hon kom inte hit för att göra ett konstverk utifrån sig själv, utan hon kom hit för att lära känna området.²⁹⁵

Samarbetspartnern beskriver hur de såg sin roll som att de skulle förmedla de boendes röster, och menar att de försökte att inte låta sina egna önskemål vara i fokus. Intervjupersonen menar att konstnären hade en liknande ingång till platsen, genom att försöka lära känna området och sedan arbeta konstnärligt utifrån det. En annan samarbetspartner säger att projektet utgick från de boendes behov, men säger också att de själva såg behov som de boende i området hade:

Ja, vi har sett behov. Vi såg ett gemensamt behov naturligtvis, vi såg ett behov att här finns ingen konst och här finns ett lågt valdeltagande. Det är behov att göra någonting, det var väl det behovet vi har sett. Men det har helt varit inlyssnande på deras synpunkter, vad som har framkommit i våra samtal. Vad

²⁹³ Utvärderingen har haft tillgång till konstnärsrapporter från 14 av de 15 projekten. Dessa hänvisas dock inte till specifikt utan istället som en samlad dokumentation, detta i syfte att kunna garantera den anonymitet som respondenterna utlovats.

²⁹⁴ Konstnär, intervju 23.

²⁹⁵ Lokal samarbetspartner, intervju 26.

vill man göra? ”Ja, men vi vill göra det här” och sen så har vi försökt sammanfatta det ... sammanfattade vi det till en ansökan. Och sen så har Konstrådet då svarat på de här olika. Så att det är helt och hållet från deras behov.²⁹⁶

Samarbetspartnern säger att de själva såg ett behov i området, och tar upp frånvaron av konst i området, liksom att valdeltagandet var lågt. Intervjupersonen beskriver samtidigt att de utgick från de boendes behov ”helt och hållet” när de ansökte om att få vara en part i Konst händer. Även en lokal samarbetspartner på en annan plats tar upp det låga valdeltagandet i det område där de arbetat:

Det här är också området, de har ju så enormt lågt valdeltagande och de som bor där bor där korta tider, förutom en gammal generation som var där från allra första början, men de andra stannar kort tid. Och det påverkar också. Så det har jag märkt bara under de här åren, hur många jag hade en initial kontakt med de bor inte längre i området.²⁹⁷

Samarbetspartnern betonar att området, utöver det låga valdeltagandet, präglas av att många boende bara stannar där en kort tid, och nämner att konstnären har uppmärksammat den situation som de boende har genom sitt verk på platsen. Intervjupersonen beskriver också att de boende i området tidigt fick möjlighet att vara delaktiga: ”Det kom ganska snabbt. För vi hade då redan ett uppbyggt nätverk, kan man säga, med många boende som är engagerade i sin närmiljö.” Dock säger intervjupersonen att det inte är de boende själva som har formulerat sina behov: ”Nja, nej, det har nog inte kommit så mycket från de boende. Det måste jag nog säga. Utan vi har ju faktiskt sett det här behovet.” Samarbetspartnern beskriver de boendes roll i projektet som följer:

Deras roll har varit att ha dialog med konstnärerna. Vi har inte haft ... från min sida, där har aldrig vi kallat till ett stormöte eller något liknande, eller uppmanat att lämna in förslag eller något sådant. Utan det har varit att konstnären har befunnit sig på platser, tagit sig till platser, och där boende möts och träffas och befinner sig av olika slag, allt från förstas köpcentra, caféer, platser där de hänger, och öppnat till samtal och bjudit in till samtal.²⁹⁸

Enligt samarbetspartnern har de boende framför allt haft samtal med konstnären, och det är konstnären som har sett till att möta de boende på olika platser. Ovanstående diskussion tydliggör att formuleringen att ”utgå från de boendes behov” kan förstås på olika sätt. Det kan förstås som att de boende ska ges möjlighet att själva uttrycka önskemål och behov som sedan ska styra en process, men det kan också förstås som att en aktör har möjlighet att ta på sig rollen som uttolkare av de boendes önskemål och behov.

²⁹⁶ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

²⁹⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

²⁹⁸ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

Flera konstnärer betonar att de boende ofta har efterfrågat annat än just konst och att de inte alltid sett på konst som något som kan göra skillnad. Istället har de efterfrågat bättre levnadsvillkor på ett materiellt plan, men också andra förändringar i den yttre miljön i området:

De tyckte att barnen inte hade någonstans att leka och det fick vi ju bara förklara snabbt att det är inte det vi är här för. Det får kommunen fixa. Vi ska få in kultur och konst i området.²⁹⁹

Detta knyter an till Statens konstråds utlysningstext som exempelvis tog upp en frånvaro av lekplats för barn som en tänkbar ”situation” att arbeta med i satsningen. Konstnären beskriver emellertid att den premiss som fanns från början i projektet var att det skulle bli konst som de boende erbjöds, ingenting annat. Denna diskrepans mellan konstnärens syn på projektens innehåll och de lokala samarbetspartnerns önskemål och förväntningar på större eller andra förändringar är något som studier av andra Konst händer-projekt också visar på.³⁰⁰ En konstnär beskriver också ett behov av att ta hänsyn till både Statens konstråd och de boende:

Jag har väl försökt göra båda nöjda, men ändå ha kvar min ... alltså jag skulle inte kunna släppa ifrån mig något jag inte själv gillar. Men jag vet att ... i och för sig några av bilderna tror jag att Statens konstråd tyckte var mindre intressanta, men dem tyckte många av de boende där var väldigt bra.³⁰¹

Samarbetspartnern i samma projekt berättar att de boende fick möjlighet att se olika bostadsområden och utifrån det komma med förslag på vad de vill ha i sitt eget område:

Det här gav den här gruppen då i det här fallet en massa uppslag så att de tog initiativet själva att sätta ihop en lista på önskemål om vad man skulle vilja se i övrigt i området. Som då togs in och presenterades i samband med att Konstrådet var här och pratade teknikfrågor och avtal, så tog man in och de fick en möjlighet att presentera det här. Det tror inte jag hade skett om inte vi hade gjort det här projektet, utan då hade man fortfarande gått och funde... Ja, men vad roligt, men det hade aldrig nått hela vägen.³⁰²

Intervjupersonen beskriver hur de konkret arbetat med att fånga upp de boendes önskemål, genom att de boende presenterade en lista på vad de ville se i området för Statens konstråd. Samarbetspartnern menar att detta inflytande från de boende inte hade skett om det inte varit för Konst händer. En samarbetspartner i ett annat projekt uttrycker önskemål om att arbeta mer lokalt förankrat än vad som blev fallet, så att de skulle ha kunnat uppnå ”mer deltagande, mer aktiviteter och en

²⁹⁹ Konstnär, intervju 5.

³⁰⁰ Jahnke & Lööf 2019.

³⁰¹ Konstnär, intervju 5.

³⁰² Lokal samarbetspartner, intervju 19.

större legitimitet i projektet”. Intervjupersonen säger att de ändå har kunnat förändra vissa saker lokalt:

Vi har uppnått ganska högt deltagande, trots allt. Det har varit ganska många människor med och vi har också fått sätta ett eget uttryck och vi tog strid för att använda resurserna som vi ville. Och det gagnade faktiskt människor, vi kunde faktiskt arvoda ganska många.³⁰³

Intervjupersonen säger att de inte har uppnått allt de ville när det gäller de boende, eftersom de, om de hade fått arbeta med en starkare lokal förankring, hade kunnat skapa ”riktig delaktighet”. Ytterligare ett perspektiv på vad det innebär att arbeta utifrån de boendes behov kommer från en annan konstnär:

Det är ju inte så att vi bara har plockat upp behov och genomfört dem. Men som jag försökte säga i början så tycker jag att det är jätteviktigt att det blir en matchning på något sätt, att vi har ett intresse, vi driver frågor. Vi testar det och ser att det finns ett intresse och hittar väl de kontaktytor som vi har letat efter. För att alla möjliga behov finns ju faktiskt på den här platsen. Så hade det varit några andra konstnärer så kanske de hade hittat andra behov. Det är ju inte så här att behoven på platsen går att definiera enkelt.³⁰⁴

Konstnären tar upp en aspekt som rör att andra konstnärer hade uppfattat boendes behov på andra sätt, det vill säga att de boendes behov inte är något som konstnären menar bara finns där och som enkelt går att formulera för den som kommer till platsen. Det finns också kritiska röster i materialet som visar på att det fanns projekt med en typ av ambition för de boendes inflytande och roll i projekten som inte gick att genomföra:

Vi ville faktiskt, om jag ska vara ärlig, försöka använda medlen för att verkligen arbeta platsspecifikt med människor på platsen, vilket inte tilläts på något sätt av Konstrådet. Det är mot deras regler, helt enkelt.³⁰⁵

Det samarbetspartnern ger uttryck för var en idé om en mycket mer långtgående delaktighet från de boendes sida och att försöka lämna över avgörande makt. Detta upplevde de krockade med kravet på professionella konstnärer godkända av experter på Statens konstråd.

Parternas syn på projektens effekter och framtid?

Sammanfattningsvis ser intervjupersonerna vissa effekter av Konst händer bland de boende, exempelvis att människor har en större känsla av delaktighet i samhället och att de upplever att samhället satsar på dem och de områden de bor i. En effekt

³⁰³ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

³⁰⁴ Konstnär, intervju 23.

³⁰⁵ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

som beskrivs är att nätverk har uppstått mellan människor på grund av Konst händer. Hur bestående och omfattande dessa effekter är, och kommer att vara, är ovisst och utsagorna om effekter är generellt sett svårbedömda. När det gäller vad konsten förväntas åstadkomma i samhället diskuterar samarbetspartners och konstnärer de förväntningar som finns på att konst och kultur ska komma tillrätta med större sociala problem. Respondenterna uttrycker en generell kritik mot att konsten instrumentaliseras.

Upplevda effekter av Konst händer

Bilden av vilka de lokala effekterna av Konst händer har blivit är relativt splittrad och en rad teman lyfts fram i intervjumaterialet. En ofta förekommande observation är att satsningen har lett till bestående förändringar på så sätt att konstverken i de flesta fall är permanenta, och att detta är viktigt i relation till de tillfälliga avtryck som många projekt har lämnat i områdena. Många projekt har involverat kommunen och bostadsbolag, vilket en samarbetspartner lyfter fram som potentiellt positivt i att det kan ha påverkat dessa aktörers långsiktiga inställning till att vara med och bidra och satsa i liknande projekt.³⁰⁶ En annan samarbetspartner beskriver också bestående effekter av Konst händer:

Det som är bestående är ju verken, förstås. Att nu är det ett område där det finns konst, det var det inte innan. Förhoppningsvis är det någonting som kan fortsätta, att det gav mersmak. För det finns verkligen utrymme för mer utsmyckning. Det här är ju en liten del. Men också en lite, lite bättre bild av området än vad som tidigare ... en statushöjning.³⁰⁷

Att satsningen haft en statushöjande effekt på området och att området i någon mån har fått ett nytt ansikte utåt är något som flera samarbetspartners återkommer till. En annan effekt som lyfts fram är att de boende har fått en positiv erfarenhet av att det går att påverka sitt område. Ytterligare en effekt som lyfts fram är den kunskapsutveckling och det nätverksbyggande som projekten har inneburit för vissa grupper av boende:

Det har blivit väldigt bra. Och inte minst den här gruppen har ju klivit fram och syns ju allt mer även här i kommunen i olika sammanhang och ja. Är också ja, är nu en konstkunskapsbank. Har ju ett kunnande kring konst nu som inte alla andra medborgare kanske har om man säger. Ja, så att de har ju ... Och de har verkligen bra, god konst att visa upp som de har varit delaktiga i. Så att det blir ett större deltagande i samhället också för den gruppen.³⁰⁸

Samarbetspartnern lyfter fram att de boende har fått ett kunnande kring konst under projektets gång som nu gör att de har en plats i samhället som de inte hade tidigare.

³⁰⁶ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

³⁰⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

³⁰⁸ Lokal samarbetspartner, intervju 19.

En effekt av Konst händer som intervjupersoner understryker är att de boende har fått vetskap om att det finns resurser i samhället som är till för dem och att projektet har bidragit till att ge människor tillgång till och möjlighet att stärka de lokala nätverken:

Jo, men det nätverket, en hel del av de kontakter som uppstått mellan människor som varit involverade i det här både föreningsmässigt och ute på plattformar och individuellt som har verkat. Vi har fortfarande kvar våra kontakter och vår gemensamma vision om den här platsen, som skulle kunna aktiveras.³⁰⁹

Som en kontrast till intervjupersonerna ovan säger en annan samarbetspartner att det inte märks några större effekter på platsen: "I nuläget tror jag inte det har varit såna jätteeffekter, det måste jag nog säga". Intervjupersonen betonar att den mest påtagliga förändringen går att se hos de boende som har mött konstnärerna:

Det här med att de har inte vetat om att de har någonting att säga till om. Bara detta att det finns, ja, svenskundervisning och allt möjligt är stort för dem. Och att någon ställer en fråga som visar att man är intresserad av vad de tycker och tänker om saker är ju stort. Att man vill att det ska finnas mötesplatser. Att om man erbjuder ett brott i vardagen, skulle jag säga, där tror jag konstnärerna också har lyckats med det.³¹⁰

Detta med begränsade effekter är någonting som framgår i flera av intervjuerna. Samtidigt tar flera konstnärer upp att det inte satsats mycket på de områden som satsningen riktats till och att den synliga effekten därför kan vara stor just på grund av det. "De är små grejer, men jag tror såna grejer är jätteviktiga" som en konstnär uttrycker det.³¹¹ Dessa diskussioner skapar ett paradoxalt intryck av satsningens effekter. Ett par konstnärer och samarbetspartners pekar på områdenas generella resursbrist som en orsak till att en satsning som Konst händer "märks av" på ett sätt som den annars inte skulle göra.

Vad kan och ska konst göra?

Konstnärer och lokala samarbetspartners diskuterar, precis som de ansvariga på Statens konstråd, kring vad konsten kan och ska göra. Av dessa diskussioner framgår en syn på konst som något som visserligen har en demokratisk potential men som inte bör instrumentaliseras och inte kan, eller bör, lanseras som en lösning på olika samhällsproblem:

För mig är nog konsten samtalet och frågeställningarna. Att de får ta plats. Och i bästa fall att de synliggörs i form av gestaltande. Om det är för tillfället i en process, eller om det är permanent. Men det är ju det jag ser att konsten kan

³⁰⁹ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

³¹⁰ Lokal samarbetspartner, intervju 2.

³¹¹ Konstnär, intervju 25.

bidra med. Och det behövs också. Det är inte så här i stället för en samlingslokal eller i stället för arbete, att det ska finnas sammanhang för människor att ... ja. Men det är så stora frågor, att de löser inte vi. Det kan vi inte lösa. Även om vi anställer en person under tre månader så ...det blir så symboliskt.³¹²

Som konstnären beskriver det är det inte möjligt att lösa stora samhällsfrågor med hjälp av konst, eftersom det är uppgifter som inte konsten har möjlighet att åtgärda. Konstnären tar som exempel att även om det skulle vara möjligt att skapa en tillfällig anställning inom ramen för det projekt de haft inom Konst händer skulle det stanna vid en symbolisk handling. Konstnären väcker frågan om konst måste ställas mot andra åtgärder som också behövs:

Det är klart jag kan vara kritisk till regeringens satsning ... Ja, men är det konst som behövs? Det tråkiga med konsten är ju att den är inte förhållandevis dyr jämfört med vård och omsorg och vägar som byggs. Men vi ska oftast jämföras med det. Vi kommer sist, vilket är helt naturligt. Vi behöver också ha basbehoven tillgodosedda först kanske. Men jag kan samtidigt ifrågasätta det, för de flesta basbehov förutom arbete är kanske ändå tillgodosedda med bostäder, även om de är trånga. Så är det väl arbete som är den stora avsaknaden på plats mer än ... Och samlingslokal, ja. Det finns jättemycket saker som behövs, stora saker. Och det löser inte vi, och skulle man inte lösa med den här budgeten heller. Så man måste ju kunna se att konsten har ett värde även här. Också med tanke på att varför skulle du inte få konst här, när vi satsar på konst i så många andra områden. Bara för att det också behövs stora saker så känns det som att ”ska de inte få konst heller då bara för att de också behöver mer?”³¹³

Konstnären säger att det går att vara kritisk till regeringens satsning, med tanke på att det är mycket mer än konst som behövs i de områden som satsningen har riktat sig till. Samtidigt menar intervjupersonen att konsten har ett värde i områden där det även behövs satsningar på annat, såsom flera arbeten. En konstnär i ett annat projekt tar upp att det i områden som de som Konst händer riktat sig till under lång tid funnits stora brister när det gäller satsningar på kultur, men att de bristerna inte ska läggas bostadsområdena till last:

Vi har inte förstått hur stora orättvisor vi har att överbygga. Det läggs en slags skuld på bostadsområdet som blir utgångspunkten för uppdraget istället för att regeringen genom uppdraget erkänner att vissa bostadsområden har fått ett underskott av kultur under flera decennier och att uppdraget kompenserar för det. Det här är det viktigaste för mig.³¹⁴

³¹² Konstnär, intervju 23.

³¹³ Konstnär, intervju 23.

³¹⁴ Konstnär, intervju 14.

Konstnären menar att det är bostadsområdena som beskrivs som bristande då satsningen kommer med budskapet att ”det är för att ni inte har röstat ordentligt”.³¹⁵ Istället borde kritiken enligt konstnären riktas mot den politik som har gjort att det funnits en brist på kultursatsningar, som nu Konst händer är en början att kompensera för. En lokal samarbetspartner tar upp att konst och kultur används för att försöka komma tillrätta med samhällsproblem som politiken inte har kunnat lösa. Intervjupersonen menar att satsningen Äga rum har haft en inriktning på att kulturen ska åstadkomma något i samhället:

Konsten ska vara fri, den ska inte instrumentaliseras, men hela uppdraget från, hela beslutet från statsmakterna var en sorts instrumentalisering. Man ville använda konsten för att nå ett specifikt syfte.³¹⁶

Det samarbetspartnern lyfter fram i relation till Äga rum, är statens vilja att använda kulturen i syfte att handskas med problem i samhället. Samarbetspartnern menar att det är en sak att arbeta med konst och kultur och vilja att den kan uppnå något mer, och en annan att uttryckligen benämna det som ett syfte. Intervjupersonen ställer sig frågande till de uttryckliga kraven på att konsten ska uppnå samhälleliga effekter.³¹⁷ En konstnär som arbetat med ett annat projekt reflekterar över liknande frågor, och tar upp förhoppningarna om att komma tillrätta med ojämlikheter i samhället med hjälp av konst:

När vi pratar om de här områdena eller områden som är segregerade och socioekonomiskt, vad ska jag säga, svaga, är det jättestora beslut som måste göras och jättestora satsningar... Och det går lätt att ta sig undan ett ansvar och slänga in en miljon, så där, som de gjorde nu. Och problemet vad som händer är då, till syvende och sist, att det blir enorma förväntningar därför att det blir så mycket uppmärksamhet.³¹⁸

Sammanfattning

- Konst händers intentioner kring medborgarinflytande och satsning på konstnärlig gestaltning i miljonprogrammen ses som positiva av respondenterna.
- Det finns en återkommande kritik från lokala samarbetspartners att civilsamhällesaktörers och boendes inflytande och bestämmandemakt har varit för svag i satsningen.
- Konstnärernas brist på lokal förankring ses som en svaghet, men i något fall också som en styrka i projekten. Den upplevdes försvåra invånarinflytandet, samtidigt som en utifrån-blick diskuterades som potentiellt positivt.

³¹⁵ Konstnär, intervju 14.

³¹⁶ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

³¹⁷ Lokal samarbetspartner, intervju 13.

³¹⁸ Konstnär, intervju 14.

- Kommunikationen med, och relationen till, Statens konstråd och dess tjänstemän beskrivs som enkel, tydlig och i flera fall stödjande.
- De boende har involverats direkt och indirekt på de olika projektplatserna. Metoderna för att involvera och utgå från de boendes behov har varierat mellan olika konstnärer.
- Brist på tid är en faktor som lyfts fram i olika sammanhang och ses som ett hinder för en bredare lokal förankring av projekten.
- Etablerandet av permanenta konstverk, ökad lokal kunskap om konst, framväxt av lokala nätverk, positiva erfarenheter av delaktighetsarbete och bättre inre och yttre bild av områdena är de effekter som framförallt lyfts fram av samarbetspartners och konstnärer. Omfattningen av dessa effekter och hur bestående de kan vara, är osäker.
- Det finns en återkommande kritik från konstnärer och samarbetspartners mot att konst lanseras som lösningen på olika samhällsproblem. En risk med detta som lyfts fram är att denna typ av projekt skapar orimliga förväntningar på lokal utveckling och förändring.

Kulturanalys bedömning

Denna utvärdering har som syfte att undersöka hur satsningen Äga rum har bidragit till att ”skapa goda förutsättningar för ökat inflytande, delaktighet och utbud av kultur och konstnärlig gestaltning i vissa utvalda bostadsområden” och till ökad demokratisk delaktighet, såsom det uttrycks i regeringens målformulering.³¹⁹ För att uppnå detta syfte har satsningen undersökts på tre nivåer: 1) uppdragens formulering och satsningens yttre ramar, 2) myndigheternas tolkning och utformning av uppdragen och 3) satsningens resultat där den genomförts.

Utvärderingen landar i tre övergripande slutsatser som följs av en diskussion i kommande avsnitt:

1. Det finns brister i analysunderlaget till satsningen. Det saknas en analys av orsakerna till bristen på deltagande och delaktighet i kulturlivet och till den demokratiska delaktighet som regeringen anger som motiv för satsningen. Målsättningen att både skapa större deltagande och delaktighet i kulturlivet och ett ökat demokratiskt engagemang har bidragit till att satsningens fokus blivit ottydligt. Detta har, tillsammans med delar av satsningens yttre ramar, försvårat myndigheternas möjligheter att nå avsedda effekter.
2. Kreativa platser och Konst händer uppvisar stora olikheter och skiljer sig åt i fråga om vilket perspektiv på delaktighet och konstnärlig kvalitet som präglar satsningarna. Båda de ansvariga myndigheternas utformning har dock varit i linje med uppdragen, men Kulturrådets utformning och genomförande har präglats av större tydlighet.
3. Resultaten från intervjuerna med projekten uppvisar stor variation i hur delaktighetsarbetet har uppfattats av lokala aktörer. Generellt är de deltagare som intervjuats i Kreativa platser mer positiva jämfört med de som intervjuats i Konst händer. Dessa resultat faller tillbaka på satsningens yttre ramar och på myndigheternas uppdrag, utformning och genomförande av respektive delsatsning. En gemensam framgångsfaktor för ett fungerande och fördjupat delaktighetsarbete är att centrala aktörer har varit förankrade i det område där projekten bedrivits. Satsningens lokala effekter är utifrån denna utvärdering svårbedömda.

³¹⁹ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

Regeringens uppdrag och satsningens yttre ramar

Regeringens satsning på kultur och konstnärlig gestaltning i vissa utvalda områden adresserar på ett tydligt sätt ett av de kulturpolitiska målen, det så kallade delaktighetsmålet, där kulturpolitikens uppgift är att ”främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor”.³²⁰ Som skäl för satsningen anger regeringen att den uppmärksammat ett behov ”av kultur- och demokratifrämjande insatser i vissa bostadsområden runt om i landet” och att satsningen ska bidra till att utveckla kulturens ”betydelse för en fortsatt hållbar samhällsutveckling och ett ökat demokratiskt engagemang, dvs. för ett Sverige som håller ihop”.³²¹ Satsningen ämnade alltså adressera både den bristande måluppfyllelsen vad gäller deltagande och delaktighet i kulturlivet men också ett i vissa områden identifierat demokratiskt underskott, definierat som lågt valdeltagande.

I regeringens uppdrag och i myndigheternas förslag på utformning saknas emellertid en analys av vad den bristande måluppfyllelsen beror på. Detsamma gäller den generella brist på demokratisk delaktighet som regeringen identifierat. När det gäller deltagandet i kulturlivet identifierar Kulturrådet i sitt förslag till regeringen sambandet mellan kulturvanor och socioekonomi vilket har bra stöd i Kulturanalys rapporter.³²² Kulturrådet valde därför att vända sig både till socioekonomiskt utsatta områden och områden med lågt valdeltagande, vilket är rimligt givet de samband som existerar. Däremot saknas en diskussion om de grundläggande *orsakerna* till skillnaderna i kulturvanor. Här är visserligen kunskapsläget sämre, men en större medvetenhet om de socioekonomiska faktorernas betydelse i utformandet av regeringens uppdrag hade möjliggjort en bättre inramning av satsningen, exempelvis genom att knyta den tydligare till andra politikområden.

Fokuset på ökad demokratisk delaktighet och på områden med lågt valdeltagande väcker frågor. Valdeltagande är den enda indikator på demokratisk delaktighet som framgår av regeringens uppdrag till myndigheterna. Samtidigt är satsningen inriktad på ökad delaktighet på lokal nivå. Forskningen om kopplingen mellan valdeltagande, lokal delaktighet och lokalt engagemang pekar emellertid i olika riktningar och sambandet beskrivs i allmänhet som komplext och beroende av många ytterligare faktorer.³²³ Områden med lågt valdeltagande har exempelvis inte automatiskt en låg grad av lokalt engagemang eller låg föreningsstäthet. Ett grundläggande problem med regeringens formulering är att demokratisk delaktighet innebär så många olika saker och att deltagande i allmänna val får sägas vara ett trubbigt mått att använda i detta sammanhang. Generellt reser därför utvärderingen frågetecken kring satsningens utgångspunkter och hur välgrundade dessa är.

³²⁰ Proposition 2009/10:3, s. 26.

³²¹ Ku2015/01873/KI; Ku2015/01872/KI.

³²² Myndigheten för kulturanalys 2017; 2018.

³²³ Se exempelvis Aardal 2002; Bjørklund 2002; Lundäsen 2004, 2006.

Utöver detta har ansvariga myndigheter upplevt fokuset på områden med lågt valdeltagande som problematiskt i relation till satsningen och deltagarna. Kulturrådet konstaterade att när det gällde skillnader i kulturvanor var socioekonomi en relevant variabel och myndigheten justerade därför sin satsning i den riktningen. Statens konstråd valde å sin sida att fokusera på miljonprogramsområdena, där myndigheten tidigare identifierat ett behov av offentlig konstnärlig gestaltning. Statens konstråd har sett fokuset på valdeltagande i relation till de lokala samarbetsparterna som problematiskt också av ett annat skäl. Eftersom Konst händer i sin konkreta form syftat till ökad konstnärlig gestaltning i vissa bostadsområden har lågt valdeltagande upplevts som ett utpekande av invånarna i områdena som varande i behov av demokratisk fostran. Enligt ansvariga på Statens konstråd har de brottats med en bild av att de identifierat lågt valdeltagande som ett grundläggande problem som ska fokuseras, utan att orsakerna till det har diskuterats eller analyserats.

Det dubbla fokuset på deltagande och delaktighet i kulturlivet och ökad demokratisering i områden med lågt valdeltagande har därför bidragit till en otydlighet i vad som har varit huvudsyftet med satsningen. I Konst händers fall förefaller det också ha bidragit till att skapa förväntningar som inte varit rimliga givet de resursmässiga förutsättningarna och att delsatsningens konkreta uttryck var konstnärlig gestaltning. Kopplat till detta finns det inom Konst händer en kritik mot att konsten instrumentaliserats på så sätt att den ska uppnå andra syften, exempelvis ökad demokratisering, vilket av deltagande parter inte ses som konstens uppgift.

Även i andra avseenden har satsningens yttre ramar inneburit svårigheter, särskilt i Kulturrådets arbete med delaktighet och varaktiga effekter. Resursfördelningen över de tre åren, där mest pengar inledningsvis var tänkt att fördelas under första året, har inte gynnat myndighetens arbete med delaktighet och långsiktighet. En stegvis ökning av resurserna hade möjliggjort för Kulturrådet att inledningsvis fokusera på färre projekt och på de starkaste ansökningarna, istället för att bevilja ansökningar där det fanns brister i delaktighetsarbetet, som i många fall senare bekräftades. I Kulturrådets fall hade det också varit önskvärt att möjliggöra undantag från systemet med årliga ansökningsförfaranden (och därmed öka tryggheten för de sökande organisationerna). Ett beställningsbemyndigande som hade möjliggjort långsiktigare stöd hade varit lämpligt för en satsning inriktad på lärande, lokal delaktighet och långsiktighet.

Satsningens tidsramar har varit en generell utmaning som ansvariga myndigheter vittnar om i relation till uppdragens höga ambitioner på delaktighetsområdet. Forskningen kring arbete med delaktighet och inflytande betraktar i allmänhet sådant arbete som krävande processer som inte är förenliga med snäva tidsramar och snabba beslutsgångar.³²⁴ Det vittnas också om svårigheter att nå ut till nya

³²⁴ Se exempelvis Botes & Rensburg 2000; Gough, Langevang & Namatovu 2013.

grupper, vilket är ett arbete som troligtvis hade gynnats av en mer stegvis utveckling av satsningen. Ytterligare ett skäl för ett sådant upplägg är att satsningen inneburit nya arbetssätt och erfarenheter för både Kulturrådet och Statens konstråd. Eftersom Äga rum är en satsning som tar sig an demokratifrågor och hållbar samhällsutveckling ur ett brett perspektiv hade den med fördel också kunnat föregås av försöksverksamhet som utvärderats för att först därefter följas av en satsning i större skala.

Utformning och genomförande av satsningarna

Kulturrådet och Statens konstråd har genomfört sina respektive satsningar inom ramen för de uppdrag som de fick sig tilldelade. Samtidigt har myndigheternas sätt att utforma sina satsningar lett till två delvis skilda perspektiv på hur delaktighetsarbete ska utformas. Detta kan i viss mån förklaras med olikheter i myndigheternas generella instruktioner och deras specifika uppdrag, men faller också tillbaka på hur respektive myndighet valt att tolka sitt uppdrag.

Vad betyder delaktighet?

Delaktighet är komplext begrepp med varierande innebörd. I praktiken kan det betyda olika typer och grader av inflytande för de grupper som involveras. Begreppets tänjbahet gör att det sträcker sig från information och samrådslänkande övningar till konsultation, visst beslutsfattande och vidare till konkreta möjligheter att initiera och kontrollera projekt eller processer.³²⁵ Distinktionen mellan de olika nivåerna kompliceras av att det avgörande ofta är vad man informeras eller konsulteras kring, vad man har rätt att besluta om, och vilken typ av projekt eller processer man har möjlighet att initiera. Det finns i sammanhanget också en diskussion kring skiftande motiv för att initiera delaktighetsprocesser. Dessa kan sträcka sig från delaktighet som ett sätt att fördjupa demokratin, till delaktighet som ett sätt att ge redan fattade beslut legitimitet. Delaktighet diskuteras i vissa sammanhang också som ett strategiskt sätt att lämna över ansvar till civilsamhället när de offentliga åtagandena krymper.³²⁶

Inom Kreativa platser utvecklades en idé om delaktighet där de boende skulle involveras i skapandeprocesserna och där initiativtagare till projekten skulle vara förankrade i de områden där projekten genomfördes. Inriktningen var att lokala aktörer skulle definiera vad som ska göras, varför det ska göras, hur det ska göras och sedan vara med och göra det. Såsom Kreativa platser är utformat – med ett partnerskap med tänkt lokal förankring och ett fokus på lärande – så är det också en satsning som knyter an till den forskning som finns kring arbete med delaktighetsprocesser i olika sammanhang. Viktiga aspekter som forskningen pekar på är betydelsen av ett lärandeperspektiv och att analysera och lära av såväl motgångar som framgångar. Vidare poängteras vikten av att bredda deltagandet i

³²⁵ Se exempelvis Chambers 2005, s. 103–107; Castell 2013.

³²⁶ Weijmer 2019, s. 25–27.

så stor utsträckning som möjligt, hålla fokus på process snarare än på snabba uppvisbara resultat, vara medveten om sin roll som outsider och agera som möjliggörare utan direkt inblandning i detaljer.³²⁷

Som tidigare diskuterats är satsningens yttre ramar inte alltid i samklang med den kunskap som finns om möjligheter och svårigheter i delaktighetsprocesser. Men ansvariga handläggare för Kreativa platser har strävat efter att beakta denna kunskap i sitt arbete med uppdraget. Samtidigt har detta inneburit att de ansvariga handläggarna har fungerat i flera olika roller, dels som handläggare och bedömare av ansökningar, dels som stödfunktion till projekten och dessutom som deltagare i uppföljningsarbete, erfarenhetsutbyte och kommunikation. Särskilt rollerna som bedömare av ansökningar och stödfunktion till projekten står i potentiell konflikt med varandra och en tydligare renodling av rollerna hade varit önskvärd.

Konst händer ser annorlunda ut i hur arbetet med lokalt inflytande och delaktighet har utformats. Resurserna för projekten har inte kunnat kontrolleras lokalt och de enskilda projekten har i stor utsträckning drivits framåt av de professionella konstnärer som Statens konstråd anlitat och som i olika utsträckning använt olika metoder för att lyssna in och föra dialog med lokalsamhället. Samtidigt har det funnits en slags vetorätt i viktiga frågor hos de så kallade projektgrupperna, men dessa har inte självständigt kunnat driva den konstnärliga processen. En av de intervjuade på Kulturrådet beskriver delaktighetsarbetet inom Kreativa platser i kontrast till en delaktighet som syftar till att ”tanka ur människor deras berättelser” och sedan låta professionella konstnärer eller kulturutövare tolka och gestalta dessa. Även om ett sådant tillvägagångssätt inte ger en fullt rättvis beskrivning av Konst händer, då det funnits viss beslutsrätt på lokal nivå, är det i grund och botten så att professionella konstnärer har ansvarat för gestaltningen utifrån den dialog som förts med olika aktörer i lokalsamhället. Detta gör att Konst händer och Kreativa platser har haft arbetssätt som skiljer sig åt i avgörande avseenden.

Det sammansatta kvalitetsbegreppet

Myndigheternas skilda sätt att arbeta med delaktighet ska delvis förstås mot bakgrund av deras skilda instruktioner; Kulturrådet är bidragsgivande medan Statens konstråds generella uppdrag är att beställa god samtidskonst och medverka till att denna kommer gemensamma miljöer till del. I intervjuer betonar Statens konstråd att de ska arbeta med professionell konst och att detta har begränsat deras möjligheter att stödja andra konstnärer och annat skapande än det som utförs av konstnärer som de betraktar som professionella.

Samtidigt är det så att det inom Konst händer (givet uppdraget) hade varit möjligt att tillämpa ett arbetssätt där lokala aktörer haft större frihet och möjlighet att både välja konstnärer och involvera lokala aktörer och boende i skapandeprocesser än vad som nu blev fallet. Det är också svårt att se att myndighetens instruktion hade

³²⁷ Se exempelvis Botes & van Rensburg 2000; Gough, Langevang & Namatovu 2013.

stått i vägen för ett sådant arbetssätt. Bedömningen i denna rapport är därför att skillnaderna i delaktighetsarbetet till stor del hänger samman med hur begreppet konstnärlig kvalitet, såväl som delaktighet i relation till kvalitet, förstås i de två olika satsningarna. Statens konstråd har fokuserat på kvaliteten i det färdiga verket, såsom denna bedöms av etablerade experter inom konstformerna. Utifrån detta krav har ambitionen varit att arbeta med delaktighet, men på ett sådant sätt att det gått att förena med, eller i bästa fall stärka, den konstnärliga kvaliteten.

Ansvariga handläggare för Kreativa platser understryker istället att kvaliteten på de metoder som används för delaktighet, och kvaliteten på de processer som metoderna resulterar i, är lika viktiga för att bedöma ett verks slutgiltiga konstnärliga kvalitet. De beskriver också hur myndighetens handläggare för de olika konstformerna inledningsvis hade svårt att ta till sig ett sådant synsätt. Intervjuerna med projekten inom Kreativa platser visar att det även där finns exempel på upplevda svårigheter med det integrerade perspektivet på delaktighet och konstnärlig kvalitet. En hög konstnärlig kvalitet i det färdiga verket ses av flera som viktig för fortsatt finansiering och etablering i kultursektorn, och inte alltid som förenlig med delaktighetsperspektivet.

Dessa skillnader i perspektiv mellan Kreativa platser och Konst händer är något som knyter an till en bredare kulturpolitisk diskussion som inte begränsas till denna satsning.³²⁸

Betydelsen av tydlighet

Statens konstråd sänkte med sin utlysningstext och sitt upplägg trösklarna för deltagande i satsningen, exempelvis genom att den öppnade för grupper som inte var formellt organiserade att söka samarbete. Samtidigt medverkade utlysningstexten till att höja förväntningarna på Konst händer och öppna för besvikelse och frustration i senare led. I utlysningstexten ombads sökande att beskriva en ”angelägen situation” och detta exemplifierades med avsaknad av träffpunkt för unga tjejer, vuxnas hemmaisolering och avsaknad av lekplatser.³²⁹ Detta förefaller i flera fall ha tolkats som att Konst händer hade ambitioner att bidra till lösningar på större samhälleliga problem. Denna risk fanns inbyggd i satsningens yttre ramar genom den uppdragsbeskrivning som Statens konstråd gavs, exempelvis genom att satsningen skulle främja demokrati och hållbar samhällsutveckling. Här borde Statens konstråd varit mycket tydligare i sin kommunikation med sökande. Detsamma gäller graden av inflytande och delaktighet som de sökande kunde förvänta sig, hur resurser skulle fördelas och kontrolleras och vilka beslut som skulle fattas när, var och av vem.³³⁰

³²⁸ Se exempelvis Rasmussen 2015 och Brenna 2016.

³²⁹ Statens konstråd 2016a.

³³⁰ Se förutom denna utvärdering också Davidsson & Lundvik 2018; Manga 2019.

Istället har Statens konstråd snarare bidragit till ytterligare oklarhet genom formuleringar som att de lokala projektgrupperna ”har tagit alla för projekten avgörande beslut”.³³¹ Rimligare hade varit att lansera satsningen som en satsning på professionell konst i miljonprogramsområden, där de i genomförandeprocessen önskade en fördjupad dialog med civilsamhälle och boende i syfte att både stärka den konstnärliga kvaliteten och skapa konst med större relevans för lokalsamhället. Även en sådan beskrivning hade varit helt i linje med regeringens uppdrag.

I Kreativa platser syns denna problematik i mindre utsträckning, men även där går det att se att det från projektens sida finns en efterfrågan på större tydlighet kring vad satsningen förväntas leda till. Tydliga besked och förklaringar kring olika delar av satsningen och de beslut som fattats är något som också efterfrågas (exempelvis varför vissa projekt inte fick nya anslag). Detta understryker ytterligare vikten av tydlighet gentemot deltagande aktörer i denna typ av satsningar.

Delaktighet, inflytande och effekter på lokal nivå

På lokal nivå har satsningen gett upphov till en stor variation av projekt såväl i fråga om konstnärliga uttryck som typer av organisationer och grupper som involverats. Hur brett deltagandet har varit på de enskilda platserna råder det större osäkerhet kring, men även här finns en variation. Vissa projekt är mer specifikt inriktade mot en viss grupp, medan andra projekt vänder sig till lokalsamhället i vidare bemärkelse. Detta gäller för både Kreativa platser och Konst händer.

När det gäller arbetet med delaktighet och invånarinflytande är det några slutsatser som går att dra utifrån det material som presenterats. Det första är att det för ett framgångsrikt delaktighetsarbete, särskilt när det gäller grupper som annars är svåra att nå, är mycket viktigt att ledande aktörer har legitimitet och är väl förankrade i det område och hos de grupper som projektet syftar till att nå. Erfarenheterna från både Kreativa platser och Konst händer pekar i riktning mot att detta är avgörande, särskilt när tidsramarna är snäva. Det andra är att många projekt inom Kreativa platser stötte på svårigheter i arbetet med att nå nya grupper, och att detta är en tidskrävande process. Särskilt upplevde projekten att socioekonomiskt svagare grupper, och människor utan tidigare erfarenheter av organisering, hade sämre möjligheter att delta i kulturprojekt.

I Kreativa platser har det varit ett krav att minst en part ska ha förankring i det område där satsningen ska genomföras. Dock har detta inte blivit fallet i alla projekt, och vissa projekt lider under projektperioden av bristande lokal förankring. Detta har tydliggjort betydelsen av lokal förankring ytterligare. Kulturrådets krav att ansökningarna skulle grundas i ett partnerskap om minst tre aktörer har troligtvis gynnat satsningen. Dels har projekten förankrats hos flera typer av aktörer, dels har det ofta bidragit till en breddad kompetens inom de enskilda projekten. Det finns också vissa indikationer på att det haft en positiv påverkan på

³³¹ Statens konstråd 2018.

möjligheten att etablera verksamheten mer långsiktigt, även om det är för tidigt att säga något bestämt på denna punkt. Beslutet att enbart tillåta civilsamhällesorganisationer som huvudsökande var rimligt men har samtidigt ställt stora krav på mindre föreningars förmåga att hantera och administrera stora bidragsbelopp. En potentiell nackdel med kravet på partnerskap är att projekt (och föreningar) med god lokal förankring som involverar människor med mindre föreningsvana kan ha exkluderats på grund av sin brist på nätverk. För Konst händer har den lokala förankringen varit otydlig i ansökningskedjet; ibland har den funnits där och ibland inte. Ofta har uppgiften att arbeta med att förankra projektet i det aktuella lokalsamhället landat på den konstnär som Statens konstråd rekryterat till satsningen, och som i nästan samtliga fall saknat förankring på platsen.³³²

De effekter som intervjupersonerna lyfter fram är ofta mindre konkret formulerade: nätverksbildning, ökad stolthet över området, självkänsla, lokal tillit och framtidsstro. Dessa effekters omfattning är också oklar. Det är heller inte förvånande att sökande som erhållit bidrag uttrycker sig positivt om den egna verksamheten. Detta gör effekterna svårbedömda, särskilt i vilken utsträckning de kan förväntas bli långsiktiga. Fler uppföljande studier som också tar hänsyn till de boendes perspektiv skulle därför vara önskvärt.

Strategiska beslut kring riktade statsbidrag och uppföljning

Kreativa platser är ett riktat statsbidrag vid sidan av kultursamverkansmodellen. Ett möjligt alternativ hade varit en fördelning inom ramen för kultursamverkansmodellen. Skälen till det skulle kunna vara att föra ansvaret för satsningen närmare den lokala nivån, där kunskapen om de lokala förhållandena potentiellt sett är bättre, och stärka kopplingen mellan regionerna och projekten, vilket skulle kunna vara gynnsamt för långsiktigheten.³³³

Kulturrådet förespråkade dock satsningen som ett riktat statsbidrag. Det främsta skälet som angavs från Kulturrådets sida var möjligheten att hålla samman satsningen och låta den präglas av ett ömsesidigt lärande och erfarenhetsutbyte mellan projekten. Det lärande perspektivet lyfts också fram som en mycket central del i Kulturrådets redovisning våren 2019.³³⁴ Från projektens sida är bedömningen av nyttan med själva erfarenhetsutbytet mer tvehågsen och denna del förefaller ha varit av mindre betydelse för dem. Det är också svårt att se att just erfarenhetsutbytet inte hade gått att förverkliga inom ramen för kultursamverkansmodellen, exempelvis genom en nationell koordinator för satsningen.

Däremot går det i efterhand att se två andra möjliga effekter av att satsningen utformats som ett tidsbegränsat bidrag utanför kultursamverkansmodellen. Det första är att representanter för projekten har upplevt positiva effekter av att få

³³² Se exempelvis Sand 2019.

³³³ Vilket är argument som fördes fram av flera remissinstanser.

³³⁴ Kulturrådet 2019a.

bidragsstöd från en statlig myndighet som Kulturrådet. Främst sägs detta ha bidragit till en stärkt röst i lokalsamhället gentemot exempelvis kommunala institutioner. Det andra är den inverkan som Kreativa platser har haft på Kulturrådets egen organisation i fråga om arbete med breddat deltagande. Det sistnämnda har inte varit ett ämne för utvärderingen, men enligt Kulturrådet har de som en följd av Kreativa platser inrättat en ny funktion som ska arbeta strategiskt med frågor kopplade till breddat deltagande. Denna funktion ”ska bidra till ett gemensamt synsätt på hur Kulturrådets bidrag sammantaget medverkar till att kulturen ska komma fler till del i hela landet”.³³⁵ Detta är lovligt men väcker samtidigt frågor kring varför ett sådant gemensamt synsätt inte redan är på plats, givet att det handlar om ett kulturpolitiskt mål som funnits med sedan början på 1970-talet.

Kulturrådet och Statens konstråd har haft höga ambitioner vad gäller verksamhetsutvecklande uppföljning och följeforskning av sina respektive satsningar. I Kulturrådets fall har detta uppföljande arbete gjorts med användning av interna resurser, om än med viss delaktighet från projektens sida. Statens konstråd lade istället ut ett följeforskningsuppdrag på ArkDes och dessutom anlätades fristående forskare för ytterligare fallstudier om delsatsningen. Detta har lett till flera publikationer med fördjupade studier av olika projekt, vilket skapat god förståelse för olika utmaningar och möjligheter som Statens konstråd stött på i sin satsning. Kulturrådet har enligt egen utsago inte haft resurser att genomföra den uppföljning som de inledningsvis planerade. Med tanke på de många roller som kopplats till de ansvariga handläggarna hade det funnits goda skäl för Kulturrådet att lägga den verksamhetsutvecklande uppföljningen på en extern part, eller åtminstone ha en extern part (exempelvis en forskare) involverad i processen.

Är Äga rum rätt väg att gå?

Ökat deltagande och ökad delaktighet i kulturlivet har varit en central målsättning för den svenska kulturpolitiken under det senaste halvsekle. Samtidigt visar tillgängliga data på stabila skillnader mellan olika grupper i utnyttjandet av offentligt finansierad kultur, inte minst kopplade till socioekonomiska faktorer.³³⁶ Arbetet med delaktighetsmålet har hittills inte nått den framgång som eftersträvas. Frågan är då om satsningar som Äga rum är rätt sätt att angripa dessa skillnader. Skulle det exempelvis vara önskvärt att permanenta satsningen eller arbetsmetoderna? I denna utvärdering har Kulturanalys inte bedömt huruvida resurserna som avsattes till Äga rum hade gjort större nytta för ökad delaktighet och kulturdeltagande genom att kanaliseras genom andra insatser. I stället har satsningen främst utvärderats i relation till sitt syfte. Det Kulturanalys emellertid sett i sina tidigare rapporter är att skillnader kopplat till socioekonomi är

³³⁵ Kulturrådet 2019a, s. 57.

³³⁶ Myndigheten för kulturanalys 2017; 2018.

svårförändrade. Detta är i sig en slutsats som går igen i många andra forskningsfält, exempelvis inom folkhälsovetenskap.³³⁷

Kulturanalys bedömning är att Äga rum-satsningen har förtjänster. Både Kreativa platser och Konst händer bidrar till ett breddat kulturbegrepp inom ramen för den statliga kulturpolitiken. Kreativa platser har i relativt stor omfattning vänt sig till organisationer som inte tidigare fått bidrag från Kulturrådet och möjliggjort kulturprojekt där delaktighetsarbetet fått betydelse för det kulturella innehållet. Statens konstråd har involverat nya grupper i sitt arbete med konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer. Detta skulle på sikt kunna få betydelse och stärka kulturpolitikens legitimitet. Men hur långsiktigt framgångsrik en satsning som Äga rum kan bli när det gäller breddat deltagande eller ökad demokratisk delaktighet avgörs troligen av hur satsningen samspelar med andra förändringar i samhället, exempelvis hur samhället utvecklas socioekonomiskt, och hur kulturpolitiken samspelar med andra politikområden.

Exempelvis vittnar projekten inom Kreativa platser om svårigheterna att nå vissa grupper, och att projekten främst når dem som tidigare varit engagerade i olika sammanhang. De pekar också på att svagare socioekonomiska grupper är svåra att nå av olika skäl. Här behövs betydligt mer kunskap, men detta indikerar en sådan här satsnings begränsade möjligheter att bryta sambandet mellan socioekonomi och kulturdeltagande. Sverige har under flera decennier upplevt ökade klyftor både vad gäller hushållens inkomster och barns skolresultat.³³⁸ Om socioekonomiska faktorer skulle visa sig vara av grundläggande betydelse för kulturvanorna kan en satsning som Äga rum svårligen motväga de effekter som ökade socioekonomiska skillnader har för deltagandet i kulturlivet.

Kulturanalys rekommendationer

Satsningarna Kreativa platser och Konst händer ligger i sin utformning i linje med regeringens uppdrag. Samtidigt visar utvärderingen på brister och flera utmaningar i hur uppdragen formulerades, och i viss mån hur de har tolkats och genomförts. Mot bakgrund av utvärderingens resultat rekommenderar Kulturanalys att:

- det tas initiativ till fördjupade studier av sambanden mellan socioekonomiska faktorer och kulturvanor och av orsakerna till den bristande målpuppfyllelsen när det gäller allas möjlighet att delta i kulturlivet. Detta för att med större precision, och i ett sektorsöverskridande samarbete, kunna adressera delaktighetmålet;
- regering och myndigheter i framtida satsningar på breddat deltagande, delaktighet och lokalt inflytande, låter dessa präglas av ett långsiktigt arbetssätt, inte i första hand på det visionära planet, utan framförallt i de

³³⁷ WHO 2008; Marmot 2010; Wilkinson & Pickett 2009; Pickett & Wilkinson 2015.

³³⁸ OECD 2019.

faktiska förutsättningarna för satsningarna, exempelvis genom att låta satsningarna växa stegvis under längre perioder och genom att möjliggöra mer långsiktigt stöd till deltagande parter;

- specialdestinerade satsningar bör föregås av försöksverksamhet och utvärdering med fokus på processer och effekter;
- myndigheters arbete med delaktighet och inflytande i kulturlivet bör präglas av mycket stor tydlighet gentemot sökande och deltagande parter, framförallt i vad som konkret avses med delaktighet och inflytande;
- regeringen tar initiativ till en uppföljande utvärdering av Äga rum-satsningens långsiktiga effekter som tar hänsyn till boendes perspektiv och lämplig ansvarsfördelning mellan olika offentliga aktörer.

Referenser

- Aardal, Bernt. 2002. *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Aardal, Bernt. 2002. Demokrati og Valgdeltakelse – en innføring of oversikt. I Aardal (red) *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Belfiore, Eleonora & Bennett, Oliver. 2007. Rethinking the social impacts of the arts. *International Journal of Cultural Policy* 13(2): 135-151.
- Bjørklund, Tor. 2001. Den stadig synkende deltakelsen ved lokalvalg – noen årsaker og konsekvenser. I Aardal (red) *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Botes, Lucius & van Rensburg, Dingie. 2000. Community participation in development: nine plagues and twelve commandments. *Community Development Journal*, 35 (1): 41-58.
- Brenna, Brita. 2016. Kvalitet og deltakelse i museer. I Eliassen og Prytz (red) *Kvalitetsforståelser: Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*. Oslo: Arts Council Norway.
- Castell, Pål. 2013. Stegen och trappan – olika syn på deltagande. I Stenberg m.fl., *Framtiden är redan här. Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Publikation i forskningsprojektet Mellanplats.
- Chambers, Robert. 2005. *Ideas for Development*. London: Earthscan.
- Creative People and Places. 2019. Hämtad den 24 januari 2019.
<http://www.creativepeopleplaces.org.uk/content/our-aims>.
- Davidsson, Sara & Lundvik, Maria. 2018. *Konst händer mitt framför näsan. En studie om konstprojekt som metod för deltagande stadsutveckling*. Kandidatuppsats, Malmö Universitet.
- Gough, V Katherine, Langevang, Thilde & Namatovu, Rebecca. 2013. Researching entrepreneurship in low-income settlements: the strengths and challenges of participatory methods. *Environment & Urbanization*, 26(1): 297-311.
- Hall, A Peter. 1993. Policy Paradigms, Social Learning, and the State. The Case of Economic Policymaking in Britain. *Comparative Politics*, 25(3): 275-296.
- Howlett, Michael & Cashore, Benjamin. 2009. The Dependent Variable Problem in the Study of Policy Change: Understanding Policy Change as a Methodological

Problem. I *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 11(1): 33–46.

Jacobsson, Bengt. 2014. *Kulturpolitik: Styrning på avstånd*. Lund: Studentlitteratur.

Jahnke, Marcus & Lööf, Jenny. 2019. *Konst händer Hammarbadet: När konsten tar plats*. (under utgivning).

Konstnärernas Riksorganisation. 2017. *Årets konstkommuner 2017. Rapport: Analys av kommunernas enkätsvar*. Stockholm: KRO.

Ku2015/01873/KI. *Uppdrag till Statens konstråd att förbereda en satsning på kulturverksamheter i vissa bostadsområden med inriktning på konstnärlig gestaltning*.

Ku2015/01872/KI. *Uppdrag till Statens kulturråd att förbereda en satsning på kulturverksamheter i vissa bostadsområden*.

Ku2015/02737/KI. *Remiss av Statens kulturråds delredovisning om kulturverksamheter i vissa bostadsområden. 74 remissvar*.

Kulturdepartementet 2015a. *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Myndigheten för kulturanalys*.

Kulturdepartementet. 2015b. *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Statens kulturråd*.

Kulturdepartementet. 2016. *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens kulturråd*.

Kulturdepartementet. 2017. *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens kulturråd*.

Kulturrådet. UÅ. *PM förslag till uppföljning av Kreativa platser*.

Kulturrådet. 2002. *Kulturrådets omvärldsanalys*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2015a. *Kulturverksamhet i vissa bostadsområden*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2015b. *Budgetunderlag 2016–2018*. Kulturrådets skriftserie 2015:2. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2016a. *Guide för sökande av bidraget Kreativa platser – en del av satsningen Äga rum*.

Kulturrådet. 2016b. *Kulturrådets årsredovisning 2016*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2016c. *Kreativa platser – ansökningsblankett*.

Kulturrådet. 2016d. *Bidragsbeslut Kreativa platser 2016*.

Kulturrådet. 2016e. *Bilaga 3. Fördelning av medel till kulturverksamheter i vissa bostadsområden (Kreativa platser)*. Dnr KUR 2016/6097.

Kulturrådet. 2017a. *Delredovisning – Kreativa platser, en del av regeringens satsning Äga rum 2017-06-22*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2017b. *Kulturrådets årsredovisning 2016*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2017c. *Beslut – förordnande av medlemmar till styrgrupp för uppföljning av Kreativa platser*. Dnr: 2017/2433.

Kulturrådet. 2017d. *Beslut – förordnande av medlemmar till styrgrupp för uppföljning av Kreativa platser*. Dnr: KUR 2017/3169.

Kulturrådet. 2018a. *Delredovisning 2018-03-01 Kreativa platser*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2018b. *Redogörelse maj 2018 Kreativa platser*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2018c. *Kreativa platser – Äga rum. Hjälpstext till blanketten ansökningsomgång 2018*. PM Kulturrådet 2018-06-29.

Kulturrådet. 2019a. *Redovisning – Kreativa platser*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturrådet. 2019b. *Kulturrådets årsredovisning 2018*. Stockholm: Statens kulturråd.

Lindkvist, Lars & Månsson, Erica. 2008. Cultural planning – om att se på en plats med nya glasögon. I Beckman & Månsson (red) *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swecult.

Lundåsen, Susanne. 2004. *En föreningsbaserad demokrati? Ideella föreningar och valdeltagande i Sveriges kommuner under 1990-talet*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.

Lundåsen, Susanne. 2006. Föreningars betydelse för valdeltagandet. I Svedberg & Trädgårdh (red) *Det civila samhället som forskningsfält: nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond i samarbete med Gidlund.

Madyaningrum, E Monica & Sonn, Christopher. 2011. Exploring the Meaning of Participation in Community Art Project: A case Study on the Seeming Project. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 21: 358-370.

Manga, Edda. 2019. *Konst och demokrati: Representationsmakt*. (under utgivning).

Marmot, Michael (red). 2010. *Fair Society, Healthy Lives. The Marmot Review*. London: University College London.
<http://www.instituteofhealthequity.org/resources-reports/fair-society-healthy-lives-the-marmot-review>.

Myndigheten för kulturanalys. 2017. *Kulturvanor. Socioekonomiska analyser och tidstrender*. Kulturfakta 2017:2.

Myndigheten för kulturanalys 2018. *Kulturvanor i Sverige 1989–2017*. Kulturfakta 2018:2.

Nilsson, Annika och Listerborn, Carina. 2015. *Lokala föreningar och demokrati i utsatta bostadsområden. Underlagsrapport till 2014 års demokratiutredning*. Stockholm: Fritze.

OECD 2019. *OECD Economic Surveys Sweden March 2019. Overview*. Paris: OECD

Pettersson, Olof. 2005. Deltagandeforskningens mekanismer. I Esaiasson & Westholm (red) *Deltagandets mekanismer: det politiska engagemangets orsaker*. Malmö: Liber.

Pickett, Kate & Wilkinson, Richard G. 2015. Income inequality and health: A causal review. *Social Science & Medicine* 128: 316–326.

Proposition 1974. *Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken; given den 8 mars 1974*.

Proposition 1996/97:3. *Kulturpolitik*.

Proposition 2009/10:3. *Tid för kultur*.

Proposition 2014/15:1. *Budgetpropositionen för 2015*. Utgiftsområde 17.

Proposition 2014/15:99. *Vårändringsbudget för 2015*.

Proposition 2015/16:1. *Budgetproposition för 2016*. Utgiftsområde 17.

Rasmussen, Casper Hvenegaard. 2015. Brugerinddragelse og kulturpolitisk kvalitet. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 18(5).

Sand, Monica. 2019. *Tro, hopp och konst – Konst som politiskt verktyg: Forskningsrapport om Statens konstråds satsning Konst händer 2016–2018*. Stockholm: ArkDes.

SFS 2007:1188. *Förordning med instruktion för Statens konstråd*.

SFS 2016:406. *Förordning om statsbidrag till kulturverksamheter i vissa bostadsområden 2016–2018*.

SKL. 2017. *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning*. Stockholm: SKL.

Skrivelse 2017/18:264. *Kultur i hela landet*.

SOU 1972: 67. *Ny kulturpolitik*.

SOU 1995:85. *Tjugo års kulturpolitik, 1974–1994*.

Statens konstråd. 2015. *Delredovisning konst i vissa bostadsområden. Delredovisning av regeringen uppdrag att förbereda en satsning på kulturverksamheter i vissa bostadsområden med inriktning på konstnärlig gestaltning*. Stockholm: Statens konstråd.

Statens konstråd. 2016. *Intresseanmälan: Konst händer – samarbete kring konst i miljonprogrammets gemensamma platser*. Stockholm: Statens konstråd.

Statens konstråd. 2018. *Delredovisning 2018 Äga rum: Konst händer*. Stockholm: Statens konstråd.

Statens konstråd. 2019. *Slutredovisning 2019 Äga rum: Konst händer*. Stockholm: Statens konstråd.

Statistiska centralbyrån. 2015. *Vilka valde att välja? Deltagandet i valen 2014*. Demokratistatistik: rapport 19. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

Svedberg, Lars & Trädgårdh, Lars. 2006. *Det civila samhället som forskningsfält: nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond i samarbete med Gidlund.

Tiller, Chrissie. 2017. *Power up*. Creative People and Places.

Viirman, Ants och Johannisson, Jenny. 2009. Makten över kulturpolitiken. I Beckman & Månsson (red) *Kultursverige 2009: Problemanalys och statistik*. Linköping: Swecult.

Weijmer, Malin. 2019. *I sökandet efter delaktighet. Praktik, aktörer och kulturmiljöarbete*. Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet.

Werner, Jeff. 2018. *Postdemokratisk kultur*. Halmstad: Gidlunds förlag.

Wilkinson, Richard G. & Pickett, Kate. 2009. *The Spirit Level. Why more equal societies almost always do better*. London: Allen Lane.

WHO. 2008. *Closing the Gap in one generation: health equity through action on the social determinants of health. Final report of the Commission on Social Determinants of Health*. Genève: World Health Organisation.

Övrigt opublicerat material

Myndigheten för Kulturanalys. 2017a. Minnesanteckningar – Kreativa platser, regional projektledarträff, Sundsvall. 2017-05-15.

Myndigheten för Kulturanalys. 2017b. Minnesanteckningar – Kreativa platser, regional projektledarträff, Göteborg. 2017-05-17.

PM. 2016. Aktionsforskning inom Creative People and Places, England. Författat av Johanna Övling vid Sveriges ambassad, London.

14 konstnärsrapporter, Konst händer. Statens konstråd.

27 Ansökningar Kreativa platser. 2016. Kulturrådet 2016.

28 Ansökningar Konst händer. 2016. Statens Konstråd 2016.

Statens konstråd. UÅ. Lista över informationsträffar vintern 2015/2016.

Enkätstudie Kulturrådet 2018. Kulturrådet 2018.

Bilaga 1 Intervjuguider

Kreativa platser

Frågor riktade till projektledare

Bakgrund/ansökan/bidragets utformning

- Har syftet med projektet förändrats sedan ni ansökte om pengar och i sådant fall varför?
- Ser ni på ert projekt som i första hand ett kulturprojekt eller ett demokratiprojekt? (Hur märks det?)
- Hur upplevde ni ansökningsprocessen och bidragets utformning?
- Hur har det varit att ha Kulturrådet som finansiär? (om du skulle jämföra med andra finansiärer)
- Skulle du säga att det här är ett fungerande sätt att arbeta? (Kulturrådet/styrning)

Partnerskapet

- Hur och varför initierades samarbetet med de andra aktörerna?
- Hur har rollfördelningen varit mellan er?
- Har ni haft samma syn på hur projektet ska utformas? (Följdfråga: beroende på ja eller nej)
- Har det funnits konflikter? (Om ja – vad ledde dessa till?)

De boende: delaktighet/medborgarinflytande/demokrati

- Vilka har ni riktat er till och varför?
- På vilket sätt har ni velat involvera de boende? (Vilken roll har de boende haft?)
- Lyckades ni med det ni ville när det gäller de boende? (Följdfråga beroende på ja eller nej)
- Hur har ni försök nå människor i området?
- Har ni lyckats med att nå de som ni vill nå?
- Är det boende i området som främst har deltagit eller personer som har kommit utifrån?
- Är det några som ni har velat nå men inte lyckats få med? (Varför?)
- Upplever ni att ni har nått människor som inte brukar delta i liknande projekt?

Effekter/långsiktighet

- Var befinner ni er nu i projektet?
- Vad har projektet haft för effekter för området och de boende?
- Har projektet förändrat något i området som kan vara bestående?

- Hur ser framtiden för projektet ut?
- Fungerar 3-åriga projektbidrag för att skapa långsiktig förändring? (Om Ja: vad är det som gör att du tycker att ett 3-årigt bidrag är ett bra upplägg? Om nej: vad skulle krävas istället?)

Frågor riktade till samarbetspartners

Bakgrund/ansökning/bidragets utformning

- Hur upplevde ni som partners ansökningsprocessen och bidragets utformning?
- Skulle ni säga att det här är ett fungerande sätt att arbeta? (Kulturrådet /styrning)
- (Följdfråga: varför/varför inte)

Partnerskapet

- Hur och varför initierades samarbetet mellan er?
- Vad har er respektive roll i projektet varit?
- Har rollerna ändrats under projektets gång? (Om ja – varför?)
- Hur har samarbetet fungerat?
- Har ni haft samma syn på hur projektet ska utformas? (Följdfråga: beroende på ja eller nej)
- Har det funnits konflikter? (Om ja – vad ledde dessa till?)
- Skulle ni kunna tänka er att ingå ett liknande partnerskap igen? (Följdfråga: beroende på ja eller nej)
- Skulle ni ha gjort någonting annorlunda om ni gått in i ett likande projekt idag?

De boende: delaktighet/medborgarinflytande/demokrati

- Vilka har ni riktat er till och varför?
- På vilket sätt har ni velat involvera de boende?
- Har ni lyckats med att nå de som ni ville nå?
- Är det några som ni har velat nå men inte lyckats få med? (Varför?)
- Upplever ni att ni har nått människor som inte brukar delta i liknande projekt?
- Har det här varit ett bra upplägg för deltagande och inflytande för de boende?

Effekter/långsiktighet

- Hur skulle ni beskriva att projektet har påverkat de boende?
- Har något som är viktigt för er som partner förändrats i området? (Följdfråga beroende på ja eller nej)?
- Hur ser ni på framtiden för projektet?
- Vad krävs för att uppnå det?

Konst händer

Frågor riktade till lokala samarbetspartners

Bakgrund/ansökan/utformning

- Har syftet med projektet förändrats sedan ni ansökte om samarbete och i sådant fall varför?
- Kan du beskriva hur samarbetet har sett ut?
- Ser ni på ert projekt som i första hand ett kulturprojekt eller ett demokratiprojekt? (Hur märks det?)
- Hur upplevde ni ansökningsprocessen?
- Hur skulle du säga att upplägget med ett partnerskap mellan er, Konstrådet och en konstnär har fungerat?
- Skulle du säga att detta är ett bra upplägg för att uppnå deltagande/inflytande för de boende?

Konstrådet

- Hur har det varit att ha Konstrådet som samarbetspartner?
- Skulle du säga att det här är ett fungerande sätt att arbeta? (Konstrådet/styrning/samarbete)
- På vilket sätt har ni deltagit?
- Vilket inflytande upplever ni att ni har haft på projektets utveckling?
- Har ni kunnat bestämma över utformningen? (Följdfråga beroende på ja eller nej)
- Har det funnits konflikter? (Om ja – vad ledde dessa till?)

Konstnärerna

- Hur skulle du beskriva att samarbetet med konstnärerna har fungerat?
- Hur har rollfördelningen varit mellan er?
- Har ni och konstnärerna haft samma syn på projektet?

Lokala aspekter: delaktighet/medborgarinflytande/demokrati

- Vilka har ni riktat er till och varför?
- Vilken roll har de boende haft?
- Har projektet utgått från de behov som ni har sett eller från behov som kommer från de boende?
- Lyckades ni med det ni ville när det gäller de boende? (Följdfråga beroende på ja eller nej)
- Är det några som ni har velat nå men inte lyckats få med? (Varför?)
- På vilket sätt har ni deltagit när det gäller att få in lokala aspekter i projektet?

Effekter

- Var befinner ni er nu i projektet?

- Vad har projektet har för effekter för området och de boende?
- Har projektet förändrat något i området som kan vara bestående?
- Hur ser du på projektet när det gäller långsiktighet?

Frågor riktade till konstnärer

Bakgrund

- Vad var det som gjorde att du tackade ja till att vara med i projektet?
- Hur skulle du säga att upplägget med ett partnerskap mellan Konstrådet, en lokal partner och dig som konstnär har fungerat?
- Skulle du säga att det är ett bra upplägg för att producera konst i miljonprogrammets miljöer?

Konstrådet

- Hur har det varit att ha Konstrådet som samarbetspartner?
- Skulle du säga att det här är ett fungerande sätt att arbeta? (Konstrådet/styrning/samarbete)
- Vilket inflytande upplever du att du har haft på projektets utveckling?
- På vilket sätt har du kunnat bestämma över inriktningen? (Följdfråga beroende på ja eller nej)
- Har det funnits konflikter? (Om ja – vad ledde dessa till?)

Lokala partner

- Hur skulle du beskriva att samarbetet med den lokala partnern har fungerat?
- Hur har rollfördelningen varit mellan er?
- Har du som konstnär och den lokala partnern haft samma syn på projektet?

Lokala aspekter: delaktighet/kultur

- Har projektet utgått från de behov som ni har sett eller från behov som kommer från de boende?
- Hur ser du på de behov som de boende har av kultur i det område där du har jobbat?
- Hur har du som konstnär arbetat när det gäller att ta hänsyn till de boendes behov?
- På vilket sätt har du arbetat som konstnär när det gäller att få in lokala aspekter i projektet?

Effekter

- Var befinner ni er nu i projektet?
- Vad har projektet haft för effekter för området och de boende som du ser det?
- Har projektet förändrat något i området som kan vara bestående?
- Hur ser du på projektet när det gäller långsiktighet?

Bilaga 2 Intervjuer

1. Partner, Kreativa platser. Individuell. På plats.
2. Lokal samarbetspartner, Konst händer. Individuell. På plats.
3. Projektledare, Kreativa platser. Individuell. På plats.
4. Projektledare, Kreativa platser. Individuell. På plats.
5. Konstnär, Konst händer. Individuell. På plats.
6. Partner, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
7. Projektledare, Kreativa platser. Individuell. På plats.
8. Projektledare, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
9. Projektledare, Kreativa platser, Individuell. På plats.
10. Samarbetspartner, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
11. Partner, Kreativa platser. Individuell. Telefonintervju.
12. Partner, Kreativa platser. Individuell. Telefonintervju.
13. Projektledare (första halvåret av projektet), Konst händer. Individuell. På plats.
14. Konstnär, Konst händer. Individuell. På plats.
15. Partner, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
16. Partner, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
17. Projektledare, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
18. Partner, Kreativa platser. Individuell. På plats.
19. Lokal samarbetspartner, Konst händer. Individuell. På plats.
20. Partner, Kreativa platser. Individuell. Telefonintervju.
21. Partner, Kreativa platser. Individuell. Telefonintervju.
22. Projektledare, Kreativa platser. Individuell. På plats.
23. Konstnär, Konst händer. Individuell. Telefonintervju.
24. Projektledare, Konst händer. Individuell. Telefonintervju.
25. Konstnär, Konst händer. Individuell. Telefonintervju.
26. Lokal samarbetspartner, Konst händer. Individuell. Telefonintervju.
27. Ansvarig, myndighet, Konst händer. Individuell. På plats.
28. Partner, Kreativa platser. Parintervju. På plats.
29. Projektledare, Kreativa platser. Individuell. Telefonintervju.
30. Ansvarig handläggare, Kulturrådet. På plats.
31. Ansvarig handläggare, Kulturrådet. På plats.
32. Utredare, Kulturrådet. På plats.
33. Utredare, Kulturrådet. På plats.
34. Ansvarig, Statens konstråd. På plats.
35. Ansvarig, Statens konstråd. På plats.
36. Följeforskare, Konst händer. På plats.

Bilaga 3 Projekt inom Äga rum

Kreativa platser

Akademien

Plats: Bergsjön Göteborg.

Partners: Pantrarna, Konstfrämjandet, Tidsnätverket i Bergsjön.

Bollnäs brinner

Plats: Gärdet Bollnäs.

Partners: ABF Gästrikebygden/Foajé X, Fredens Hus, Fem Bollnäs, Bollnäs Teaterverkstad m.fl.

Bollnäs brinner; ViR: 1

Plats: Gärdet, Bollnäs.

Partners: Bollnäs riksteaterförening, Bollnäs Teaterverkstad, Dansoteket, Gumpels.

The Culture House

Plats: Salsta, Flen.

Partners: Flen Världsorkester, ABF i Flen, kulturskolan i Flen, Flens språkvänner och flyktingguider.

East Side Stories

Plats: Drottninghög, Dalhem och Fredriksdal, Helsingborg.

Partners: Inva-Sam, Helsingborgs stadsteater, Tillsammans Helsingborg.

En oförglömlig historia – Trajosko drom romano

Plats: Bergsjön, Göteborg.

Partners: Trajosko Drom, Göteborgsoperan, Atalante.

Forza Nacksta 2.0

Plats: Nacksta, Sundsvall.

Partners: Scen Sundsvall, Forza Nacksta, Teater Västernorrland, Mitthem AB.

Hertsöverkstan

Plats: Herstön, Luleå.

Partners: Hertsö Teaterförening, Rat & Dragon, Galleri Syster, Galleri Lillasyster, Arbetsmarknadsförvaltningen i Luleå kommun.

Hiphop Teater Kollektivet (HTK)

Plats: Hässelby och Vällingby, Stockholm.

Partners: Community Bridge, Papilion AB, Kulturhuset Stadsteatern Vällingby.

Kakafoni – I konstens alla trådar

Plats: Fisksätra, Nacka.

Partners: Fisksätra museum, Darra Musik och Dans, Nätverket för Fisksättras framtid.

KRP Kultur

Plats: Kronoparken, Karlstad.

Partners: Folkbildarna i Värmland, Riksteatern Värmland, Carlstad United.

Kulturhuset 3

Plats: Busslinje 3, Malmö.

Partners: Rörelsen Gatans röst och ansikte, Tangofolk Malmö, ABF Malmö.

Kultur i centrum

Plats: Skärholmen, Stockholm.

Partners: Föreningen FOLK, Skärholmens bibliotek, Skärholmens stadsdelsförvaltning, Folkets Hus och Parker.

Kulturtåget

Plats: Tjärna ängar, Borlänge.

Partners: Kulturhuset Västra Borlänge, Tjärnkraft, Somaliska kvinnor för utveckling i Dalarna, ABF Borlänge/Nedansiljan.

Kärahär

Plats: Malmen, Stenstaliden och Marieberg, Kristinehamn.

Partners: Kvinnor tillsammans, Kristinehamns konstmuseum, Egill Saebjörnsson, NBV Värmland.

Kreativa platser i Biskopsgården

Plats: Biskopsgården, Göteborg.

Partners: Meeting Plays, Integrationsnätverk Göteborg, Bostadsbolaget, Bo bra i Biskopsgården.

Kreativa platser Falköping

Plats: Hjelmår, Falköping.

Partners: Studieförbundet Södra Skaraborg och Ulricehamn, Connect Falköping, Rizoma Galleri.

Kreativa platser i Gamlegården Kristianstad

Plats: Gamlegården, Kristianstad.

Partners: Ibn Rushd studieförbund Södra, Kristianstads kommun, AB Kristianstadsbyggen, föreningen Skånes Horn av Afrika.

Livet Bitch!

Plats: Hovsjö, Ronna och Fornhöjden, Södertälje.

Partners: Kulturföreningen Livet Bitch!, Mezzopotelge kulturförening, Grafikens Hus, Södertälje kommun.

Lyssna på oss

Plats: Jörn, Skellefteå.

Partners: Skelleftebygdens berättarförening, Jörns Evenemang och samhällsservice (JESS), Nasakronan AB, Skellefteå kommun.

Med början i Fisksätra

Plats: Fisksätra, Nacka.

Partners: Fisksätra Folkets Hus, Lokal och global utvecklingsgrupp, föreningen Interferens, Arabiska Teatern.

Många vägar hem

Plats: Tensta, Stockholm.

Partners: Tensta konsthall, Kvinnocenter Tensta Hjulsta, Tensta bibliotek, Språkcafé The Silent University.

NoBo kulturförmedling

Plats: Fittja, Botkyrka.

Partners: Mångkulturellt centrum, Luger, ABF Botkyrka-Salem, Redline Recordings.

Ortens verklighet

Plats: Norsborg, Botkyrka.

Partners: En kärlek Botkyrka, Unga Klara, Botkyrka kommun.

Rinkeby kulturarena

Plats: Rinkeby, Stockholm.

Partners: Rinkeby Folkets Hus, Föreningen Förenade Förorter, Rinkeby framtidskommitté.

Skäggetorpspuls

Plats: Skäggetorp, Linköping.

Partners: Romsk Aktiv Förening, Linköpings kommun, Somaliska kvinnoföreningen, Östergötlands läns hemslöjdsförening.

Släpp loss kulturen

Plats: Holma och Kroksbäck, Malmö.

Partners: Flamman Ungdomarnas Hus, Malecon Music, MKB Fastighets AB, Malmö Stadsteater/Unga Teatern.

Stick ut!

Plats: Herrgården, Malmö.

Partners: Drömmarnas Hus, Tjejer i Förening, Victoria Park, ABF Malmö.

SyskonSKAP

Plats: Gottsunda, Uppsala.

Partners: Konstfrämjandet Uppland, konstföreningen Shoutout!, Mötesplatsen Treklängen, Kulturpunkten i Gottsunda.

Ålidhem Äger

Plats: Ålidhem, Umeå.

Partners: Studieförbundet Västernorrland, Västernorrlands Idrottsförbund, Vän i Umeå.

Konst händer

Plats: Amiralstaden, Malmö

Lokala partners: Malmö Stad.

Titel: De som sår.

Teknik: Ljudverk.

Plats: Gamlegården, Kristianstad

Lokala partners: Kommunala bostadsbolaget ABK, Kristianstad konsthall.

Titel: Förhandlingen/Marmorlinjen.

Teknik: Installation.

Plats: Gärdeåsen, Ljusdal

Lokala partners: Internationella kvinnoföreningen, Ljusdalshem, Ljusdals kommun.

Titel: Gärdeåsens sju underverk/Mirakel.

Teknik: Fasadmålning/ljusgestaltning.

Plats: Hageby, Norrköping

Lokala partners: Portalen, Hyresbostäder, Norrköpings konstmuseum.

Titel: -

Teknik: Paviljong/programmering.

Plats: Hammarkullen, Göteborg

Lokala partners: En grupp boende, Göteborgs Lokaler, Göteborgs stad.

Titel: -

Teknik: Installation.

Plats: Holma, Malmö

Lokala partners: HUR – Samhällsentreprenören.

Titel: Filmen om HUR.

Teknik: Videoverk.

Plats: Hässelby, Stockholm

Lokala partners: Rådet av enade kreoler, Stockholms stad.

Titel: Şaneşin.

Teknik: Installation/ljudverk.

Plats: Jordbro, Haninge

Lokala partners: Jordbro Världsorkester, Blå Vägen, Fritidsgården Ung 137, Haninge kommun.

Titel: Kulturhuset mitt framför näsan/Alondra.

Teknik: Ljusgestaltning/programmering/skulptur.

Plats: Kungsmarken/Mellanstaden, Karlskrona

Lokala partners: Mellanstadens Folkets Hus- och Parkförening, Karlskrona kommun, Karlskronahem.

Titel: Kollektiva kroppen.

Teknik: Skulptur/ljusgestaltning.

Plats: Prästholmen, Boden

Lokala partners: Havremagasinet, BodenBo, Försvarsmuseum Boden .

Titel: Al Madhafah/The living room.

Teknik: Installation/programmering.

Plats: Råby, Västerås

Lokala partners: Konstfrämjandet Västmanland, Västerås konstmuseum.

Titel: Råby Planet/The Shrine.

Teknik: Festival/skulptur.

Plats: Råslätt, Jönköping

Lokala partners: Mix dancers, Vätterhem, Stadsgården Råslätt.

Titel: So many layers of colours, become a deep purple heart/dansplats Råslätt.

Teknik: Performance/videoverk/objekt/dansplats.

Plats: Tjärna Ångar, Borlänge

Lokala partners: Tjärnkraft, Borlänge Energi, Borlänge kommun.

Titel: Färgfesten/Uteköket Gul.

Teknik: Festival/installation/skulptur.

Plats: Tynnered, Göteborg

Lokala partners: Fritidsgården Tyrolen, Göteborgs stad.

Titel: Ljuslinje för Tyrolen.

Teknik: Ljusgestaltning.

